90-4
L737

Teodors Zeltiņš

ZVAIGZNE EGLES ZARĀ

ZVAIGZNE EGLES ZARĀ

Teodors Zeltiņš

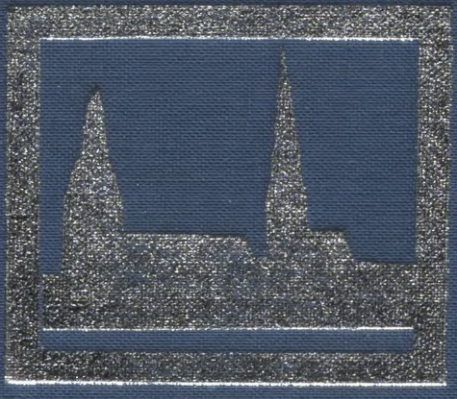

ALEX SMITCHENS
256 N. LOUCKS ST.
AURORA, ILL.
60505

B,L

L 90-4
737

dube
810p

TEODORS ZELTIŅŠ

ZVAIGZNE EGLES ZARĀ

ZIEMSVĒTKU STĀSTI

Jāņa Annus
ilūstrācijas
un
grafiskais ietērps

1968

GRĀMATU DRAUGS

KF

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA
91-29 460
0306121439

©Teodors Zeltiņš 1968
All rights reserved

ZVAIGZNE EGLES ZARĀ

KAUT kādi robežstabi — spilgti un neaizmirstami notikumi — ir katra cilvēka dzīvē, pie kuŗiem viņš brīdi apstājas, pa atmiņu ceļiem pārstaigādams mūžā noietās gadu jūdzes.

Man tie ir Ziemsvētki, ar Ķengaragā, Rīgā, Sudetijas ogļraču ciemā, Vircburgas drupās un Amerikas laukos un pilsētās dedzinātām eglītēm. Un kaut arī ne visas tās varējušas lepoties ar acis priecinātāju spožumu, no laiku tāluma atskatoties, tagad liekas, ka katrai bijis savs neredzams gaišums. Pat drūmajos bēdu gados, kad pāris vientuļu svecīšu velti pūlējās atvairīt tumsu, no kailajiem, neapgreznotajiem egles zariem smaržodama izplūdusi, mūs bija drošinājusi zaļa mūžīgās dzīvības gaisma. Tāpēc ar vienādu mīlestību es apstājos pie visām sava mūža svētku eglītēm, kad dodos Ziemsvētku atmiņu ceļojumā cauri laikiem no gada uz gadu, no pilsētas uz pilsētu, no zemes uz zemi līdz tālajām bērnu dienām.

Un es to daru katru gadu, kad svešas pilsētas svešās ielās, no svešiem mežiem ievestas, sāk smaržot egles, izelpodamas to pašu tik ļoti pazīstamo, kopš bērnības visam mūžam pielipušo jauko smaržu, ka kājas pašas no sevis uzmaldās uz atmiņu ceļa.

Ir grūti pretoties tādam ceļojumam, kuŗā var doties bez vīzām un ārzemju pases, neprasot padomu tūrisma biroju visziņiem un nebaidoties no muitniekiem, ka tie varētu pieķert pārdrošā mēģinājumā pārvest pār aizliegtām robežām dažai varai visnepatīkamāko kontrabandu — sirdi. Bet sirds, vienīgi sirds ir vajadzīga šādam ceļojumam. Bez visa cita, arī naudas (vienalga,

kādā zemē iespiestas) var ļoti labi iztikt. Var doties ceļā pat gluži tukšām kabatām. Bet reizēm atgriezties — kā bagātnieks.

Tūliņ gan arī jāpasaka (lai nejustos pievilti tie, kas šādā ceļojumā gribētu doties), ka tā nav kabatā pažvadzināma vai bankā noguldāma bagātība. Vai vispār tā par bagātību saucama, ko no šādiem tāltāliem ceļojumiem pārvedam sev līdz ,ir ļoti liels jautājums. Varbūt tie ir tik putekļi, kas ieķērušies dvēseles svārku vīlēs, un būtu izpurināmi tāpat, kā pēc pastaigas pa jūrmalu no kurpēm izbeŗam smiltis, tūliņ sajuzdami vieglākas kājas.

Bet man tās nebija ne smagas, ne nogurušas, kad biju izgājis cauri gandrīz vai pilnai gadsimta pusei un nogriezos pa Ķengaraga ielu uz Daugavas pusi, kur pāri apsnigušajām pļavām paceltajā baltajā augstienē stāvēja vientuļas mājas un starp tām kā melnas slotas zemajos sniega mākoņos dūrās kailie ķiršu koki .Auksti gan man bija, es salu. Bet par to nemaz vairs nebrīnījos, kad biju paskatījies uz savām kājām.

Gaŗās brūnās, ar citādas — zilgani pelēkas krāsas diegu lāpītās zeķes gan sniedzās pāri ceļgaliem, bet manas (arī lāpītās) bikses bija sarāvušās vēl īsākas nekā pērnajā ziemā. Tā starp zeķēm un biksēm virs maniem ceļgaliem palika plikas miesas sloksne, ko aukstajās ziemas dienās sals saknaibīja tik sārtu kā nātrām nopērtu. Es gan lūkoju nostiept bikšu staras pāri zeķēm, bet tas man diezko negribēja izdoties, jo mātei bija liela taisnība, kad viņa teica: es esot izaudzis laukā no drēbēm. Tā tas tiešām bija. Tak es par to nebiju vainojams, ka drēbes negribēja stiepties gaŗumā reizē ar mani.

Māte tādās reizēs, kad es to viņai aizrādīju, tikai nopūtās, ka es pie jaunām drēbēm ātrāk netikšot, kamēr nebūšot pārnācis tēvs. Kad mums kaut kā vajadzīga pietrūka, viņa vienmēr teica, ka visu to mēs dabūšot, kad pārnākšot tēvs. Līdz tam esot jāpaciešas.

Un tā ar gaidāmo tēva pārnākšanu man saistījās sapņi par skaistu un laimīgu, īstu bagātnieka dzīvi. Es biju pārliecināts ,ka man noteikti būs tāda pati matroža blūze, kādas valkāja fabrikas pārvaldnieka puikas, kuŗš nekāds īstais pārvaldnieks nemaz nevarēja būt, jo fabrikā audeklus vairs neauda un tanī mitināj̄as vāciešu kareivji, ar grabošiem lielgabaliem tur iebraukuši. Bet laikam tāpēc, ka arī viņš bija vācietis, viņa puikas varēja skraidīt apkārt veselos zābakos un ēst sārtiem desas ripuļiem apkrautas baltmaizes rikas. Ja es, savādu kutēšanu vēderā juzdams un siekalas rīdams, aiz skaudības nenomiris, to varēju pārdzīvot, tad tikai tāpēc, ka skaidri zināju, ka tad, kad tēvs būs pārnācis, man arī būs zābaki ar gludām klaudzošām zolēm, kas nelaiž cauri ūdeni, un desu ,ja gribēšu, varēšu ēst bez maizes, notiesāt kaut veselu luņķi. Tad es no kartupeļu mizām ceptas pankūkas nekad vairs neēdīšu, kaut man tās mēģinātu iemānīt pat ar brūkleņu ievārījumu apziestas. Varbūt vienīgi tad, ja ievārījums būtu krietni saldāks nekā mātes šoruden savārītais.

Šādas rožainas nākotnes izredzes ļāva samierināties arī ar to, ka man bez Ziemsvētku eglītes nekādu citu dāvanu šovakar nebūs. Bet eglīte būs. Jau mazā gaismiņā māte bija cēlusies, lai man no tālā meža to atnestu. Un es nu viņas pārnākšanu gaidīju tik lielā nepacietībā, ka biju izskrējis uz lielceļa paskatīties, vai māte jau nenāk. Bet sāka salt kājas, un tāpēc tagad pa ķengaraga ielu jozu atpakaļ uz mājām, laiku pa laikam bažīgi paskatīdamies mākoņos.

Kaut tikai nesāktu snigt, kamēr māte nav pārnākusi. Kas zina, vai viņa vēl nestaigā pa mežu, tad putenī ar visu egli varētu apmaldīties. Sniega jau bija sasnidzis diezgan — līdz potītēm, vairāk nemaz nevajadzēja. Ja mākoņi tomēr gribēja snigt, lai lūko vēl kādu laiku paciesties.

Sniega mākoņi labu laiku tiešām turējās, turējās, bet tad vairs nespēja nociesties un sāka bārstīt mīksti pū-

kainas un vizoši starainas pārslas. Tādas skaistas pārslas nemaz tik bieži nesniga, tikai rāmā bezvēja laikā, kad gaiss tām nebija ne par aukstu, ne siltu, un citā reizē (varbūt pat skaļi klaigādams) es būtu par tām priecājies, bet tagad satraukts skraidīju no apledojušā loga uz durvīm un atpakaļ, cerēdama kuŗu katru brīdi aiz baltā sniega plīvura saskatīt cilvēka augumu ar egli. Es dīdījos gluži kā driģenes saēdies un, vienā gabalā durvis virinādams, būtu izsaldējis mātes silti sakurināto istabu, ja beidzot bezgalīgajā snigšanā nebūtu ieraudzījis kustamies kaut ko tumšu.

Jā, tur nāca gaidītā egle. Tik liela, ka pati nesēja aiz tās tik tikko bija saskatāma.

Skaļi iegavilējies, es skrēju mātei pretī, lai palīdzētu (kā jau vīrieša cilvēks) egli nest.

„Nu, nu, nezin vis, vai varēsi?" Māte smaidīdama šaubījās. Tomēr — manam lūgumam paklausīdama vai arī piekususi — nolika egli zemē un ar cimdu izslaucīja piesnigušās acis, laikam, lai labāk varētu redzēt, kā es ar egli tikšu galā.

Tā bija liela, krietni lielāka par mani. Bet tas nekas. Gan jau aiznesīšu. Ne mirkli nevilcinādamies, ar abām rokām ķēros klāt pie apledojušā stumbra resgaļa, lai uzdabūtu to kā nākas plecā.

Bet velti stenēju un sēcu, kā biju redzējis darām vecus vīrus, ap lieliem smagumiem cīkstoties, es egli tik augstu nespēju pacelt, lai viskuplākie — apakšējie zari nemestos pie zemes. Cits nekas man neatlika: vai nu atzīties savā nespējā lielo egli panest, vai arī sākt to vilkt kā kamaniņas pa sniegu uz mājas pusi.

Ilgi nedomādams, izšķīros par otru, patīkamāko iespēju, jo arīdzan tādiem mazgadīgiem vīriem, kam jāvalkā īsas (un kādreiz arī salāpītas) bikses, tāpat ir ļoti grūti atzīties, ka nav pa spēkam tas, kas nūle licies nieka darbiņš. Un es līdz mājai eglīti būtu godam aizvilcis — par to man nebija ne mazāko šaubu, ja tikai māte atļāvusi.

Bet viņa tādu eglītes vilkšanu pa zemi neatzina: „Pagaidi, tā nu gan ne! Pa zemi vilkdams, noberzīsi skujas vai atlauzīsi kādu vārīgāku zariņu."

Man bija jāatzīst, ka mātei varbūt ir taisnība, jo egles sniegā ievilktajā sliedē tiešām palika daži zaļumi. Protams, varēja gan būt arī tā, ka vienu otru zariņu kokam jau mežā, gaŗām berzēdamās, aizlauzusi kāda stirna, lapsa, vilks vai lācis un tas tik tagad, stingrāk piespiests, vienkārši nokrita un palika sniegā.

Lai būtu kā būdams, tomēr atzinu par gudrāku mātei pretī nerunāt. Man tikai kaut kā vajadzēja aizbildināt savu nevarību: „Mām, tu taču neteiksi, ka visu tālo ceļa gabalu eglīti nemaz pa zemi neesi vilkusi?"

„Jā, kad sāku nest, tad tikai attapos, ka laikam būšu nocirtusi stipri palielu. Gāju un pūtos. Gāju, nesu un pūtos. Jo tuvāk mājām, jo smagāka eglīte. Bet — kad pāri pusceļam, tad vairs nevar atlaisties. Ja nu tiešām, dēliņ, gribi man palīdzēt, tad ķersimies klāt abi divi. Būs vieglāks nesamais ir tev, ir man."

Tas man nebija divreiz jāsaka. Tā tomēr tiku pie egles nešanas un varēju mātei palīdzēt, kā biju solījies. Es laikam justos kā ļoti muļķīgi izgāzies lielībnieks, ja mans pirmītējais palīdzības piedāvājums būtu pavisam noraidīts. Bet tagad, egles tievgalim pieķēries, priecīgs tenterēju mātei aiz muguras.

„Māt, tur mežā laikam sapūstas milzīgas sniega kupenas?" Es biju ievērojis, ka mātes pelēkās zeķes un svārki līdz pat īsajam kažociņam aplipuši ar sniegu. Nevarēja tak būt, ka viņa kritusi. Lieli cilvēki nemaz tik bieži nekrīt.

„Kā kuŗā vietā. Citur tādas — tev pāri galvai."

„Un tu tām bridi cauri, ar visu eglīti?"

„Kāpēc jābrien, ja kupenai var apiet apkārt?"

„Bet tev jau — dibens ar sniegu..."

„Ķēru zaķi."

„Zaķi?" neticīgs iesaucos. Māte, mani mānīdama, laikam runāja niekus. Kā viņai ar smagām, lupatās

ietītām kājām būtu varējis ienākt prātā dzīties pakaļ zaķim? Tas nebija ticams. Pat es ar saviem ātrajiem stilbiem netiktu zaķim ne tuvumā.

Māte atbildēja smiedamās: „žēl, ka nenoķēru. Būtu Ziemsvētkiem cepetis. Tagad vajadzēs iztikt ar baltajām kartupeļu desām. Cita nekā ko likt uz maizītes mums nav. Nebūsi taču vakar vakarā novārītos kartupeļus visus jau apēdis?"

„Nē. Tikai vienu — ar sāli. Bet saki pa īstam, nemānies: tu taču neskrēji pakaļ zaķim?"

„Kas nu es par skrējēju? Tu jau pats zini. Es tikai krītot — vienā vietā zem sniega bija paslēpies slidens ledus — tā pārbiedēju zaķēnu, ka viņš, nekā vairs nesaprazdams, uzlēca man uz kažociņa. Tūliņ gan attapies aizjoņoja kā deviņš. Tā nu redzi — būtu bijusi veiklāka ķērēja, zaķis būtu man rokā. Tagad nekā."

„Tas ir labi!" es mātei par pārsteigumu iesaucos.

„Kas ir labi?"

„Ka tu to zaķēnu nenoķēri."

„Kāpēc tā?"

„Tad man būtu bēdīgs prāts, ka viņam bijis jāmirst, lai kļūtu mums par svētku cepeti."

Māte atskatījās ar tādu sejas izteiksmi, ka es jau gaidīju ,ka viņa kaut ko man teiks. Bet tikai pasmaidīja un neteica nekā. Varbūt tāpēc ,ka mēs jau bijām atstiepuši egli līdz mūsu mājai un nu vajadzēja uzkāpt trīs apledojušus pakāpienus, lai tiktu līdz priekšnama durvju slieksnim ,kas nemaz tik viegli nebija uzkāpjami, kad nesama liela egle. Turklāt māte man nesaprotamu iemeslu dēļ atteicās no manas palīdzības: „Laid tagad eglīti vaļā. Man būs labāk vienai. Tikmēr vari aizskriet līdz malkas šķūnītim un atnest peku. Tu zini, kur tā nolikta?"

Kā nu nezināšu, kad biju, māti gaidīdams, to no lūžņu apakšas jau izvilcis, vairākas reizes lietpratīgi rokās pacilājis un atzinis par labu un stingru peku. Bet tagad man sāka rasties šaubas, vai divi īsie, krustus

sasistie dēlīši spēs lielo egli noturēt. Ka nav jātaisa jauna, stipri lielāka? Tad gan būtu nelaime. Jo diez vai vectēva kādreiz taisītās pekas vietā māte prastu sasist jaunu, un man vēl naglas spītīgi negribēja klausīt — kokā dzītas, tās vienmēr saliecās līkas kā kriņģeļi.

Par laimi, manas bažas izrādījās veltīgas. Kad māte ar cirvīša pietu peku bija uzdzinusi nosmailinātajam koka resgalim ,eglīte taisna izslējās līdz pašiem griestiem un stāvēja tik stingri, it kā būtu ar saknēm ieaugusi grīdā.

„Skaista gan, dikti skaista," es priecīgs saucu, no vienas kājas uz otru lēkādams.

„Jā, tādai nekādi māksloti spožumi nav vajadzīgi," ar savu nesumu apmierināta, teica arī māte un vilka nost smagos, stipri apvalkātos vīriešu zābakus. Tie laikam viņai bija par lieliem, jo ap zeķēs ieauto kāju pēdām bija vēl aptinusi lupatas. Aiz zābakiem sabiruša, kust sākuša sniega samērcētas, tās nu vajadzēja izkārt žāvēties pie vēl siltās krāsniņas. Un mātei pelēkajās vilnas zeķēs uz virtuvi ejot, man brīdi likās, ka viņai sastreipuļotos kājas, kā mūsu kaimiņam — bārdainajam krievu galdniekam, kad kādreiz viņš pavēlāk nāca mājās stipri runīgā prātā. Bet mana māte nedzēra. To es zināju skaidri.

Tāpēc iztrūcies iesaucos: „Mām, kas tev?"

„Nekas, ir labi." Viņa ar vienu roku pieturējās pie virtuves durvju stenderes .„Esmu tikai drusku vairāk piekususi."

„Tad — tad — mām — tad — labāk sēdi, atpūties! Es ieliešu tēju. Kā tu teici — turēju katliņu siltu, lakatā ietītu."

Mātes nogurušajā gaitā skatoties, man uzmācās tāda kā vainas sajūta, ka manis dēļ viņa tik ļoti samocījusies. Ne jau sev to smago egli stiepa. Tikai manis dēļ. To es sapratu ļoti labi.

Skrēju un ielēju brūnajā krūzītē tēju, ko mēs vārījām no vasarā pļavās lasītajām un uz piesaulē iz-

klāta dvieļa žāvētajām zālītēm. Čaukstošās buntītēs sasietas, tās tagad glabājās sausā vietā aizkrāsnē. Un no kuŗas zāļu slotiņas kuŗo reizi noplūca, tā tēja smaržoja: dažreiz rūgtenīgi pēc pelašķiem, citreiz pēc piparmētrām, kumelītēm vai ķimenēm.

Šoreiz ar silto brūno šķidrumu pielietā krūzīte smaržoja pēc ķimenēm, un mātei, to dzeŗot, vēja un sniega apsārtinātie vaigi kļuva vēl sārtāki .No aukstā vēja drusku asaraino acu kaktiņos atkal bija ievilkušās smaida krociņas, kad viņa teica: „Šovakar — svētvakarā dzersim saldu."

„Saldu tēju?"

„Jā. Ar cukuru."

„Tad mums būs īsti svētki!" es sajūsmināts iesaucos, jo ļoti labi atcerējos, cik garda bija bijusi pie kādas attālas tēva radinieces Jumpravmuižā reiz dzertā tēja, kad biju drīkstējis tai piebērt karotīti cukura, kas bija tik patumši dzeltēns kā lietus pielijušas smiltis.

„Mums arī būs tāds pats — dzeltēnais," teica māte. „Fabrikas pārvaldnieka madāma vakar, kad biju beigusi mazgāt veļu, pāris saujas man tūtiņā iebēra — tagad par naudu nekā nevarot dabūt. Pati labi zina, bet maksā ar nederīgiem papīrīšiem. Šoreiz gan vēl iedeva arī zaldātu maizes ķieģelīti."

Mātes seju uzmanīgi vērojot, man sāka likties, ka viņa izskatās krietni atpūtusies, un es nu grūdu laukā jautājumu, kas kopš laba brīža stāvēja iesprūdis manā ziņkārīgajā prātā: „Mām ,par kādiem spožumiem tu domāji, kad teici, ka tādi mūsu eglītei neesot vajadzīgi?"

„Nabaga bērns, tu skaisti izpušķotas Ziemsvētku eglītes, tādas, kāda šovakar būs vācietēniem, nemaz neesi redzējis. Viņi to apkāruši visādiem bumbuļiem un spožiem eņģeļu matiem."

To es varēju iedomāties, ka eņģeļu matiem jābūt neizsakāmi skaistiem un spožiem, tik spožiem, ka tajos skatoties acis apžilbst. Bet kur viņi varējuši dabūt —

augstu virs mākoņiem debesīs lidojošo eņģeļu matus, to es nespēju saprast.

„Tie viņiem esot atsūtīti no Vācijas," zināja teikt māte.

„No Vācijas?" es brīnījos. „Vai tad tur eņģeļi staigā pa zemes virsu?"

„Ei nu, glupiķīt," iesmējās māte. „Tos eņģeļu matus no spīdoša sudraba papīra viņi tur taisa fabrikās."

Nu, tādi fabrikās taisīti eņģeļu mati mums nemaz nav vajadzīgi, es pievienojos mātes atzinumam un steidzos palīdzēt izplēst no kādiem pagalam veciem, vairs nevalkājamiem svārkiem vates pikucīšus. Tie mums būs sniega vietā, māte bija teikusi. Un viņai bija taisnība .

Ar šur un tur zaros iestiprinātām baltām vates pūciņām mūsu egle patiesi izskatījās skaisti apsnigusi. Varēja stāvēt un tanī skatīties, acis nenolaižot. Arī svecītes māte kaut kur bija sadabūjusi — laikam no tās pašas fabrikas pārvaldnieka madāmas — vienu pavisam veselu un otru tikai līdz pusei nodedzinātu.

Tās abas vakarā iedegās ar vienādi skaistām liesmiņām. No tām gan istaba gaišāka nekļuva, drīzāk tumšāka, nekā kad vēl dega mūsu parastais rudens un ziemas vakaru gaismeklis ar tievo cilindru un petroleju caurspīdīgajā stikla vēderā. Toties griesti un sienas pieauga pilnas ar skaistām ķeburainām ēnām. Likās, ka esam ienākuši teiksmainā milzu koku mežā. Kādu laiciņu pēc spuldzes nopūšanas gaiss te gan vēl oda pēc sasilušas petrolejas, bet drīz vairs jutām tikai jauko egļu skuju smaržu. Man pat šķita, ka mūsu istabā smaržotu arī visas ēnu egles, uz sienām, griestiem un grīdas.

Māte izņēma no kumodes Dziesmu grāmatu, atšķīra un sāka dziedāt drusku drebošā balsī: „No debesīm es atnesu..."

Grāmatā viņa laikam skatījās tikai modes pēc, lai mūsu dziedāšana Dievam un eņģeļiem, ja viņi no kaut

kurienes mūs vērotu, rādītos svinīgāka, jo svecīšu liesmiņas istabā šūpoja tik tumšu, kaut arī patīkamu krēslu, ka biju pilnīgi pārliecināts — māte baltajās lapās labi ja varēja saskatīt lielos burtus, kas vieni paši, cienīgi melni un plati kā mācītāji, desmitreiz lielāki par citiem, stāvēja katras dziesmas sākumā. Visi pārējie burti saplūda pelēkā miglā.

Bet ne tikai māte vien zināja skaistajām Ziemsvētku dziesmām vārdus no galvas. Es arī tos zināju un tādēļ varēju — vēl nemācēdams lasīt — vilkt līdzi: „...jums vēsti jaunu priecīgu." Bet arī es ar ļoti nopietnu seju skatījos Dziesmu grāmatā...

Tad abi ar māti kā bērniņi — gan vairāk nopietnu nekā vieglprātīgi priecīgu prātu — devāmies uz Betlēmi, kur sīlītē gulēja Jēzus bērniņš. Un dziedot man bija jādomā, ka diez vai viņam tur kūtī kāds bija iedomājies eglīti dedzināt. Kā gan varēja būt Ziemsvētki bez eglītes, bet dziesmā par eglīti nekas nebija teikts. Jocīgi gan. Ja mana māte varēja, tad arī Jāzepam vajadzēja prasties aiziet uz mežu. Bet vai Palestīnā, kur ir tādas jūras, kuŗām var staigāt pa virsu ar sausām kājām, maz kārtīgi meži bija? Laikam tomēr bija, jo kur tad citur Absoloms būtu varējis matos pakārties, kā māte, Bībeles stāstus stāstīdama, bija man teikusi.

Mani no dziļdomīgajām pārdomām iztraucēja savāda sprakšķēšana. Es satraucies pamanīju, ka īsākā svecīte jau paspējusi nodilt līdz egles zaram un aizdedzinājusi skujas. Gribēju celties un skriet, lai draudošo ugunsgrēku nodzēstu, bet vārgā liesmiņa pati, kā zila mirstoša dvēsele nostaipījusies, izdzisa, un apsvilinātās skujas, rūgteni iesmaržodamās, vairs tikai kūpēja.

Mums nu palika viena vienīga svecīte, sīka vientuļa gaismiņa zaļo egles zaru biezoknī, un tumšie ēnu koki uz istabas sienām izauga vēl lielāki, gandrīz vai draudīgi grasīdamies ieraut mūs pilnīgi savā tumsā. Bet laikam tieši tāpēc — par spīti virsū brūkošajai tum-

sībai — māte sāka dziedāt: „Kas par spožiem Ziemas svētkiem..."

Un arī es dziedāju ar tādu ticīgu aizrautību, dziesmu pēc dziesmas, abi ar māti pa otram lāgam vēl pārdziedādami jau reiz dziedātās, jo atvērtajā grāmatā vairs nevarēja skaidri saskatīt pat lielos melnos burtus, ka pēkšņi man sāka likties — istaba negaidot kļuvusi gaišāka.

Pārsteigts skatījos mūsu vienīgajā šīvakara gaismeklī. Skatījos, samirkšķināju acis un atkal skatījos, nespēdams lāga ticēt tam, ko redzu. Mūsu vienīgā svecīte, līdz pašam egles zaram nodegusi, tā ka no viņas baltās miesas nekas vairs nebija palicis pāri, bija sākusi spīdēt spožā starojošā mirdzumā. Zvaigzne, mūsu egles zarā izdzisušās sveces vietā bija sākusi spīdēt zvaigzne!

„Mām, skaties, mūsu eglītē iekritusi zvaigzne!" es iegavilējos.

Māte aizvēra Dziesmu grāmatu, un labu brīdi mēs abi klusēdami skatījāmies zvaigznē, tad viņa teica: „Jā, zvaigzne. Ienākusi pie mums pa logu, redzēdama, ka mēs te sēžam tumsā."

Arī es nu pamanīju, ka egles zaru aizsegtajā loga stiklā sākušas sudrabaini vizuļot ledus puķes. Tātad ārā bija pārstājis snigt un spīdēja mēness. Citādi tas nevarēja būt, jo ledus puķes tik skaisti vizēja tikai mēnesnīcā. To es zināju skaidri. Biju tās diezgan apbrīnojis, kad māte vakaros nopūta petrolejas spuldzi un es tik drīz nevarēju aizmigt.

Pa nelielu, ledus puķēm vēl neaizvilktu laukumiņu stiklā mūsu istabā bija iekāpusi spoža zvaigzne un atsēdusies satumsušās egles zarā.

„Bet — bet — debesis tak ir tik ļoti augstu, tālu un mūsu logs gandrīz pavisam aizledojis ciet. Kā zvaigzne varēja mūs te saskatīt, ka sēžam pie satumsušas eglītes?" es brīnījos.

„Taisni tāpēc jūs viens otru ieraudzījāt, ka mūsu pēdējā svecīte izdzisa. Zvaigznes ir ieraugāmas tikai

tumsā — tad, kad mums visvairāk vajadzīgs atgādinājums, ka aiz visām tumsām katrs kaut kur var atrast gaismu — savu zvaigzni."

„Mām, tu teici — savu zvaigzni? Tad jau — vai arī man ir — varētu būt — tāda — sava zvaigzne?"

„Katram ir. Tikai ne visi to atrod, daži paliek neatraduši visu mūžu."

„Bet man nemaz nav jāmeklē. Vai tas nav skaisti? Mana zvaigzne pati atnākusi pie manis."

„Kaut tas tā būtu," māte pavisam nesaprotami nopūtās par manu bērnišķīgo prieku un piecēlās, tāpat vēl zeķēs lēni iedama uz virtuvi, lai salūkotu vakariņas.

Es viņai nevilcinādamies sekoju, jo, zinādams, ka mums ir dzeltēnais cukurs, ļoti labi varēju iedomāties, cik lielisks svētku mielasts šovakar gaidāms. Un es patiesi nejutos vīlies, kad galda manā pusē sāka saldi smaržot krūze ar piparmētru tēju. Jā, man likās, ka es tās saldumu varu pat saost, tik lieliska svētku tēja tā bija. Un dzerdams es to neriju lieliem malkiem kā parastās negaršīgās ikdienas dziras, bet lēni sūcu caur zobiem. Kaut kā es biju iedomājies, ka tā vislabāk spēšu izbaudīt svētku saldumu.

Man tēju baudkārīgi garšojot, māte jau bija nolobījusi pelēko ādu ar visu mizu vārītajam kartupelim un sagrieza to skaistās plānās ripiņās. Uz maizes šķēles uzliktas, tās izskatījās tikpat kārdinošas kā īsta desa, bet vēsi valganas garžoja vēl daudz labāk. Nē, uz vācietēnu maizēm redzētā ne tuvu tik labi nevarēja garžot. Es pat biju noteikti pārliecināts, ka pasaulē par šādu aukstu kartupeļdesu nekā garšīgāka vispār nav, izņemot — pats par sevi saprotams! — saldu piparmētru tēju...

Taču par trešo krūzi vairāk tējas savā vēderā ieliet nespēju, lai kā to būtu gribējis. Un es par to sevišķi nebrīnījos, jo sapratu, ka krietnu tiesu telpas aizņēmusi cietā zaldātu maize ar baltās desas ripulīšiem. Tāpēc

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA
91— 29460

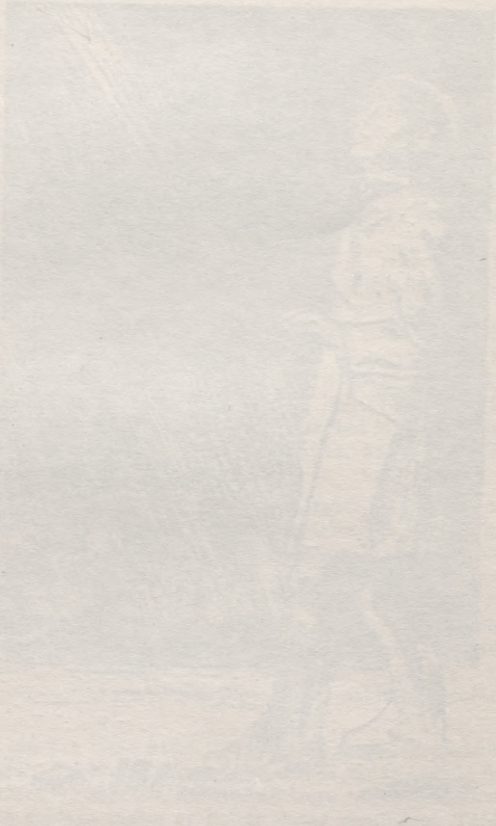

pateicu mātei paldies un steidzos atpakaļ tumšajā istabā, kur egles zarā bija palikusi mana zvaigzne.

Bet — ak vai! — tās tur vairs nebija. Mana zvaigzne bija pazudusi, netika pa logu istabā. Stiklā vairs nebija neviena ar ledus puķēm neaizauguša laukumiņa, pa kuŗu zvaigznei ienākt.

Man sametās gluži skumīgs prāts. Bet ko tur varēja darīt, ka mana zvaigzne no egles zara bija pazudusi? To tūliņ man vajadzēja zināt un saprast, ka viņa tur nav iesēdusies uz visiem laikiem. Man bija jābūt priecīgam jau par to vien, ka viņa, dodamās pazīstama, vispār bija tur atmirdzējusi. Nu es viņu — savu zvaigzni — pazinu un varēšu, kad vien gribēšu, pie debesīm ieraudzīt un atrast.

Tagad pat, ja izskrietu laukā, tūlīt viņu pazītu.

Jā, kāpēc es to nevarētu — izskriet un paskatīties savā zvaigznē? Māte virtuvē darbojās gar krāsniņu un manu pazušanu nemaz neievērotu. Un ja arī ievērotu — kas par to? Katrs cilvēks taču Ziemsvētku naktī drīkst izskriet ārā paskatīties savā zvaigznē.

Tā bija ļoti saprotama lieta, un es tāpat ar kailu galvu, mēteli neuzvilcis, izskrēju uz priekšnama kāpnītēm.

Cik tālu vien spēju saskatīt, zeme visapkārt klusa gulēja baltā tumsā. Zem apsnigušajiem jumtiem nekur nevienā logā neredzēja iespīdamies gaismu. Torņainā Rīga tālajā tumsā gandrīz pavisam bija pazudusi. Tikai virs pašas Daugavas (aizsalusi tā izskatījās tikpat balta kā abi tās krasti) maķentiņ varēja samanīt dzelzu tilta melnos kupŗus. Un pāri pretī — upes viņā krastā — ap Katlakalnu un Bišumuižu šur tur no sniega rāvās laukā melna mežu svītra.

Par spīti nūle uzsnigušajam sniegam, visa acīm pārskatāmā zeme man būtu likusies tāda kā pamirusi, bez mazākām dzīvības zīmēm tuvumā vai tālumā, ja neizsakāmi krāšņas nemirdzētu klusās un svētās nakts debesis. Tās visas bija trīcoši vizuļainu, dzīvu gaismas

graudiņu piebārstītas tik pilnas, ka skatoties apreiba acis. Tik skaistās Ziemsvētku nakts debesīs varētu skatīties stundām, ja nesāktu sāpēt atpakaļ atliektais kakls un drānām neapsegtos miesas plikumus nedurstītu sals. Tāpēc, vairs ilgāk nevilcinādamies, sāku skatīties pēc savas zvaigznes.

Ar atliektu kaklu skatījos un meklēju. Bet jo ilgāk skatījos un meklēju, jo vairāk samulsu. Debesis bija tik pilnas zvaigžņu, ka acis meklēdamas pa tām varētu maldīties visu mūžu. Un mani piepeši sagrāba lielas izbailes, ka es nekad vairs viņu neatradīšu — savu zvaigzni! Varbūt vēl vienīgi tad, ja kādreiz atkal tai patiks iesēsties manas Ziemsvētku eglītes zaros.

Kaut kur no Ķekavas puses atskanēja dobji lielgabalu būkšķieni. Baltas tumsas pilnajā, klusajā naktī tie izklausījās tik draudīgi biedīgi, ka iemetos atpakaļ istabā un atsēdos pie mūsu tumšās eglītes ar vates piciņu sniegu zaros.

„Māmiņ, vai mūsu Ziemsvētku eglīte vienmēr būs tik tumša?" es sadudzis jautāju mātei.

Virtuvi sakopusi, arī viņa nu bija atgriezusies pie egles un noglāstīja manu pakausi: „Puika, kur tev tik auksta galva?"

„Biju laukā — meklēt savu zvaigzni. Bet nevaru vairs atrast."

„Gan jau kādreiz — ja ticīgi meklēsi. Tiem, kas meklē, ir jātic, ka meklēto atradīs. Tāpēc ticīgie atrod daudz vairāk apslēpto mantu nekā neticīgie," ar mīlīgu ticētājas smaidiņu teica māte un klusākā balsī vēl piebilda: „Būs arī mūsu eglīte kādreiz daudz gaišāka — kad pārnāks no kara tēvs."

SLĒPJU SMAIDS

To, cik tas ir labi, ka kaŗā pazudis tēvs var atkal būt mājās, es visskaidrāk izjutu visos tajos bērnības Ziemsvētkos, kad svētvakarā pie egles sēdējām trijatā, kaut arī dziedātāji bijām divi — es un māte. Tēvs tik laiku pa laikam ierūcās un, par savu nebalsi sakaunējies, atkal apklusa.

Egles ar katru gadu mums kļuva spožākas, dāvanas skaistākas. Un arī šogad tāpēc man būtu bijis jāpriecājas vēl vairāk nekā citus gadus. Bet es? Ko darīju es?

Saņurcījies un putekļainām piedurknēm, aiz lielas neapmierinātības izpūrušu matu cekulu, tāds es atkal stāvēju pie egles. Tak ne jau tāpēc, ka man kāds neredzams burvis neļautu novērst acis no vizuļojot trīcošajiem eņģeļu matiem, meitenīgi apsārtušajiem ābolu vaigiem, apzeltītajiem šokolādes riekstiem un brūnajām piparkūku zvaigznēm.

Es visu to pat neredzēju — tumši zaļās un jauki smaržīgās egles svētku košumu, kas kā priecīga līgava bija iegriezusies pašā istabas vidū. Ar metodisku pētnieka dedzību kā apskaužami rūpīgs apslēptu ūdens dzīslu vai zelta meklētājs biju izložņājis visas pagultes, aizdurves, aizskapes, aizkrāsnes un katru citu vietu, kur varētu būt noslēpts tas, ko joprojām bez jebkādiem panākumiem meklēju un nevarēju atrast.

Un laika nebija sevišķi daudz. Tēvs ar māti varēja ļoti drīz pārnākt. Vai nu viņi Ziemsvētku vakarā pārāk ilgi kavēsies pie diezgan pasvešas, kaut arī slimas radinieces, kad pašiem savās mājās jādedzina egle, jādzied no Dziesmu grāmatas un jārāpo pēc dāvanām.

Jā, dāvanas!

Tās glītos, ar krāsainām lentēm pārsietos sainīšos bija satupinātas zem egles. Bet neviens no tiem nebija ne tuvu tik liels, ka tanī varētu slēpties slēpes. Un tam es negribēju ticēt — tādai vilšanās iespējai, jo tad man būtu izpostīti visi svētki. Neviena cita slēpju vietā saņemta dāvana mani šovakar nespētu iepriecināt, to es zināju pavisam skaidri.

Kad no dienas dienā kā ar kamanu ilkšu zvārguli biju skandinājis tēva ausī, cik jaukas ir tādas slēpes, vajadzīgas un pat pilnīgi nepieciešamas, man beidzot bija sākušas rasties pamatotas aizdomas par tēva smaidu tādās reizēs, kad dedzīgi neatlaidīgs mācos viņam virsū ar savām slēpju lūgšanām. Tas nebija neviens no tiem parastajiem smaidiem, kuŗus, tēva vaigā redzētus, es pazinu ne sliktāk kā visas savas zekseŗus sitamās pogas: smaids mātei pie brokastu galda, aplam pļāpīgajai kaimiņienei (par sprīdi īsāks kā pašu sunim Mustangam), gaidītiem un negaidītiem ciemiņiem, un tad vēl kādreiz smaidiņš lūpu kaktiņos, kaut ko dikti jocīgu avīzē lasot.

Tas nu šoreiz bija pavisam speciāls smaids. Tāds mīlīgi apaļš, it kā tēvam kāds slepus kutinātu kāju pēdas, bet viņš par visu vari mēģina noturēties nepasmējies.

Slēpju smaids!

Tas noteikti varēja būt tikai jautras slepenības mākslotai vienaldzībai cauri spīdošais slēpju smaids — pie tādas negrozāmas pārliecības beidzot es biju nonācis un drošas paļāvības pilns vēl lielākā nepacietībā skaitīju dienas līdz Ziemsvētkiem.

Ziemsvētki nu bija klāt.

Bet slēpes?

Kur slēpes?

Izmisušu skatu dāvanu saiņiem vēlreiz pārlaižot, man sāka likties, ka ap sirdi, to pašu Ziemsvētkus gaidītāju

puikas sirdi, kāds būtu apmetis cilpu, žņaugdams no krūtīm laukā visu elpu.

Nē, slēpēm kaut kur ir jābūt!

Ir jābūt, jābūt, jābūt!

Tāda iespēja, ka tās varētu nebūt, nemaz nebija iespējama. Jautājums vienīgi bija: kur?

Istaba ar visām pagultēm bija izložņāta un izostīta kopā ar Mustangu no sienas līdz sienai. Un suns, sarkanu mēli izkāris, sēdēja man blakus, skatījās manī šķelmīgi rūsganām acīm un smaidīja.

Vai tas patiesi varēja būt, ka suns zinātu to, ko es tik izmisīgi, bez vismazākajiem panākumiem biju pūlējies izzināt?

Pēkšņu draudzības uzplūdu pārņemts, metos rāpus un satraukts čukstēju sunim dzeltenajā ausī: „Kur? Mustang, kur?"

Un Mustangs? Ko Mustangs? Pilns dziļas suniskas padevības, sava pavēlnieka izmisušo jautājumu ar izkārtu mēli noklausījies, viņš trūkās kājās un skrēja uz durvīm.

„Vau! Vau — vau!"

Vau — tas noteikti suņu valodā nozīmēja — es zinu. Un tā kā slīcējs bezcerības brīdī pieķeras pie salmiņa, es pieķēros iedomai, ka Mustangs tiešām varētu zināt. Es tikai nespēju saprast, ka pats to nebiju iedomājies — tādu vienkāršu lietu, ka ne jau istaba vien tā azote, kur slēpes slēpjamas. Pavisam neiedomāts, piemirsts un neapskatīts bija palicis malkas šķūnītis.

„Pagaidi, Mustang! Ļauj man apģērbties. Tad mēs abi — jozīsim uz malkas šķūnīti. Labi gan, ka tu par šķūnīti iedomājies."

Pelēko zaķādas ausainīcu līdz uzacīm galvā uzmaucis un kažociņu neaizpogājis, izlingoju sunim pakaļ, iegrimdams sniegā kā stikla vatē. Aukstums ar asiem adatainiem cimdiem tik nikni sakampa manu degungalu, vaigus un kaklu, jo biju aizmirsis apsiet šalli, ka man pār muguru pārskrēja drebuļi. Bet — varbūt tie

drebuļi bija mans paša uztraukums, tāds pats uztraukums, kas sāk drebināt apslēptas mantas meklētāju, kad lāpsta negaidot iešķindējusies pret atraktu jūras laupītāju naudas podu.

Nebija viegli trīcošiem pirkstiem sameklēt šķūnīša durvīs atslēgas caurumu. Bet kad tas bija atrasts, kā divas pūces sāka vaidēt ierūsējušās viras, un mana elpa, krūtīs iesprūdusi, palika tur smaga un nekustīga kā nerīklē ieskrējis kartupelis, draudēdama nosmacēt.

Durvis vērās un atvērās šķūnīša iekšpuse, tik tumša kā vilka rīkle. Bet es neesmu no bailīgajiem. Ne reizi vien esmu devies vēl bīstamākās dēkās — kopā ar Fenimora Kupera medniekiem baigos mūža mežos, kur indiāņi noņem pakausim skalpu kā ķirbim mizu. Bez tam, tepat man blakus bija uzticīgais un ne mazāk drošsirdīgais Mustangs. Tātad nebija ko baidīties.

Šķūnītī iegājis, biju priecīgs, ka esmu atcerējies iebāzt kabatā sērskaliņu kastīti. Nu varēju uzšvirkstināt gaismu, kas tūliņ atlobīja tumsu no resnajām un sveķainajām priežu šķilām. Tām blakus kā pelēki kumpaini veči, viens pret otru atzvēlušies, gulēja kartupeļu maisi. Tālāk krēslā spīdēja apsarmojušās kāpostu mucas stīpas.

Tās visas bija pazīstamas, jau redzētas lietas.

Bet slēpes? Kur slēpes?

Es uzšķīlu jaunu sērskaliņu un iegāju šķūnītī dziļāk, lai varētu ieskatīties arī aizdurvē.

Jā, tur tās bija —tik ļoti gaidītie Ziemsvētki — slaidas un garas, līdz pašiem šķūnīša griestiem. Blakus pāris skaistu niedras spieķīšu. Viss taisni tā, kā vajaga.

Man bija tāda sajūta, ka tieši tanī vietā, kur man tāpat kā citiem zēniem jābūt bezbēdīgai puikas sirdij, kāds piepeši it kā būtu iesprostojis putnu. Un tas nu dauzījās kā negudrs. Tā, ka galva sāka reibt, apmēram tāpat kā toreiz, kad slepus biju izdzēris glāzi vīna.

Labi, ka slēpes bija tik patīkami vēsas, gludas un vēsas kā ledus. Tas ļāva man atgūt aukstasinību kā indiāņu pārsteigtam traperam un mierīgi iznest luģes

no šķūnīša laukā. Vēl tēvs un māte mājās nebija gaidāmi, nevar tak slimu rada cilvēku pašā Ziemsvētku vakarā pamest vienu, kā pieklājas neapčubinātu un neiepriecinātu. Pašu mājas ar egles dedzināšanu un dāvanām nekur neaizbēgs. Bet tāds slims cilvēks, kas to var zināt — ļoti var notikt, ka citus Ziemsvētkus vairs nesagaida...

No bezgalīgi baltā sniegu plašuma visapkārt pret mīksti melnajām, trīcošu zvaigžņu piemirdzētajām debesīm miglojās tāda kā pūkaina gaisma, tikko samanāma, bet pietiekama, lai saskatītu un acīm apmīļotu maigos slēpju liekumus. Un plauksta, kur vajadzīgs, nāca zinīga acīm talkā.

Lieliskas slēpes, patiesi lieliskas luģes! Ar tām es varēšu laisties kā vējš, laisties lejā no augstās un stāvās kraujas, tālu projām milzīgajā piesnigušajā pļavā, līdz pašai Daugavai. Vēl tālāk — gar līdzeno Daugavas krastu uz leju, kur pāri Rīgas torņiem arī vistumšākajās naktīs nenodziest rožains blāzmas mākonis.

Es tanī bieži biju skatījies un domājis, diez kāds tas izskatās, aplūkots no tuvienes? Droši vien naktī visas Rīgas debesis zied kā rožu dārzs, rožu dārzs aukstas ziemas baltos sniegos. Un apakšā zaļi torņi ,gluži kā pasakā.

Jā, līdz Rīgai, kur ziemā nekad vēl neesmu bijis, es noteikti aizslēpēšu. Kā būtu, ja pamēģinātu jau šovakar? Līdz Rīgai ne, tik tālu šoreiz ne. Tepat pie mājas. Vienu vienīgu reizīti lejā no kalna, lai redzētu, cik lieliski tādas lieliskas slēpes slīd. Ka luģes lietotas, neviens to nevarēs pateikt. Es sniegu no tām rūpīgi noslaucīšu un nolikšu atpakaļ taisni tanī pašā vietā, kur tās biju atradis — malkas šķūnīša aizdurvē. Un kad tēvs, egli aizdedzinājis, nāks tām pakaļ, es viņam atsmaidīšu pretī tādu pašu noslēpumaini zinīgu smaidu — jauko slēpju smaidu.

Lai notiek!

Tikai vienu pašu reizīti lejā no kraujas. Pa līdzenumu — tas katram saprotams — neies tik aši. Un laika galu galā nav pārāk daudz, kaut arī tēvam un mātei tās slimās radinieces dēļ nevajadzētu steigties atstāt viņu vienu.

Slēpes azotē iežmiedzis, es steidzos uz stāvo nogāzi pa Mustanga sniegā iedzīto vagu, jo sniegs bija uzsnidzis tik biezā kārtā, ka sniedzās sunim līdz vēderam.

Īsu brīdi pie nogāzes mēs abi — es un suns — apstājāmies .Mustangs, lai pārdomātu, vai pa tādu stāvumu vērts būtu kūleņot lejā, jo godīgi nokāpt te laikam neizdosies, bet es — piestiprināt pie kājām lieliskās slēpes.

Tā bija stipri sarežģīta lieta, daudz sarežģītāka nekā biju domājis. Un man vēl pūloties ap siksnām, slēpes pašas sāka lēnām slīdēt. Acīm redzot, noliktas par tuvu slīpumam. Tas bija skaidrs. Bet ko šī prātīgā atziņa vairs varēja palīdzēt, kad luģes vairs nebija apturamas, lai kā to gribētu.

Nelaimi gandrīz tai pašā brīdī bija pamanījis arī Mustangs un sirdīgi riedams steidzās pakaļ savam kungam un pavēlniekam, kas nezin kādēļ svaidīja pa gaisu rokas, bet abām kājām — katrai kājai ļāva skriet uz savu pusi. Tā jau var pārplīst vidū pušu pat suns, kur nu vēl cilvēks.

Piepeši noputēja sniega putekļu mākonis, īsts virpulis, un vairs nekā. Līdz pašai melnās debess malai bezgalīgs zemes baltums, pa kuru skriedams kūleņoja nabaga suns un izmisis kaut ko meklēja.

Man acu plaksti bija piedzīti pilni sūrstīgi ledainiem zvirgzdiem. Es jutos no galvas līdz kājām iebāzts tādā kā aukstā maisā ar vienu zemei cieši piespiestu kāju, bet pie piedurknes mani kāds neatlaidīgi raustīja.

Es izstūmu galvu no sniega kupenas, izslaucīju acis un skatījos: pie manas piedurknes baltām, apsarmojušām ūsām, pats līdz mugurai iegrimis sniegā, raustījās Mustangs.

Tā.

Tad tā tas bija beidzies. Mans pirmais brauciens ar skaistajām slēpēm. Viena kāja ap potītes vietu drusku sāpēja. Nebūtu pārāk liela nelaime — paša kāja, ne cita. Kaut tikai slēpes...

Par slēpēm iedomājoties, sniegs uz maniem vaigiem sāka strauji kust. Jā, slēpes. Kas varētu būt ar tām noticis?

Viena vēl laikam turējās pie kājas, kuŗu es nespēju pakustināt. Un karstiem, aukstuma durstītiem pirkstiem es rakos sniegā. Rakos un uzraku melnu, grumbainu celma pieri. Jā, pret to bija atsitusies mana kāja ar visu zābakam piesieto slēpi, bet — un pēkšņi mani sakratīja nejauki drebuļi — slēpes skaisti augšup izliektā smaile bija nolūzusi.

Salauzta!

Jaunā lieliskā slēpe salauzta!

Mani vairs nespēja nomierināt pat tas, ka drusku tālāk — kā par brīnumu — pilnīgi neskarta gulēja otra luģe. Kam tā vairs vajadzīga?

Tomēr ar drebošu, zobos iekostu lūpu es savācu abas slēpes — arī atlūzušo galu — un stiepu atpakaļ uz malkas šķūnīti. Varbūt es būtu pat sācis raudāt, ja skaidri nezinātu un nebūtu noteikti pārliecināts, ka varonīgie Amerikas traperi nekad neraud, arī aukstu indiāņa naža asmeni pie pakauša juzdami. Tas bija tikai izkusušais sniegs, kas, par ūdeni pārvērties, vēl nebija nožuvis no maniem vaigiem...

Rūpīgi nolicis slēpes tai pašā vietā aizdurvē, no kurienes biju tās izvilcis, es aizslēdzu šķūnīti, nopurināju no drēbēm sniegu un atgriezos siltajā istabā ar zemu nokārtu galvu. Es iedams nepacēlu to pat tad, kad aiz bezgala baltās pļavas, kur zaļie torņi sniedzās pretī rožainajam Rīgas atblāzmas mākonim, lēni svinīgā priekā sāka dziedāt dievnamu zvanu mēles.

Jaukie Ziemsvētku zvani!

Nē, tie šovakar nemaz neskanēja jauki. To dunoņa manās ausīs tagad iecirtās taisni tā, kā toreiz Katlakalna kapos, kad, vārnām ķērcot, laida bedrē manu krustmāti, blakus vectēva kapam, ne tālu no lielā, sūnām apzaļējušā akmens, kam vienos sānos spīdēja uzraksts zelta burtiem: Garlībs Merķelis.

Jā, kas nekaitētu arī man tagad gulēt kapos. Ne kāds vairs varētu bārties, ne teikt, lai novelk bikses... Un tēva roka bija smaga, to es no bēdīgiem piedzīvojumiem jau zināju...

Es ielīdu istabas vistumšākajā kaktā un noslēpos aiz egles. Mustangs nogūlās man blakus, piekusis un apmierināts, tādā bezrūpīgā mierā, it kā nebūtu noticis nekas ārkārtīgs.

Jā, kas gan nekaitēja dzīvot tādam sunim. Un tad vēl cilvēki saka — suņa dzīve, saka to tādā balss noskaņā, it kā sunim būtu nožēlojamāka dzīve nekā cilvēkam. Bet vai visā plašajā Dieva pasaulē būs atrodams jel kaut viens vienīgs suns, kas saņēmis pērienu Ziemsvētku vakarā, kad visu cilvēku sirdis kļūst mīlīgi mīkstas pat pret suņiem.

Bet man nebija gluži nekādu cerību šai svētajā vakarā izbēgt no paša aplam vieglprātīgi nopelnītā soda.

Un kā par nelaimi taisni tagad tēvs bija sācis lasīt biezu grāmatu ar degoši sarkaniem burtiem uz melnā vāka — Noziegums un sods. Tā laikam bija ļoti barga grāmata, varbūt pat briesmīga, jo man tai ķerties klāt bija stingri aizliegts. Skaidra lieta, ka tā nekāda labā nevarēja būt, jo ko gan labu būtu varējis sarakstīt cilvēks ar tādu gaŗu mezglainu vārdu: Do-sto-jev-skis. Pat mēli varēja izmežģīt, mēģinot tādu burtu pinekli izlasīt. Tanī grāmatā droši vien bija aprakstītas vistrakākās tatāru mocības, ar ikšķu mežģīšanu sākot un kaulu laužamām mašīnām beidzot, ko nežēlīgi cilvēki izgudrojuši, lai spīdzinātu nevainīgus noziedzniekus. Tik smags soda rīks kā siksna tur laikam nemaz nebija pieminēts.

Piepeši no drūmajām pārdomām kā melna bezdibeņa mani izrāva dobji būkšķieni priekšnamā. Es jutu, ka man ir sākušas kutēt matu saknes, kutēt tik nejēdzīgi, ka sāka tirpt pakausis.

Tas būkšķinātājs tur nevarēja būt neviens cits kā tēvs, kas dauzīja no kājām sniegu. Tātad jau klāt — mans neatvairāmais sods bija klāt. Turklāt vēl smaidīdams to pašu nejauki aizdomīgo slēpju smaidu, kas reizē ar tēva galvu ienāca istabā.

Un smaids teica: „Nu, dēls, dabūji gan mūs krietni nogaidīties. Bet tā jau tas dzīvē ir — viss labais nāk ar gaidīšanu. Man tikai vēl drusku jāiziet ārā, tad tūdaļ dedzināsim eglīti."

To pateicis, tēvs liekulīgā mierā pasniedzās pēc malkas šķūnīša atslēgas, ko biju pakāris vecajā vietā virtuvē pie sienas.

Tā bija tāda satriecēja kustība, ka es vēl dziļāk ierāvos egles aizēnotajā istabas kaktā.

Māte, labā māte, pīrāgus šķīvī kraudama, manī savādi paskatījās: „Dēliņ, kas noticis ar tevi? Ko tupi kā sunītis kaktā? Lien taču laukā un salūko sērkociņus. Vari sākt jau iededzināt svecītes. Tētis aizgāja tepat līdz šķūnītim, tūliņ būs atpakaļ."

Jā — būs, to es zināju.

Bet tieši tādēļ man krūtīs dvēsele bija sagriezusies pavisam šķībi. Tik šķībi, ka tikai ar lielām pūlēm un pārcilvēcīgu piespiešanos varēju uzšķilt uz melnu zēveli pārklātā kārbiņas sāna sērskaliņu. Roka ar uguni pirkstos tā raustījās, ka nespēju to pielikt pareizā vietā, lai svecīte gaiši un skaisti iedegtos. Aizdegtais sērskaliņš vai nu paskrēja baltajai deglīša astītei garām vai iedūrās svecītes sānā tik nelādzīgi, ka tas sāka kusdams pilēt. Un vajadzēja notikt vēl tādai nelaimei, ka kārbiņa grabēdama izkrita man no rokas, un sarkangalvainie sērskaliņi izkaisījās pa grīdu, tieši tai brīdī, kad ienāca tēvs.

Mēs klusēdami skatījāmies viens otrā, skatījāmies ļoti ļoti ilgu brīdi. Tad es vairs nevarēju izturēt, un manas acis aizmiglojās.

Tēvs joprojām neteica ne vārda, tikai pieslēja pie sienas salauztās slēpes.

Nu bija tā, ka es vairs nedomāju, vai kārtīgam traperam tādā nelāgā reizē pieklātos šņukstēt. Es sāku raudāt kā gluži vienkāršs nelaimīgs puika.

Bet tēvu kā par brīnumu ļaunā noziegumu un sodu grāmata nebija vēl samaitājusi. Viņš lēni pienāca un uzlika roku uz mana noliektā pakauša, un tā nemaz nebija tāda roka, kas kā auksts indiāņa nazis noņemtu man skalpu. Tā bija laba un silta — kaut arī drusku pasmaga — tēva roka.

Un tāda pati bija tēva balss: „Kas noticis, noticis, dēls, tur mēs nekā vairs nevaram darīt. Otrreiz būsi gudrāks. Ir katrai lietai ne tikai sava vieta, bet arī savs laiks. Izrausi varmācīgs ārā, samaitāsi. Tāpat kā nenorūguša alus vai vīna mucai nelaikā spundi izraudams. No kārotā dzēriena apžulgs tikai mēle, un prieka nebūs nekāda. Tā arī priekiem — katram priekam ir savs laiks un sava vieta. Es domāju, ka turpmāk tu to atcerēsies un zināsi. Un luģes kaut kā raudzīsim salāpīt. Tagad ej un atnes Dziesmu grāmatu, es tikmēr aizdedzināšu svecītes. Tev, kā redzu, šodien šis darbiņš nemaz neveicas..."

Tas man otrreiz nebija jāsaka. Bija tomēr Ziemsvētki, īsti skaisti Ziemsvētki! Un asaras puikām no vaigiem nožūst ātri, daudz ātrāk nekā čīkstīgajam meiteņu dzimumam.

Kopā ar tēvu un māti es aizrautīgi sāku dziedāt:

„Es skaistu rozīt' zinu
No sīkas saknītes.
Tā rozīte, ko minu,
No Jeses cēlusies..."

Man nebija nekādas nojēgas, kas tā Jese tāda varētu būt — teiksmaina zeme ,pilsēta vai cilvēks? Taču par to es nešaubījos, ka tā ir brīnišķīga roze, kas uzziedējusi Ziemsvētku naktī, jo biju laimīgi noreibis no viņas saldās smaržas.

DZĪVĀ BILDE

BILDES man vienmēr patikušas. Tāpēc katru reizi, kad skolā bija uzdots izlasīt kādu Bībeles stāstu gabalu, vispirms pāršķirstīju visu grāmatu un aplūkoju nez cik reižu redzētos zīmējumus, kas bagātīgi rotāja grāmatu.

Var jau būt, ka es to darīju vēl ar īpašu, mazdrusciņ blēdīgu nolūku, lai tā iespējami ilgāk novilcinātu nepatīkamo uzdevumu — izlasīt divas vai trīs dzeltēt sākušas lappuses ar stipri pagaŗām rindām. Lielā slepenībā lasītajām (tēvs gan kādreiz pārsteidza un atņēma) Vecā Vāverlija burtnīciņām bija daudz īsākas rindas. Taču ne tādēļ vien tās šķita interesantākas... Protams, netrūka jau arī Vecajā Derībā šaušalīgu briesmu stāstu. Bet puikas gluži vienkārši daudz labprātāk mīl darīt to, kas aizliegts, nekā par neatvairāmu pienākumu uzliktus darbus. Tādi nu reiz ir bijuši un būs puikas, ko tur var darīt. Un es jau nebiju labāks par citiem.

Ir tomēr godīgi jāatzīstas, ka es pie Bībeles stāstu bildēm kavējos arī pašu bilžu dēļ. Tās bija tik apbrīnojamas, daudzām tievām līnijām smalki izzīmētas (uz galvām varēja pat matus saskaitīt), ka fotografs ar visu lielo trijkājaino aparāta kasti nebūtu varējis uztaisīt labākas.

Piemēram, Absolomam, kas, zirgam no kājstarpes izsprūkot, karājās pats savos matos, katra drēbju krociņa bija tik glīti izzīmēta, kā viņš nemaz to nebija pelnījis, nepaklausīgi saceldamies pret savu tēvu. Un dumpīgajā Dāvida dēlā skatoties, nekad es nevarēju

saprast, kā viņš ir varējis būt tāds muļķis un jāt pa mežu ar kailu galvu. Tā jau pat Vāverlijs (bez cepures galvā), indiāņus vajādams, būtu varējis pakārties. Ne mazāk lietpratīgas domas manī izraisīja zīmējums, kurā bija rādīts, kā Dāvids ar lingu ielaiž Goliatam pierē akmeni. Tēvs man arī bija uztaisījis lingu, un tāpēc es ļoti labi zināju, cik grūti ar lingu trāpīt taisni tur, kur lingotājs grib. Kādreiz, kad vaļā palaižamā aukliņa izspruka no pirkstiem ātrāk nekā vajadzēja, akmens lode gar ausīm aizšvinkstēja pavisam uz citu pusi. Akmens iešaušanai pierē daudz labāks ierocis taču bija „kaķene," ar ko es šaudīju zvirbuļus (nevienu gan nenošaudams). Vai Dāvids par „kaķeni" neko nebūtu dzirdējis, kad Ķengaragā to prata sev uztaisīt katrs puika? Iestiprina tik nogrieztā zaru staklē gumijas lentīti, un ierocis gatavs. Vienīgā bilde, ko mēdzu ātri aizšķirt gaŗām, bija tā, kas rādīja, kā Jēkabs ar dunci rokā gatavojas upurēt savu dēlu Īzaku. Tā kaut kā man uzdzina nepatīkamus šermuļus.

Taču citas bildes man patika. Tikai reiz, kādā Ziemsvētku mēneša pēcpusdienā no skolas pārnācis un Bībeles stāstus no mugursomas izrāvis, aizmirsu savu iemīlēto nodarbību — pārlaist aci visām stāstu bildēm. Grāmatu atvēris, steidzīgi uzšķīru bildi, kas man jau bija bijusi padomā, un ar delnās iespiestu galvu apbrīnoju tikai to. Veselu stundu vai vēl ilgāk. Kas to lai zina, jo lieliem pētniekiem kādreiz pavisam zūdot saprašana par laiku, tā ka viņi sajaucot pat nedēļas dienas. Un arī es nu nodevos tik svarīgam pētniecības darbam, ka mātes aicinājumu pusdienās sadzirdēju tikai tad, kad viņa to atkārtoja laikam trešo reizi.

Ir ļoti iespējams, ka allaž par manu labklājību rūpju pilnajai mātei būtu vajadzējis mani lūgties vēl ceturto reizi, ja nenācis palīgā tēvs. Viņam palaikam tādos brīžos, kad manā uzvedībā šķita pamanījis kādas nepaklausības zīmes, gadījās uz mēles itin kodīgs izteiciens. Tā arī šoreiz: „Laikam puisītis kā nākas nebūs izmazgājis ausis."

Tāda piezīme, protams, neļāva vairs ilgāk vilcināties, un es ar visu Bībeles stāstu grāmatu nekavējoties pārvācos pie pusdienu galda.

Bet, kā likās, tas arī tēvam nebija pa prātam. Mani trāpīja jauna piezīme: „Ar vienu aci ēdīsi grāmatu, ar otru kodīsi siļķei mugurā? Kas ar tevi noticis? Citām dienām ar koku neesi pie skolas grāmatām piedabūjams."

Acīm redzot, viņš šodien laikam nebija labā omā, un tāpēc lūkoju atbildēt ļoti rātnā balsī: „Es zinu, tēt, ka ēdot nav labi lasīt. Tu esi man to teicis jau vairākas reizes. Bet es nemaz nelasu. Lūdzu saproti. Tikai skatos bildē. Skatos, domāju un nevaru izdomāt, kas es vislabāk gribētu būt... Varbūt kāds gudrais no Austrumiem..."

„Ko? Gudrais no Austrumiem? Nupat vēl pagājušā nedēļā tu gribēji būt tramvaja konduktors. Un nu uz reizi kā no gaisa — gudrais no Austrumiem!" Tēvu mans paskaidrojums bija tā pārsteidzis, ka viņš tik tikko nepazaudēja dakšiņai uzdurto oglēs cepto siļķes gabalu, kas draudēja iekrist atpakaļ zaļiem lociņiem pārkaisītajā krējumā.

Arī māte, slīpu skatienu manī pametusi, pievienojās tēva smiekliem: „No viņa jau visu ko var sagaidīt. Reiz, kad atņēmu kāda tur Nīčes sarakstītu grāmateli par kādu tur virves dancotāju Zaratustru, viņš teica, ka mācīšoties par filozofu. Un bija, ko domā, ar lillā tinti tur jau pašņāpis vienu no izlasītajām gudrībām, un kādu vēl: Kad ej pie sieviešu, neaizmirsti pātagas!"

Es noliecu galvu pār šķīvi (cik zemu vien varēju), jo baidījos, ka nesāku sarkt. To muļķīgo teikumu (vienu no nedaudzajiem, ko jocīgajā grāmatā sapratu) biju pasvītrojis todien, kad klases biedrene Tamāra, kas man patika labāk par citām meitenēm, bija man parādījusi mēli un aizskrējusi ar Andreju.

Par laimi, balsī mans nosarkums nebija manāms, tāpēc varēju neuztraucies mierīgi paskaidrot tālāk: „Lūdzu saprotiet, es šoreiz nemaz nedomāju un ne-

runāju par to, kas būšu, liels izaudzis. Tad es noteikti mācīšos par lokomotīves vadītāju, jo tas, kā tagad esmu izdomājis, ir daudz labāks darbs un ar to var tikt tālāk — pat uz ārzemēm — nekā ar caurumu kniebšanu skaisti sārtajās tramvaja pārsēšanās biļetēs. Man tagad pavisam cita nelaime: nevaru un nevaru izgudrot, kādā izskatā es vislabāk izskatītos kā dzīvā bilde."

„Dzīvā bilde? Kas tad tā tāda?" brīnījās tēvs. Un arī māte nekā vēl nebija sapratusi.

Es gandrīz vai izmisis turpināju: „Lūdzu saprotiet taču, mums šodien skolotājs teica, ka mūsu klase skolas eglītes vakarā uz skatuves uzvedīšot dzīvo bildi, kuŗā mums visiem būšot jāstāv kā nedzīviem. Lūk, šito bildi!" Es pacēlu augstu gaisā atšķirto Bībeles stāstu grāmatu, kur bija redzams silītē starojošos salmos gulošais Kristus bērniņš, viņa māte Marija, tēvs Jāzeps, un viņiem apkārt, smagas dāvanu kastes stiepdami, drūzmējās gudrie no Austrumiem, gani ar gaŗām liektu galu nūjām un aitas. Pie debesīm staroja liela spoža zvaigzne, un pa mākoņu spraugām ziņkārīgas galvas bija izbāzuši eņģeļi.

Nu māte beidzot saprata un atcerējās, ka tādu dzīvo bildi mūsu pamatskoliņā jau redzējusi pērnajos Ziemsvētkos. „Tad tikai lūkojiet sataisīt tikpat skaistu. Vai skolotājs jums jau pateica, kas katrs šai bildē būsit?"

„Tāpēc es gudroju un nevaru izgudrot, ka atstāja to mums pašiem izdomāt — lai mājās katrs aprunājoties ar saviem vecākiem, kādu no grāmatas zīmējumā redzamiem apģērbiem tiem būtu vieglāk sagādāt," un es cerīgi paskatījos uz māti. Viņa ar adatu un diegu mācēja rīkoties dikti veikli, ka zibēja vien. Un tādai apbrīnojamai šuvējai nieks vien būtu izšūt dēlam visskaistāko gudra austrumnieka mēteli.

Bet tēvs pat neļāva mātei apdomāties, pirmais steigdamies ar savu teicamo: „Tad tādas tās lietas. Es jau domāju, vai nu skolotāji paši piņķēsies ar kostīmu šūšanu."

„To jau no viņiem arī nevarētu prasīt," māte aizstāvēja skolotājus. „Stundās ir diezgan ko noņemties ar tādiem palaidņiem, un tad vēl tie burtnīcu kalni."

„Var jau būt, ka dažām mātēm, kas var algot kalpones, pašām mājās nekā nav ko darīt, tās lai šuj tos strīpainos svārkus un pērlēm apkārtos turbānus. Mūsu puika pavisam labi var stāvēt par ganu. Mans vecais vasaras mētelis viņam būs labu labais, sniegsies līdz pašai zemei ,taisni tāpat kā grāmatā zīmētajiem ganiem."

Nu man vairs nebija nekādu šaubu, ka tēvs patiesi šodien nav labā omā. Un arī māte pēc tēva balss noskaņas droši vien saprata, ka nebūtu nozīmes runāt pretī, tāpēc lūkoja mani kaut kā mierināt: „Nerādi nu tik bēdīgu ģīmi. Es to mēteli iegrūdīšu brūnā krāsā, būs gluži kā jauns."

Mātei viegli bija pasacīt — nokrāsos mēteli. Kas man no tās krāsošanas par labumu? Vai nav vienalga, kāds mētelis ganam mugurā, gans ir gans un itin nekas vairāk, un Tamāra uz mani pat nepaskatīsies, kad viņai pie deguna dāvanu dozi būs pabāzis gudrais no Austrumiem.

Tur nebija divu domu, ka viens no mantīgajiem gudriniekiem būs Andrejs. Viņa tēvam veikalā netrūka košu katūna drānu. Vai viņš tās žēlos, ja vajadzēs nogriezt gabalu dēla dzīvajai bildei. Un dāvanu lādi piekraus pilnu ar skaistām stikla krellītēm. Ka Marija cita neviena nevarēja būt kā tikai Tamāra, tas arī bija gluži skaidrs. Tātad man Ziemsvētkos nebija nekādu cerību pievērst sev viņas uzmanību.

Un grūtsirdīgajās pārdomās es laikam arī no ārpuses izskatījos tik ļoti sabrucis, ka tēvam vajadzēja man atgādināt: „Neizbadi ar degunu šķīvī caurumu."

Es sarāvos, paskatījos tēvā ar dziļi sāpināta cilvēka skatu, pateicu tomēr paldies un aizgāju ar visu Bībeles stāstu grāmatu uz savu istabu. Bet jau pēc brīža skrēju

atpakaļ, skaļi saukdams: „Māmiņ, tev taču vienalga, kādā krāsā to mēteli krāsosi?"

„Nu ka. Bet Betlēmes ganiem tie būs bijuši pelēki vai brūni, kā jau ganiem. Drošības pēc tomēr vēl vari apprasīties skolotājam," traukus no galda novākdama, atbildēja māte.

„Tad jau tu varētu krāsot arī zilu vai sarkanu?"

„Varētu jau varētu, saprotams, bet ganam..."

Tēvs sačaukstināja avīzi, nolaizdams to zemāk, lai pāri tās augšējai malai varētu skatīties manī. Es jau zināju, ko varēju sagaidīt: skatīsies, skatīsies, līdz atkal kaut ko pateiks.

Tāpēc steidzos runāt tālāk: „Un Jāzepam, māt? Vai viņa mētelim nevajadzētu būt košākam par ganu mēteļiem? Galu galā viņš taču ir liela notikuma — Kristus bērniņa tēvs. Vai ne tā, mām?"

„Ak tad tu par Jāzepa mēteli domāji?" pārjautāja māte. „Tu labāk gribētu būt..."

Jā, par Jāzepu! Kāpēc ne?" pats par savu iedomu sajūsminājies, es saucu. Nupat pavisam nejauši man bija ienācis prātā, ka es kā Jāzeps dzīvajā bildē Tamāras Marijai varēšu stāvēt vistuvāk. Un viņai uz skatuves būs pat jāizliekas, ka esam abi precējušies. Jā, kāpēc es nevarētu būt Jāzeps?

„Bet kāds tu izskatīsies — ar bārdu," tēvs aiz avīzes lapas jau bija sācis smaidīt, kā to nodeva ap viņa acīm saradušās krociņas.

„Drusku vecāks. Bet tas nekas, man pat gribējies..." un es tik tikko neapdomīgi neizplāpājos, ka Tamāras acīs ne reizi vien esmu vēlējies izskatīties vecāks.

„Hm. Vai mēs ar māti tevi maz varēsim pazīt?"

„Jūs jau zināsit. Un programmā arī būs rakstīts, ka Jāzeps esmu es. Skolotājs mums teica, ka programmā būšot minēti visi dzīvās bildes rādītāju vārdi."

„Ja pats tā gribi, ko tad mēs. Krāsosim arī to mēteli zilu vai sarkanu, kādu skolotājs labāk gribēs, lai viņam visas tās dzīvās bildes krāsas ietu kopā," mātei pret manu izvēli nebija nekādu iebildumu.

Tēvs gan vēl nobrīdināja: „Tad nu tikai skaties, ka neizgāzies. Tāds gans uz skatuves, citiem aiz muguras, ja niez, var pat pakasīties un pamīņāties, neviens to neievēros. Bet tev kā Jāzepam pašā priekšā būs jāstāv taisnam kā svecei."

„Domā, es to nemācēšu? Tāda stāvēšana jau nav nekāda lielā māksla," un man tik tikko neizspruka, ka esmu klases kaktā kā tāda dzīvā bilde jau stāvējis. Mūsu latviešu valodas skolotājam bija nelāgs niķis: ja pamanīja puikas kādā solā apmaināmies draudzīgām, bet labi tēmētām dunkām, bez žēlastības izstādināja pa kaktiem. Un stāvēšana tur nemaz tik viegla nebija, jo nabaga notiesātos biedri, visādi vaikstīdamies, mēģināja sasmīdināt. Stāvētāji uz skatuves no tādas draugu bezkaunības noteikti būs pasargāti. Par to man nebija ne mazāko šaubu, bet tēva pārliecināšanai tomēr vēl piebildu: „Bez tam, man taču būs nūja, pie kuŗas varēšu pieturēties. Tai bildē tu jau redzēji, ka Jāzepam ir tāda pati gaŗa nūja kā ganiem."

„Un kur tu tādu dabūsi?" tēvs smaidīdams jautāja.

„Es domāju, ka palūgšu tevi..."

„Tātad arī bez manas palīdzības neiztiksi vis? Labi, lai notiek, es tev to nūju pagādāšu, ja solies pārnest labu liecību."

„Es varu galvot, ka šoreiz neviena divnieka nebūs!" drošā balsī steidzos iepriecināt tēvu, atcerēdamies, cik dusmīgs viņš bija par manu divnieku rēķināšanā (tad to vēl nesauca par matēmatiku). Man pēc tam vai katru dienu bija jāklausās, cik dzīvē rēķināšana esot svarīga, ka bez tās nekur pat soli nevarot paspert un mani piekrāpšot katrs bodnieks.

„Lai tā tad arī būtu!" tēvs stingri noteica, pazuzdams līdz ausīm atvērtajā laikraksta lapā.

Viss tālākais ceļā uz manu mērķi — tapt par dzīvās bildes Jāzepu — risinājās bez kādiem lielākiem sarežģījumiem. Būt par Marijas (tās rādīšanai uz skatuves, kā biju jau paredzējis, tik tiešām izraudzīja Tamāru) vīru un Kristus bērniņa tēvu bez manis citu gribētāju

vispār nebija. Un ticības mācības skolotājs pats man solīja dabūt un pielīmēt bārdu. Arī tēva vecais vasaras mētelis jau bija ieguvis koši zilu krāsu. Vēl tikai atlika tikt pie manai jāzepiskajai cienībai piemērotas nūjas.

Beidzot tēvs kaut kur bija sadabūjis un atnesa gaŗu maigsti. Es spriedu, ka gaŗums taj tīri labs — tā sniedzās augstu pāri manai galvai — vēl tikai vajadzēja uztaisīt līko galu.

Šim ļoti svarīgajam darbam tēvs tad arī ķērās klāt ar lielu nopietnību, ar tādu pašu nopietnību visu laiku atbildēdams uz maniem jautājumiem. Ar tiem es viņam ne brīdi nedevu miera, lai būtu pārliecināts, ka pats viņš arī zina, ko dara.

„Kam tev tas karstais ūdens vajadzīgs?" es gribēju zināt, kad tēvs no katla ielēja spainī verdošu ūdeni.

„Sautēšu koku." To teicis, viņš iebāza spainī maigstes galu.

„Kāpēc tu sautēsi?"

„Lai būtu mīksts."

„Kāpēc tu gribi dabūt koku mīkstu?"

„Lai varētu saliekt līku."

„Un kā tu salieksi, tā koks stāvēs?"

„Ne jau tūliņ un pats no sevis."

„Kā tad?"

„Es saliekto līkumu nosiešu ar auklām un ļaušu tam sasietam izžūt."

„Cik ilgi tas žūs?"

„Kamēr būs izžuvis."

„Un kad tas būs."

„To jau pats redzēsi."

„Bet kad es redzēšu? Var pienākt Ziemsvētki un..."

„Tad, kad būs ko redzēt," tēva balss jau sāka skanēt itin errīgi.

Nu es, jo labi pazīdams šīs balss dažādās noskaņas, ļāvu viņam atpūsties no atbildēšanas un klusēdams pacietīgi gaidīju, kas notiks tālāk. Ar pārāk lielu ne-

pacietību es vēl varēju tēvu nokaitināt, un tad mans spieķis paliktu bez līkā gala.

Pēc bezgalīgi ilga laika, kad tēvam beidzot likās, ka maigstes gals ir pietiekami sutināts, viņš to izcēla no spaiņa un sāka liekt. Diezko vieglais darbs tas laikam nebija, jo tēvam pat vaigos savilkās muskuļi. Taču es ar jautājumiem viņu vairs netraucēju, līdz nūjas gals izliecās skaistā lokā un tika tūdaļ ar auklām stingri nosiets.

„Tā," teica tēvs.

Un arī es teicu: „Tā," kaut gan pie svarīgā liekšanas darba nemaz nebiju piedalījies. Bet tas liecināja, ka abi ar paveikto esam ļoti apmierināti.

Taču pēc pāris dienām tādi vairs nebijām, un tēvs pat sāka šķendēties angliski, kā allaž, kad viņam atgadījās kaut kas sevišķi nepatīkams, jo no savām jūrnieka gaitām bija gan atvadījies, bet ne no tikumiem. Vēl visas auklas no maigstes gala nebija nomauktas, kad skaistais līkums jau sāka šķobīties un, no mezgliem pavisam atbrīvojies, izliecās atkal taisns.

„Kas tas par koku?" tēvs nevarēja saprast.

„Tīrais pagāns, ne koks, negrib izskatīties pēc Jāzepa spieķa," es biju tikpat sašutis.

„Mērcēsim un lieksim par jaunu!" Jā, ko citu mēs varējām darīt, kad Ziemsvētki nāca virsū ar joni un līdz skolas eglītes vakaram vairs bija palikusi tikai nepilna nedēļa.

Drošības pēc šoreiz saliekto galu noturējām sasietu vēl par dažām dienām ilgāk. Un laikam abiem ar tēvu mums sirdis pukstēja straujāk (par sevi es varu to sacīt noteikti), kad otrreiz sējām vaļā mezglus. Gaidot, kas notiks, man pat elpa iespiedās kaklā, jo brīdi, īsu brīdi radās cerība, ka maigstes gals nu paliks kā saliekts — skaistā līkumā. Nekā. Pēc īsas apdomāšanās tas kā svaru cēlējs lēni un pašapzinīgi atlieca muguru atkal taisnu.

Mēs abi ar tēvu reizē nopūtāmies. Ko nu? Un man tik tikko nesāka spiesties acīs asaras. Līdz skolas eglītes vakaram bija vairs palikusi viena pati diena.

Par laimi, tēvam radās padoms, pie kā arī es pieķēros kā slīcējs pie salmiņa. Maigstes galu saliektajā līkumā auklu vietā tak varētu noturēt viena pati tieva, bet stipra stieplīte, kas skatītājiem zālē nemaz nebūtu saskatāma. Jā, ar tādu stieples atsietu nūjas galu pavisam labi varēja izlīdzēties. Un es aiz prieka, ka tomēr tikšu pie īstas Jāzepa nūjas, sāku lēkāt uz vienas kājas.

Tēvs man tomēr piekodināja: „Tikai neaizmirsti ar nūjas galu uzmanīties. Kaut kur stiprāk piesitīsi, un stieplīte būs pušu."

„Labi, labi, neaizmirsīšu," es teicu, tiešām domādams tēva aizrādījumu ievērot.

Bet vai nu svētku vakara steigā un satraukumos visus derīgos padomus kāds var atcerēties. Tā arī es pavisam aizmirsu tēva piekodinājumu, kad, kā dzīvas bildes saģērbti, jau stāvējām uz skatuves un kuŗu katru brīdi gaidījām atveŗamies priekškaru.

Bija tāda stipri jocīga sajūta. Likās, ka kaut kur kutētu. Tikai nevarēja saprast — īsti kur. Un laikam tas bija siltums, ne tikai uztraukums vien, kas lika aprasot arī Tamāras virslūpas pūciņām. Dzeltenā tērpā ar bāli iezilganu plīvuru ap galvu, vaigiem tik sarkaniem kā rozēm krāsainās bilžu grāmatās, viņa izskatījās nepārspējami skaista, un es, viņā skatoties, nemaz nejutu, cik neldzīgi knieš man pie vaigiem un zoda pielīmētā sarkanā bārda.

No sākuma tādai sarkanai bārdai biju pretojies, taču skolotājam izdevās mani pārliecināt, ka taisni tāda pie mana koši zilā mēteļa piestāvot vislabāk. Un laikam jau viņam bija taisnība, jo Tamāra pati man tagad spiedās tuvāk, visu laiku gan skatīdamās tikai uz silītē ieguldīto lelli. Bet viņai kā dzīvās bildes Marijai tas tā bija jādara, to es sapratu. Es tikai nesapratu, ka Andrejs (viņš, protams, bija viens no gudrajiem)

nespēj saprast, ka viņam nav jāspiežas Marijai no mugurpuses tik cieši klāt. Tās lādē sakrautās krelles, gredzeni, rokas sprādzes un odekolona pudelītes taču bija domātas dāvināšanai Kristus bērniņam, ne viņa mātei.

Tāpēc, lai Andrejam to smalkjūtīgi liktu saprast, es ar savu nūju ļoti pieklājīgi gribēju viņu pastumt tālāk prom no Tamāras. Nekādu pateicību par to no viņa es, protams, nesagaidīju, tomēr biju ļoti pārsteigts par to, kas tagad notika. Andrejs zvēla pretī ar žuburaino svečturi, ko turēja tanī rokā, kas nenesa lādi.

Tāda bezkaunība nedrīkstēja palikt neatmaksāta un Andrejs nekavējoties būtu saņēmis atbildi, ja čukstošā balsī mums aiz muguras piepeši neiebrēktos skolotājs: „Mieru! Mieru! Priekškars veras!"

Nu arī es pamanīju, ka priekškars jau saviļņojies un sāk kustēties. Vienā mirklī izstiepos taisns kā lineāls un pārvērtos zilā bārdainā pieminekli, stīvi skatīdamies tumšajā zālē, no kuras lēnām atvilkās priekškars, atsegdams galvu pie galvas, kas visas svinīgi skatījās uz mums.

Tas man lika vēl vairāk saspriedzināt muskuļus, lai pārvērstu visu ķermeni cietā akmenī, un skatīties ar tik sastingušu skatienu, ka likās — acis kā nedzīvas stikla bumbiņas izsprāgs laukā no plakstiem.

Piepeši pašā priekšā skatuvei, pirmajā skatītāju rindā rožainam taurenim līdzīga maza meitenīte sāka smieties un ar paceltu pirkstiņu rādīja taisni uz mani. Viņai blakus sēdošais pavecais vīrs (laikam tēvs) tūliņ gan palaidnieci apsauca, taču es jau biju ļoti neapdomīgi paspējis aptaustīt savu bārdu. Vai tikai tā kaut kur no vaigiem nav atlobījusies nost un nenokrīt pavisam? Tad nu gan būtu ķeza.

Nē, bārda turējās stingri. Un tomēr ar mani kaut kas laikam nebija kārtībā, jo, manī skatoties, sāka smaidīt arī citas, pieaugušo cilvēku sejas, kam to nemaz nepieklājās darīt.

Es nu vairs nekā nesapratu, kas ar mani notiek, un nebūtu laikam tik drīz sapratis, ja man aiz muguras apspiestos smieklos neiesprauslātos Andrejs: „Spieķis! Ko dara tavs spieķis?"

Es bažīgi pagriezu augšup acis, kur pāri ganu spieķiem majestātiski slējās manas nūjas skaisti izliektais gals. Bet ko tas tagad darīja? Man nemaz vairs nebija jāpūlās, lai pārvērstos nekustīgā akmenī. Es par tādu līdz pašai sirdij vienā mirklī kļuvu. Andrejs, acīm redzot, ar savu svečturi pirmīt bija pārcirtis stieplīti, kas turēja ciet līkumā saliekto nūjas galu. Tas nu spītīgi tiecās atliekties atkal taisns.

Pagalam apstulbis stāvēju un skatījos, nekā vairs neapjēgdams, ko lai dara. Bet — varbūt tas arī bija prātīgākais, ko vispār varēju darīt, jo manā vietā laikam jau rīkojās skolotājs — sakustējās līdz galam vaļā atrautais priekškars, no sākuma pakautrīgā gausumā, bet tad arvienu ātrākā skrējienā steigdamies atdalīt smaidošo skatītāju sejas no skatuves, kur pāri nekustīgajai dzīvajai bildei bija atdzīvojies Jāzepa nūjas gals...

Kādas sejas tagad rādīja skatītāji, to no skatuves vairs nevarēja redzēt. Taču dzirdēt mēs dzirdējām visi, ka mūsu dzīvā bilde viņiem ļoti patikusi. Aplausi šalca vienā šalkšanā un negribēja rimties, tā ka mēs vēl stāvējām, no savām vietām neizkustējušies, jo Tamāra, kas uz skatuves nebija pirmo reizi, teica, ka lielo aplausu dēļ priekškaru vēršot atkal vaļā ,un visiem mums tad būšot jāklanās.

Taču nekāda klanīšanās neiznāca, jo priekškars vairs vaļā nevērās un pie mums pārskaities ieskrēja skolotājs, kas tik daudz bija noņēmies ar šovakar rādāmo dzīvo bildi ,lai viss noritētu godam. Un nu viņš laikam domāja, ka esmu tīšām viņu iznerrojis, jo sāpīgi sagrāba manu ausi un sāka bārties: „Kas tie par stiķiem, ko tu te šovakar biji izdomājis? Uz skatuves, visu cilvēku priekšā! Man tagad aiz kauna vai zemē

jāielien. To es jau zinu, ka tava galva ir vienmēr visādu niķu pilna, bet taisni tagad, Ziemsvētku vakarā... Saki, kas tevi uz tādām nerātnībām dīda?"

Izmisis mēģināju izraut savu ausi no skolotāja stingrajiem pirkstiem, bet laikam gan man tas neizdotos, ja kā negaidīts glābējs piepeši neparādītos skolas pārzinis.

Jau pa gabalu viņš smiedamies sauca: „Kāpēc neverat vaļā priekškaru? Vai nedzirdat kā skatītāji aplaudē? Lieliski! Jūs tiešām to bijāt izdomājis lieliski — likt Jāzepa zizlim atdzīvoties. Vēl tikai trūka, ka tas būtu sācis salapot."

Pa jokam vai nopietni domātā uzslava manu nikno strostētāju tik ļoti pārsteidza, ka apjucis viņš palaida vaļā manu ausi.

To es ne mirkli nevilcinājos izmantot un veikli pazudu, pats sev noplēzdams bārdu un nomezdams zilo Jāzepa mēteli. Zem tā, par laimi, mans jauna's uzvalks bija pilnīgā kārtībā, tā ka es, nebaidoties pievērst sev svētku viesu uzmanību, varēju mierīgi iejukt cilvēku drūzmā, kas nu jau bija sākuši cilāties.

Starp daudzajiem tēviem un mātēm, kas bija šovakar sanākuši, lai mīlīgi smaidīdami noraudzītos bērnu eglītes priekos, pamanīju arī savus vecākus. Un man pat likās, ka tēvs staipīja kaklu, lai pāri citu galvām kaut kur saskatītu mani. Nē, to tik ne — tagad es viņam klāt neiešu, tad kā likts būs jādzird atgādinājums: „Vai es tev neteicu?"

Daži lielākie zēni sāka novākt krēslus, nesdami tos uz zāles malām, lai atbrīvotu vidū vietu rotaļām un dejām. Nekāds centīgais palīdzētājs es tādās reizēs parasti nebiju, bet šoreiz, neviena neaicināts, ķēros klāt krēsliem un arī stiepu, sasarkušos vaigus kā balonus piepūtis. Tēvs nu pats varēja redzēt, cik ļoti esmu nodarbināts un man nemaz nav laika, lai ietu papļāpāties ar viņu.

Laiku pa laikam zagšus paskatījos uz skatuvi, it kā priekškars tomēr vēl varētu atvērties. Nē, tas nevērās, un sarkanie ugunskrusti mierīgi gulēja pelēkā audekla krokās. Virs tiem, uz skatuves augšējās malas, bija uzkrāsots zaļš ozollapu vainags ar burtu L vidū un trīs sudraba zvaigznes. Cik reižu nebiju skatījies šais zīmēs, klusībā cerēdams kādreiz stāvēt uz skaisti rotātās skatuves un runāt tikpat svinīgus vārdus, kā astoņpadsmitajā novembrī, skolēnu korīša priekšā nostājies, to mēdza darīt skolas pārzinis. Tagad ar to nu bija cauri. Uz visiem laikiem! Nekad vairs mani neviens pat raušus neuzraus uz skatuves, vienalga, kā dzīvu vai nedzīvu bildi.

Un es šo stingro apņemšanos — nekad vairs nespert kāju uz skatuves — jau gribēju aplecināt ar zvērastu, kad dziedāšanas skolotāja, mazākos bērnus pa pārīšiem sastādījusi, sāka dziedāt: „Tūdaliņ, tagadiņ pastalnieki danco..."

Kāds mani paraustīja pie piedurknes: „Iesim dancot!"

Atskatījos, un manas acis iepletās apaļas kā pogas: „Tamāra — tu? Un es domāju, ka arī tu uz mani būsi dusmīga.."

Meitene parādīja man smailu mēles galiņu un nogrāba mani atkal pie piedurknes: „Gribēji gan, bet neizdevās tev mani sasmīdināt. Ko stāvi kā dzīvā bilde? Mēs jau neesam vairs uz skatuves."

„Tūdaliņ, tagadiņ..."

Ziemsvētki! Bija tomēr Ziemsvētki, kaut kreisā auss man kvēloja sarkana. Taču to, ka tā arī sāpētu, nemaz vairs nejutu...

Stipri nepatīkamāka lieta izrādījās tūdaliņš. Biju gan mācīts — grūstīts un stumdīts, kā cilāt pēc mūzikas kājas, kā šūpot rokas, kā griezties apkārt. Taču kaut kā vienmēr sapinos. Un ļoti iespējams, ka mūsu vingrošanas skolotājai bija taisnība, kad viņa teica, ka drīzāk ziloni izmācīšot dancot nekā mani.

To es tagad aizmirsu, laikam domādams, ka Tamāras klātienē ar mani notiks brīnums. Bet — brīnums tomēr nenotika. Lai kā es centos, kājas negribēja un negribēja klausīt, un mana plauksta, turēdama Tamāras roku, sāka svīst. Kaut viņa nu nesaskaistos par manu briesmīgo tūļību un atkal neaizskrietu.

Bet Tamāra tikai skatījās manī un smējās. Un es pēc brīža pamanīju, ka manī smiedamies skatās arī citi. Līdz ausu galiem nosarcis, sāku saprast, ka Tamāra mani gribējusi tikai izjokot, jo viņa no mūsu kopējām vingrošanas stundām labi zināja, ka neprotu dejot.

Un šoreiz tas biju es, kas aizskrēju projām.

Saīdzis staigāju pa patīkami vēsākajiem gaiteņiem un domāju, ka laikam tam Ničem būs taisnība, ko viņš par sieviešiem saka. Būs tomēr tā grāmata jāizlasa, lai arī daudz neko tur nevar saprast.

„Ko tu tur bubini, sabozies kā aunēns?" no vingrošanas zāles iznākusi, kur bija saklāti svētku cienasta galdi, mani uzrunāja skolas saimniece. „Ja neej rotaļās, nāc un padzer tēju. Daži izsalkušie jau mielojas."

Negribīgi pievilkos pie atvērtajām durvīm un bez mazākās ēstgribas vienaldzīgi skatījos ar baltu galdautu apklātajos galdos, uz kuriem glītās rindās bija saliktas tikpat baltas, pamatīgas krūzes un šķīvji ar ābolu maizēm. Jā, daži jau ēda, un viņu krūzēs kūpēja saimnieces ielieta tēja.

Piepeši jutu, ka manī sāk mosties ēstgriba. Bet ne jau tāpēc, ka mani būtu sakārdinājušas ābolu maizītes. Starp citiem ēdējiem biju pamanījis arī Andreju un atcerējos, ka arī viņu skolotāja nespēja iemācīt lēkāt tūdaliņa soļos.

Tas manāmi uzlaboja manu garastāvokli. Es gāju un noliku arī savus elkoņus uz baltā galdauta, blakus Andreja elkoņiem.

„Ko, tu arī te?“ viņš manī draudzīgi paskatījās. „Domāju, ka būsi palicis dancot to muļķīšu pastalnieku danci.“

„Lai muļķīši danco vieni paši. Kas mums tur viņu barā ko jaukties. Diez vai kāda ābolu maize vēl paliks, kad abi tagad ķersimies klāt,“ es lielīgi teicu, atguvis savu pašapziņu un svētku sajūtu.

PRIECĪGĀ PROCESIJA

GODĪGI jāatzīstas, ka arī vidusskolā no manis nekāds dejotājs neiznāca. Ko var darīt — neiznāca, par spīti militārās apmācības un vingrošanas skolotāja cēli virsnieciskajam ieskatam, ka katram ģimnazistam jāiemācās dejot, ja ne vairāk, tad valsi, un viņa paša pūlēm mums to iedīdīt. Varēju justies laimīgs, ka mums par dejošanu atzīmes nelika. Tad es no divnieka neizbēgtu. Un tas manā liecībā pavisam neglīti sabojātu omulīgi apaļo trijnieku ierindu ar vienu piecnieku kā ģenerāli.

Bijām kārtīga konservātīva zēnu ģimnazija, meitenes skolas sienās ieraudzīdami tikai svētkos ar sekojošu balli, tāpēc deju stundās mums bija jāsadalās divos dzimumos — pusei jākļūst par kungiem, pusei par dāmām. Un vairumam manu klases biedru bija vienalga, par ko tiem lika būt — tie tikpat veikli griezās atmuguriski, kā uz priekšu. Protams, gadījās arī tādi, kas principa pēc stīvējās pretī, atteikdamies būt par sievietēm. Tādiem tad pielika klāt brīvprātīgo, kas pats labprātīgi pieteicās dejot par meiteni. Tikai mani nevienam neizdevās pataisīt ne par kungu, ne par dāmu.

Pat skolotājs pats dejoja ar mani, ar lēniem un uzsvērtiem vārdiem skaidrodams: „Tātad — es esmu dāma."

Man vajadzēja tikai paskatīties uz viņa sarkanajām ūsām, lai pakrūtē tūliņ tā sāktu kutēt, ka bija jāsaspriedzina visi sejas un vēdera muskuļi, lai noturētos

nesmējies. Tā būtu nepiedodama izturēšanās, jo smieties par saviem skolotājiem nepieklājas.

Tikmēr dāma ar sarkanajām ūsām vislielākajā nopietnībā turpināja skaidrot: „Kas jums ar dāmu jādara? Uz deju aicinādams, jūs esat man jau paklanījies un nu — aplieciet man ap vidukli roku. Drošāk un stingrāk, jo jums ar savu roku mani jāvada. Tā tas ir — kungs dejojot vada dāmu. Ievērojiet to pār visu citu! Kaut arī dzīvē palaikam notiek otrādi, balles zālē spēkā ir tikai viens likums: kungs vada dāmu. Un tagad sāksim: viens, div', trīs, viens, div', trīs... Nē, dāmai uz kājām jums nav jāmin, to labi audzināts kungs nedara, lai nesabradātu viņai smalkās balles kurpītes un vēl jo trauslākos pirkstgalus. Vieglāk, brīvāk! Griezieties! Un esat uzmanīgāks — negrūdiet savu dāmu virsū citiem dejotājiem. Jūsu dāmai pakausī nav acis, lai varētu redzēt, kur ar savu mugurpusi griežas. Tas jāredz jums. Jums sava dāma jāvada. Viens, div', trīs, viens, div', trīs... Jau atkal! Man zābaku purngali rīt būs jānes pie kurpnieka. Deja nav divu cilvēku mocīšanās vienam ar otru, bet saskanīgs, patīkams lidojums kopsolī. Viens, div', trīs, viens, div', trīs... Neuzgrūdiet taču mani klavierēm. Labāk tomēr beigsim, nekas mums neiznāks. Jūs esat bezcerīgs gadījums..."

Taisni tāds es jutos nākamajā rītā pēc skolas eglītes vakara, gaidīdams klases audzinātāju ar liecībām. Stundas nebija paredzētas, tikai liecību izdalīšana ar katra saņēmēja centībai piemērotiem audzinātāja „svētīšanas vārdiem." Tāpēc laikam biju vienīgais, kas sadudzis sēdēja savā solā, neizdvesdams ne skaņas, kad klase šķita pilnā sparā vārīties sācis milzu katls, kam kāds nocēlis vāku.

Katram kaut kas bija stāstāms par skaisto eglītes vakaru, citam paša piedzīvots, citam noskatīts. Un dažs lielījās tik skaļu muti, ka pat līdz manām šodien stipri nedzirdīgām ausīm atlidoja pieminētie meiteņu vārdi, priecīgu smieklu vai divdomīgi stieptu balsienu

pavadīti. Bet Zaigas vārdu neviens nekur nepieminēja. Un tāpēc man nebija ne mazākās intereses klausīties lielībnieku runās. Ar drūmu cietēja seju klusēdams turpināju skumt.

Piepeši balsu burbuļi, izsprāgdami tik skaļi kā raķetes, tik tikko neatsitās pret klases griestiem. Ar melno vijoles kasti vienā un eglīti otrā padusē pa durvīm iesprauc ās Jukums Kociņš.

„Urrā! Kociņš nes kociņu!"

„Puikas, nu mums būs pašiem sava — klases eglīte."

„Bet kas to pušķos?"

„Mēs visi."

„Ar ko?"

„Ar saviem četriniekiem, trijniekiem un piecniekiem."

„Man būs vismaz viens divnieks."

„Tad tas tev arī jāpakaŗ pie eglītes."

„Vecīši, kam cīparu izgriešanai vajadzīgs papīrs, lai piesakās pie manis. Man solā palikušas dažas vecas burtnīcas."

„Un svecītes? Kur dabūsim svecītes?" brēca vairākas balsis reizē.

Kociņš pa tam jau bija nostatījis eglīti uz katedras un mēģināja pārbrēkt citus brēcējus: „Jērikas bazūnes, turiet muti! Būs! Kas zināja atnest eglīti, būs zinājis padomāt arī par svecītēm. Dziesma! Mums vēl ir vajadzīga pašiem sava eglītes dziesma. Kas to sagudros? Tas ir, es domāju, vārdus. Ar meldiņu iztiksim. Tas pats vecais būs labs: Ak eglīte, ak eglīte, tu allaž zaļa esi..."

„Dzejnieks!"

„Kur viņš ir?"

„Vai ir maz atnācis?"

„Nav šorīt ne redzams, ne dzirdams."

Visu acis nu pārlēca tukšajām solu rindām līdz pēdējai, kur sēdēju es, kā dziļdomīgs piemineklis.

„Būs krupi norijis," kāds iekliedzās, un visi rēca. Šorīt te bija tāda atmosfaira, ka kādam vajadzēja pa-

kustināt tikai pirkstu, lai visi rēktu, nezinādami paši, par ko.

„Liecieties mierā! Man šodien sāp galva!" strupi atkliedzu.

„Es jau teicu — krupi norijis." Un atkal visi rēca.

Rokas bikšu kabatās sabāzis, pie manis cienīgā gaitā pienāca Aristids Ekeņģelis. Viņš kopš laba laika centās uzvesties un runāt tā, it kā sen būtu pāraudzis pasē ierakstītos gadus un jau ar vienu kāju stāvētu korporācijas konventa dzīvoklī. No turienes viņu vairs šķīra tikai tāds nieks kā ģimnazijas gala pārbaudījumi pavasarī. „Kas ir?" viņš tagad man jautāja. „Mocies briesmīgās paģirās?"

„Tev pašam vajadzētu zināt."

„Ja būtu zinājis, ar kādu vājmiesi esmu sapinies, lika pagaidīt, lai tādu ņemtu līdz. Pats man uzplijies."

Tā tas notika. Es viņam uzplijos. Aristidam Ekeņģelim bija taisnība. (Kā Ekeņģelis pats stāstīja, šo jocīgo uzvārdu viņa vecvectēvam iedevis barons vīrietim neparastā skaistuma dēļ, kad muižas klaušās viņu pirmo reizi ieraudzījis un pārsteigts iesaucies: „Ek, kur eņģelis!" Un ja Aristids — it īpaši meiteņu klātienē — šo nostāstu mīlēja atcerēties ,tad to varēja ļoti labi saprast, jo viņš no sava vecvectēva bez uzvārda bija mantojis arī izskatu).

Jā, neviena neaicināts es gāju viņam un Kociņam līdz, tūliņ pēc tam, kad aulā ar Vīnes valsi bija sākusies dejošana un biju ieraudzījis, ka atnākusi arī Zaiga. Tas mani tik ļoti pārsteidza ,ka samulsis nezināju, ko iesākt. Zaiga, kad viņu pēc mūsu — zēnu un meiteņu ģimnazijas kopējā koŗa mēģinājuma biju aicinājis, atteica, ka viņai jāejot uz citu eglīti un mūsu vakarā nevarot būt. Ar to jau biju samierinājies. Bet nu — pārsteidza pilnīgi nesagatavotu. Jutos pavisam plakans piespiests pie sienas, jo man kā mazdūšīgam cilvēkam vajaga krietni daudz laika, lai sevi sadūšotu izdarīt kaut ko varonīgu. Tak nebija citas izejas kā kļūt par

varoni — labi zinot, cik vājš valsētājs esmu, man bija jāuzlūdz Zaiga. Bet kā lai sadūšojas? Izmisis domāju un nevarēju izdomāt.

Šai brīdī kā par nelaimi (man tad tā likās laime) pa ausu galam sadzirdēju, ko Aristids Ekeņģelis teica Jukumam Kociņam, kas stāvēja aulas durvīs, vērodami dejotājus.

Ekeņģelis teica: „Klausies, Juk, ar skaidru galvu neviens prātīgs cilvēks neies dejot. Vispirms derētu aizstaigāt uz Kaļķu ielas pagrabiņu un uztaisīt glītu ķiveri."

„Es gan neesmu ragā pūtējs — tiem mutes izžūstot visātrāk, bet maza, pavisam maza ķiverīte derētu gan," atzina arī Kociņš.

Un kad abi pagrieza aulai muguru, es viņiem pielipu kā dadzis. „Aristid, zini, es domāju taisni tāpat kā tu."

„Kā es? Par ko?"

„Ka skaidrā galvā neviens prātīgs cilvēks neiet dancot."

„Nu, un tad?"

„Man liekas, ka arī man derētu tāda — maza ķiverīte."

„Vai proti turēt muti?"

Muti turēt es pratu. Jau vakar vakarā kļuvu mēms kā plekste, kad visi trīs priecīgā prātā pārnācām no Kaļķu ielas, jo — par velti biju gājis dūšoties, par velti nometis zemē naudu un sasmirdinājis elpu. Zaiga nekur vairs nebija atrodama. Tās, lūk, bija tās paģiras, kas man vēl šodien nebija atdevušas valodu. Bet vai drīkstēja kādam par tik personīgām lietām stāstīt? Un ne jau Aristidam, tam vismazāk. Tāpēc izvairīgā dziļdomībā atdūcu: „Paģiras un paģiras, ir visādas paģiras. Arī tādas, kas rodas no egļu smaržas..."

Taču Ekeņģelis mani pagalam pārprata. „Nudien, tu esi traks, ēzdams skujas, lai aizdzītu alkohola smaku. Tādai vajadzībai ir iedarbīgāki līdzekļi. Būtu paprasījis, es iedotu."

„Tev tanī lelles galvā laikam ir tikai brāga, ja neproti atšķirt romantiskas dvēseles sāpes no nelabas dūšas," taisni tā es Ekeņģelim dusmās būtu atkliedzis, ja Kociņš ar dzimuša mūziķa aizrautību nebūtu sācis dauzīt katedru, ka tā nu dārdēja kā tukša muca. Un pats viņš kliedza: „Dziediet! Dziediet visi! Es teikšu vārdus priekšā:

Ak, eglīte, ak, eglīte,
Cik skaista tu gan esi:
Spīd trijnieks katrā zariņā,
Bet piecnieks pašā galiņā.
Ak, eglīte, ak, eglīte,
Cik skaista tu gan esi.

Ak, eglīte, ak, eglīte,
Tu dikti laipna esi:
Slēp zaļā tumsā divniekus,
Tos mūsu lielos naidniekus.
Ak, eglīte, ak, eglīte,
Tu dikti laipna esi."

Tā visi aizrautīgi dziedāja, cik katra balss saikļi spēja turēt, kaut eglītes pašā apakšā karājās tikai viens vienīgs divnieks. Toties no zilā papīra izgriezto piecnieku un četrinieku rādījās krietni vairāk nekā trijnieku, jo katrs laikam bija griezis un kāris ciparus, kuŗus cerēja ieraudzīt savā liecībā.

„Ak ģimnazist, ak, ģimnazist,
Tu Rīgas rota esi:
Tik zils un zelts mirdz bulvāros,
Kad ejam staigāt vakaros.
Ak, ģimnazist, ak, ģimnazist,
Tu Rīgas rota esi."

Visi tik aizrautīgi turpināja dziedāt Kociņa pašsacerētos un diriģētos pantus, ka tikai es pamanīju mūsu klases audzinātāju Rīnūzi. Vaļējās durvīs iestājies, viņš labsirdīgi smaidošām acīm vēroja dziedātājus.

„Juk, cissst! Juk, cissst!" saucu Jukumam un rādīju uz durvīm bezcerīgā cerībā, ka viņš varētu mani sadzirdēt un saprast brīdinājumu.

Kociņš neapstādamies turpināja dzejot, un taisni par pašu Rīnūzi, it kā nelabais viņu dīdītu:

„Ak, Rīnūzi, ak, Rīnūzi,
Tev gan ir dzīve grūta:
Liec coberus un mātes sauc,
Tak puikiņas tas neuztrauc.
Ak, Rīnūzi, ak, Rīnūzi,
Tev gan ir dzīve grūta."

Tam pa virsu Ekeņģelis vēl mēģināja atdarināt Rīnūža ,bijušā virsnieka, stingro balsi: „Ko es tur daudz ar jums runāšu, māti šurp!"

Bet jau nākamajā acumirklī mums visiem bija iespēja pārliecināties, cik labi tas Aristidam izdevies, jo klasi apklusināja paša Rīnūža balss. Katedrā uzkāpis, viņš neīstā bardzībā teica: „Tātad paši ļoti labi zināt, cik grūtu manu dzīvi esat padarījuši. Bet kas to dos, ka tāpēc jūs kaut drusku pieņemtos prātā, i nedomā. Skolotāju istabā, kad atkal pastrādāts kāds pamatīgāks nedarbs, tā tik klausies, vai atkal neminēs manas klases vārdu. Ko citu man darīt. Esat par lieliem, lai pats jums drīkstētu novilkt bikses. Jāsauc mātes šurp."

Rīnūzis nolika uz katedras atzīmju žurnālu un liecības, tad brīdi smaidīdams noskatījās neparasti izgreznotajā eglītē: „Tos cīparus kārdami, katrs laikam esat domājis pats par savu liecību. Tātad visiem kopā tiem vajadzētu rādīt tādu kā kopēju klases liecību. Būtu jau skaisti, ja tāda tā tiešām izskatītos. Bet — mums ir tādi smagi dzirnakmeņi, kas visas klases caurmēru nogremdē. Un manas cerības ar jums gan laikam nepiepildīsies — redzēt savu klasi centības ziņā pirmajā vietā. Ar visādām ēverģēlībām — ar tām jūs protat noturēties cītiem priekšgalā."

Rīnūzis nopūtās, kā cilvēks, kas dziļi vīlies, un atsēdies sāka izdalīt liecības, pirmo izsaukdams Aristidu

Ekeņģeli: „Cilvēkam skaista galva, vai nebūtu jauki, ja tikpat skaista būtu arī liecība."

„Par daudz skaistuma kādreiz var apšķebināt dūšu." No Jukuma sola atskanēja tik spēcīgs čuksts, ka to sadzirdēja arī audzinātājs.

„Klausieties, Kociņ, es jums ieteiktu, savu kārtu gaidot, ar muti ciet klusībā pārdomāt, vai tukša pļāpība nešķebina vēl vairāk."

Un tā Rīnūzis, lūkojot klases asprāšiem nekad nepalikt parādā, izdalīja liecības, beigās vēl visiem novēlēdams priecīgus Ziemsvētkus.

Es apskatīju savas atzīmes, un man par tām būtu vajadzējis priecāties. Vismaz tā domāja Kociņš, kas pienācis salīdzināja savu liecību ar manējo: „Brīnums! Neviena divnieka un tikai pāris trijnieku. Bet pēc tava ģīmja spriedu, ka esi iegrābies tādā liecībā, ko mājās labāk rādīt tikai pēc Ziemsvētkiem..."

„Vai Margu šodien satiksi?" es viņam jautāju. Marga ar Zaigu bija draudzenes, un mēs ar abām pēc kāda koņa mēģinājuma reizē iepazināmies. Un tā kā meitenes bija vaļsirdīgākas par zēniem, es cerēju, ka Zaiga Margai par savu pazušanu no mūsu eglītes kaut ko būs stāstījusi. Kaut kāds iemesls tai bija? Bet kāds? Es tādu domu nevarēju pieļaut, ka viņa mūs redzējusi ieejam krogū. Tad viņai no skolas būtu bijis jāiznāk tūliņ pēc mums. Drīzāk varēja domāt, ka aizgājusi uz mājām gluži vienkārši tāpēc, ka viņš par viņu nebija licies zinis, uzaicinājis uz savas skolas eglīti un nu pat neuzlūdza dejot. Jo Zaiga tak nevarēja zināt, ka viņam vispirms ir jāsadūšojas. Jā, par to varēja apvainoties. Bet, kas zina, meitenes pazušanai varēja būt pavisam cits, tā sacīt, personisks iemesls.

„Un tu Zaigu?" Kociņš paskatījās manī, kā kaut ko nojauzdams. Bet jau pēc brīža viņš viss lidoja līdz savai gaisīgajai iedomai: „Zināt ko, puikiņas? Mēs pie savām meitenēm uz trešo ģimnaziju šodien varētu doties Ziemsvētkiem piemērotā gājienā, tā teikt, priecīgā pro-

cesijā ar eglīti kā mūžīgās uzticības simbolu. Ko jūs sakāt?"

Atbilde šādam ierosinājumam jau iepriekš bija paredzama, un tāda tā arī izpaudās — vienbalsīgā rēkšanā.

Jukums Kociņš kā diriģents pacēla abas rokas, lai atkal saplacinātu paša sacelto balsu vilni: „Mums tagad tikai jāizlemj, vai nest eglīti taisni tādu, kāda tā stāv, ar visiem papīra cīpariem un svecītēm degot? Taupības labā mēs svecītes varētu izdzēst un atkal aizdedzināt tikai pie trešās ģimnazijas."

„Nesāc pat svētkos atgādināt, ka esi skopulis. Pietiek, ja mēs to atceramies darbdienās, kad vienmēr atejā aizmirsti, ka arī tev pašam kabatā ir cigaretes. Še, un sapērcies tirdziņā svecītes visai dienai." Aristids Ekeņģelis uzmeta uz katedras divlatnieku ar tādu elegantu atvēzienu, ka tas krizdams lepni noskandināja abus spožos sānus, lai visi dzirdētu, ka Latvijas naudā iekalts arī sudrabs. „Ja tādā procesijā ejam, tad ar visām ugunīm."

„Un mūsu atzīmes nav tik sliktas, ka būtu no citiem slēpjamas," sev par pārsteigumu arī es biju sācis runāt un piedalījos priecīgās procesijas plānošanā, taču laikam zemapziņā cerēdams satikt Zaigu.

„Tātad ejam ar degošām svecītēm," pasludināja Jukums, paņēma eglīti un pagriezās pret Aristidu: „Nevienam speciāli to degunā negribu rīvēt, bet šī eglīte ir pirkta par manu naudu. Tāpēc es pats to arī nesīšu."

„Gribi, varu samaksāt arī par egli," roku iebāzis, Ekeņģelis izteiksmīgi saskandināja bikšu kabatu.

„Tu savu latu vari iebāzt..." Jukums atsvieda uz katedras nomesto divlatnieku Ekeņģelim atpakaļ „...acī par monokli, lai tā nešķielētu uz citu kabatām. Ja es starpbrīžos savus smēķus laukā nevelku un nopīpējos pie cigaretes gala tavā rokā, tad tikai piesardzības, ne skopuma dēļ. Rīnūzis manu roku jau divas reizes ir nogrābis ar kūpošu papirosu pirkstos. Es kā tu tik veikli neprotu degošu smēķi ielaist kabatā."

„Kuš, izbeidziet savus ikdienas rēķinus! Galu galā ir svētki!" Kā miera eņģelis iespraucos starp abiem draugiem, pastumdams Kociņu uz priekšu: „Juk, ja esi egles nesējs, tad tev ir jākāto pašam pirmajam."

„Tev taisnība," Jukums atzina. „Bet man kā procesijas vadītājam otrā rokā diezko labi neizskatīsies vijoles kaste. No tās kaut kā ir jātiek vaļā."

Es attapos tikai tad, kad melnā kaste man jau karājās pie rokas. Nu bija par vēlu kaut ko vairs darīt, lai atbrīvotos no nepatīkamās nešļavas, jo Jukums bija paspējis aizspraukties citiem garām un dziedādams pašreiz gāja laukā pa klases durvīm.

„Ak, eglīte, ak, eglīte,
Pa priekšu ej mums spoža.
Drīz tavas sveču actiņas
Sveiks trešās skolas meitiņas.
Ak, eglīte ,ak, eglīte,
Pa priekšu ej mums spoža."

Skolas apkalpotājs gaitenī kaut kur laikam bija atvēris logus, jo kā gan citādi būtu varējis rasties itin spēcīgais caurvējš, kas neganti sāka raustīt sveču liesmiņas. Egles nesējam nu vajadzēja palīgus, lai tie ar plaukstām aizsargātu ļoti jūtīgās dzīvās uguntiņas, kas draudēja nodzist. Visas priecīgās procesijas gaita ar to tik ļoti sagausinājās, ka viens otrs sāka bažīties, vai šādā gaitā līdz trešajai ģimnazijai šodien vispār tiksim.

„Varbūt, ka tomēr būtu gudrāk svecītes tagad izdzēst. Vēlāk varēsim atkal aizdedzināt," pabailīga balss nedroši ieminējās.

Ieteikums bija labi domāts, jo galu galā visiem gribējās ātrāk tikt līdz Valdemāra ielai, tak sakaitināja Kociņu: „Gudrelis! Kur tu agrāk biji, kad es par to jau runāju? Tad visi kā vienā mutē aurojāt Aristidam no pakaļas — ar visām ugunīm! ar visām ugunīm! Ja tā reiz nolemts, tad arī iesim — ar visām ugunīm."

„Tu esi spītīgs kā ēzelis, Juk! Mēs taču varam agrāko lēmumu mierīgi pārlemt, ja tāda vajadzība radusies

agrāk neparedzētu apstākļu dēļ," šķita, ka arī Ekeņģelim tagad likās, ka viņi, degošās svecītes sargādami, pie trešās ģimnazijas varētu nonākt par vēlu, kad visas meitenes būs jau palaistas uz mājām. Nebija taču domājams, ka pirmās ģimnazijas zēni ir vienīgie izredzētie, kuŗus tik ātri palaiž vaļā.

„Atveriet durvis!" eglītes nesējs nekādos prātojumos vairs neklausījās. „Mēs iesim pa Raiņa bulvāri ar visām ugunīm, lai cienītie Rīgas pilsoņi var labāk saskatīt — un, ja grib, arī saskaitīt — mūsu trijniekus, četriniekus un piecniekus, jā arī to vienu divnieku."

Un cilvēki (mazāk steidzīgie pat apstājās) tiešām apbrīnoja līdz šim vēl Raiņa bulvārī neredzēto procesiju. Kā varēja manīt, daži staipīja kaklus, lai beidzot kaut kur ieraudzītu arī skolotāju, jo droši vien nespēja ticēt, ka zēni vieni paši, blakus pa divi sastājušies, bez barga komandētāja soļotu tādā brašā, gandrīz vai īstā parādes kopsolī. Un šodien, kā par brīnumu, visiem bija galvās gaiši zilās samta cepures, arī Ekeņģelim, kas parasti, no skolas tālāk pagājis, apmainīja obligāto formas galvseģi pret platmali, ko nēsāja līdz portfelī. Es viņa drosmīgajam paraugam šad un tad sekoju, kaut kā iedomājies, ka izskatos ļoti eksotisks ar melnu platmalainu spāniešu platmali galvā. Bet reizēs, kad to valkāju, gan turēju vaļā abas acis, lai mani kā Kociņu nepārsteigtu skolotājs, kas draugam bija atņēmis pavisam jaunu bereti. Un labas beretes Rīgā nemaz tik viegli nebija dabūjamas.

Vislielāko ievērību, protams, izpelnījās mūsu papīra cipariem apkārtā eglīte. Un labi vien bija, ka tiepīgo Jukumu nēvarēja pierunāt aizdegtās svecītes izdzēst. Tad eglīte tagad tik jauki nespīdētu, priecinādama visu gaŗāmgājēju acis. Meitēns kā sniegā iekritis ābols, kamaniņas veikot sasarkušiem vaigiem, ar sarkanu vilnas dūrainīti rādīja mātei: „Mām, mām, skaties, edz, kur eglīte nāk! Spoža, degoša eglīte! Bet kas tai zaros? Skaties! Sakārti tādi jocīgi — zili kriņģeļi."

„Tās laikam ir viņu atzīmes, ko viņi tur tagad visiem rāda," meitēna māte smiedamās paskaidroja.

„Atzīmes? Kas tas ir — atzīmes?"

Mātei atkal bija jāskaidro: „Tās ir tādi cīpari, ko skolotājs skolēniem ieraksta liecībās, lai tētis un māmiņa zinātu, cik centīgi bērni skolā bijuši. Palaidņi dabū divniekus, tādi pa vidam — trijniekus un labie bērni — piecniekus."

„Mām, vai arī — es arī esmu labs bērns?"

„Pavisam labs."

„Tad — es arī — gribu tādu piecnieku! To zilo, egles galā!"

„To tu vēl nevari dabūt. Kad iesi skolā un mācīsies lasīt..."

„Un kad tas būs?"

„Tūliņ pēc šitās ziemas, kad pēc vasaras pienāks rudens."

„Tik ilgi es nevaru gaidīt. Es gribu tagad — to piecnieku gribu!"

„To tu vēl nevari dabūt. Es tev jau teicu, kāpēc."

Likās, ka mātes pacietīgajā balsī iezogas tādi toņi, kas vairs nesaderējās ar gaišo priekšsvētku noskaņu. Arī mani tā bija sagrābusi savā varā, un jutu, ka man patiesi būtu žēl, ja meitēns netiktu pie kārotā piecnieka. Tāpēc bez kādiem paskaidrojumiem pastiepos pāri Jukuma plecam un nocēlu no eglītes visskaistāko piecnieku.

Pēc brīža zilais cipars jau karājās meitēnam pie sarkanā kamzoļa pogas. Man bija tik labs prāts, ka pietupies ar mazo jaunkundzi pat pajokojos: „Zini, mazā, pēc kā tu tagad izskaties? Pēc piektās līnijas tramvaja, kas zvanīdams brauc uz Ķengaragu."

Bet mazas meitenes nemaz tik viegli nav izjokojamas. Tai pašā mirklī saņēmu ļoti nopietnu atbildi, kāpēc viņa par tramvaju nevar būt: „Man nav zvaniņa."

Diemžēl, man arī nebija zvaniņa un tāpēc, stāvus uzšāvies, steidzos panākt procesiju, kas bija jau krietnā gabalā, sākusi virzīties ievērojami ātrākā gaitā, jo

5
4
3

Raiņa bulvāŗa galā pie Valdemāra ielas bija pamanītas pirmās brīvībā palaistās ģimnazistes. Un nu saprotamā kārtā vajadzēja pasteigties, lai viņas neizklīstu katra uz savu pusi.

Dažas, kam ceļš mājup veda (varbūt arī neveda) pa Raiņa bulvāri, nāca mūsu procesijai tieši pretī.

Vieninieces bija viskautrīgākās. Tās steidzās gaŗām ar lejup noliektām galvām, it kā būtos par savām botēs ieautajām kājām, ka tās neuzmanītas varētu nomaldīties no daudzu citu gājēju iemīdītās platās takas un iekāpt sniegā. Tā, saprotams, nebūtu diezkāda lielā nelaime, jo vakar uzsnigušā sniega kārta labi ja bija kārtīga vīra pirksta biezumā, kā to skaidri rādīja neviena nenoslaucītie bulvāra soliņi. Tak vieninieču skatienus no zemes nespēja pacelt pat visatjautīgākie, viņām veltītie Ziemsvētku sveicieni.

Nesalīdzināmi drošākas bija tās meitenes, kas nāca pa divām vai trim kopā vai vēl gaŗākā, elkoņos kopā saāķētā smejošā ķēdē. Uz katru zēnu piezīmi tad atsprāga atpakaļ pienācīga atbilde, un ja tādu tik ātri neizdevās atrast, meitenes attapās izlīdzēties ar sniegu. Protams, viņu rokas nebija un nevarēja būt tik taisnas kā zēniem un tāpēc, sejas aiz portfeļiem slēpdamas, labprāt padevās un metās bēgt. Bet pakaļ viņām neviens neskrēja. Kociņš neļāva izkliedēt procesiju, jo visiem neizjukušiem jānonākot pie trešās ģimnazijas. Un kā par brīnumu procesijas vadoni šoreiz atbalstīja arī Ekeņģelis. Tā daža balti nopikotā bēdzēja atskatījās vīlusies, ka vairs nav jābēg...

Bet mums neatlika laika pat godīgi atskatīties, jo pa trešās ģimnazijas divviru durvīm jau plūda laukā tumši zilu samta cepurīšu straume, uzsprausta dažādas krāsas un kupluma matu viļņiem. Ar gaŗiem trīssoļlēciena soļiem vēl pašā pēdējā brīdī mums izdevās aizsniegt asfaltētā celiņa galu, kas pāri apsnigušajam zālājam savienoja pelēkās ģimnazijas ēkas durvis ar ielas ietvi. Neviena meitene neredzēta te mums gaŗām nevarēja paiet.

Kociņš pacēla augstāk eglīti un sāka vilkt klasē jau dziedātās dziesmas pirmo pantu. Mēs visi, protams, viņam līdz:

„Ak, eglīte, ak, eglīte,
Cik skaista tu gan esi:
Spīd trijnieks katrā zariņā,
Bet piecnieks pašā galiņā..."

„Cik jums to piecnieku ir, ja esat atnesuši arī mums piedāvāt?" starp citām meitenēm barā nākdama, it kā mums visiem jautāja Marga, taču skatījās tikai uz Jukumu un eglīti.

Tādēļ arī Jukums steidzās atbildēt: „Mums to tāds lērums, ka dažus pa ceļam jau esam paspējuši izdāvināt."

„Un bija, kas ņem?"

„Pat tādas košas daiļavas, kam vēl kāds desmits gadiņu jāpagaida, lai pašas varētu kļūt par ģimnazistēm," ne nieku nepārspīlēdams, Ekeņģelis papildināja Kociņu.

„No kāda bērnudārza tad jūs nākat?" smējās Marga. „Tie jūsu cīpariņi jau tādi arī izskatās — bērnu ceptiem kriņģelīšiem līdzīgi. Bet nu man jāsteidzas — palīdzēt mātei mīcīt piparkūku mīklu."

„Tad jau — es tev varētu palīdzēt," piedāvājās Kociņš un, dunku sānos iegrūdis, nodeva eglīti turēt Aristidam.

„Palīdzēt ko? Mīcīt mīklu?"

„Steigties uz mājām," un Jukums ar savu, steidzīgi no manis paķerto vijoles kasti tik tikko neizsita Margai portfeli no rokas. Viņi tik ļoti steidzās, ka es pat nepaguvu apprasīties, kur Zaiga, jo parasti viņas gāja kopā. Varbūt nemaz nav bijusi skolā?

Ekeņģelis par abu steigas īstumu gan stipri šaubījās: „Varu derēt — māte piparkūkas būs jau izcepusi, kad viņi abi vēl mīcīs sniegu..."

Saīdzis par to, ka nebiju no Margas nekā uzzinājis par Zaigu, gribēju jau Aristidam ierīvēt degunā: „Kas tev par daļu? Tevi ēst neaicinās?"

Bet viņš man aizsteidzās priekšā, iegrūzdams sejā eglīti, kuŗā vēl dažas svecītes dega: „Še! Tagad ir tava kārta turēt eglīti. Manējā arī jau nāk..."

Stāvēju, turēju eglīti un skatījos uz platajām durvīm, kas pa reizei vēl atvērās, lai izlaistu meitenes, kam nebija nekur jāsteidzas. Ticīgi stāvēju un gaidīju savu gaidāmo, līdz piepeši attapos, ka esmu palicis viens pats. Visi citi procesijas dalībnieki nemanot bija pazuduši kur kuŗais.

Un es nu sapratu, kāpēc meitenes, kas tagad man pagāja gaŗām, jautri sačukstējās un, mani apbrīnodamas, smējās. Viens, ar eglīti rokā te stāvēdams, es taču laikam izskatījos taisni pēc tāda, kam visi pieci nav mājās. Ko citu? Par tādu var tikai smieties. Un ja nu mani tādu būtu redzējusi arī Zaiga? Cik tomēr labi, ka viņa vēl nebija iznākusi!

Ar pāris iespējamā gaŗumā izstieptiem soļiem iekāpu apsnigušajā zālājā un noliku tur eglīti, tad steigšus atlēcu atpakaļ uz sētnieka notīrītās ietves. Gribēju jau palikt tai pašā vietā, kur biju agrāk stāvējis, bet sāku domāt, vai kādam gaŗāmgājējam sevi tā nenodošu, ka esmu sniegā iemīto pēdu īpašnieks, kas gājis un nolicis skolas zālājā eglīti. Tāpēc pavirzījos gabaliņu tālāk, aiz apsniguša koka platā stumbra, stāvēju un gaidīju.

Beidzot viņa nāca. Gandrīz vai pēdējā un viena pati. Mani, protams, tas iepriecināja, jo domāju, ka mēs nu netraucēti varēsim pārrunāt vakardienas kļūmīgo nesatikšanos. Un ja Zaigas aiziešanai par iemeslu būs bijusi mana īslaicīgā pazušana, domāju, ka pārāk nenoziegšos, ja daļu vainas par to uzgrūdīšu Rīnūža platajiem pleciem. Viņš mani pirms priekšnesumu sākuma bija norīkojis sakārtot aulas dekorētāju papīriem pie-mētāto klasi. Man sevis attaisnošanai tagad tikai vajadzēja šo norīkojumu pārbīdīt uz vēlāku laiku, kad aulā svētku viesi jau valsēja. Tas viss tak izklausīsies tik ticami, ka Zaigai pat radīsies sirdsapziņas pārmetumi, ka bijusi tik pārsteidzīga un ar savu neapdomību sabojājusi man visus Ziemsvētkus. Un tad es

teikšu, ka vēl jau Ziemsvētki nav pagājuši un Esplanādes slidotavā tauru pūtēji vakaros tik skaisti spēlē, ka aicināt aicina... Es biju procesijas laikā izdomājis, ka cits nekāds man zināms iemesls Zaigas nesaprotamai aiziešanai nevarētu būt. Un, kaut arī pārsteigumi vienmēr ir iespējami, es tādus vairs negaidīju, būdams pārliecināts, ka mūsu izslīdēšanu no skolas neviena dzīva dvēsele nav pamanījusi, jo Kociņš, kā tikko atcerējos, kad bijām jau ārpusē, vēl iebāza galvu pa durvju spraugu un paziņoja, ka iekšpusē — vestibilā neviena nav, kas varētu būt mūs redzējis pazūdam.

Un es nekad ar tādu cēlu rokas atvēzienu vēl nebiju cēlis zilo samta cepurīti kā tagad, kad viņa nāca.

„Jūs tomēr te vēl esat?" Zaiga kā brīnīdamās uzstūma pierē augstāk uzacis, kas viņai bez kādas krāsošanas bija koši melnas. „Redzēju pa logu, ka bijāt sanākusi visa klase, ar Jukumu Kociņu priekšgalā. Bet taisni tāpēc ātrāk nenācu, lai citi nedzirdētu, kas man jums sakāms."

„Jums man ir sakāms — ko citi nedrīkst dzirdēt?" es apjucis atkārtoju, jo tāda neiedomājami vaļsirdīga, pat pārdroša valoda, bez kādiem ievadiem pasakot, ka mums ir radušies citam nevienam neuzticami noslēpumi, ļāva iedomāties visu ko. Un tāpēc es nolēmu ar savu taisnošanās runu nesteigties. Varēja notikt, ka tā vairs nebūs vajadzīga, dziļākām jūtām aizskalojot pie malas dienišķos sīkumus. „Tad — es domāju — mēs varētu iet — nogriezties pa Bastejkalna klusajām taciņām, kur ziemā, kad viss ir apsnidzis, parasti nav daudz staigātāju. Un — es skatos — jums kājās botes, no sniega nav jābaidās..."

Laikam to pateicu tā kā drusku aizelsies, jo Zaiga sāka smīnēt pavisam savādu smīnu — ar vienu mutes pusi, pavilkusi vienu lūpu kaktiņu stipri uz leju. „Kas man jums sakāms, to varu pateikt tepat — pie tramvaja piestātnes. Taisnību sakot, tādēļ gaŗāmiedama vakar biju iegājusi arī jūsu skolā, bet — nepagadījās tūliņ pēc priekšnesumiem jūs satikt, un ilgāk palikt man neatļāva noruna būt citā vietā."

„Bet — tomēr — jūs citām reizēm — pēc koņa mēģinājumiem — ar Margu — ar mums — esat gājusi kājām. Vai tieši šodien jums jābrauc ar tramvaju? Ir tik skaista diena..." Ja vēl pirms brīža biju juties kā bērnu svētku balons, kam vajadzīgs tikai niecīgs piegrūdiens, lai paceltos gaisā, pēpeši likās, ka mani kāds grasītos pārdurt. Kaut kas, ko biju iedomājies sagaidīt, ko šķitu saklausījis Zaigas pirmajos šodien man teiktajos vārdos, negaidot bija pazudis.

„Vairs tādu reižu nebūs — nekad vairs, kad ļaušu jums sevi pavadīt," man gaŗām skatīdamās, cietā balsī teica Zaiga.

„Bet... bet... Vai es kaut ko?... Nevaru ne iedomāties, ne saprast..." Un tā arī bija, ka es nekā vairs nesapratu.

„Jūs esat atļāvies to, ko es gluži vienkārši nespēju paciest. Sacerēt saldsērīgus mīlestības dzejoļus! Turklāt jūs nekautrējaties tos vēl izpušķot ar maniem iniciāļiem, lai visi zinātu, kam tie veltīti. Pat mani vecāki sākuši mani piezobot, ka esmu mīlas sāpēs mirt gribоša dzejnieka mūza. Lūdzu, nesagādājiet manis dēļ draugiem bēŗu izdevumus — par vainagiem, sēru maršu..."

„Pasargi, Dievs! Kā tad viņi, jūsu vecāki..."

„Mans mazais brālis iet jūsu skolā, šogad sāka. Un viendien pārnesa mājā jūsu skolas literārā pulciņa žurnālu. Vai man vēl būtu jums jāsaka, kas tur par dzejoļiem iespiesti?"

„Es zinu..." izdvesu kā bez dzīvības. Tur tiešām bija iespiesti mani Zaigai veltītie mīlestības dzejoļi. Un ja es negudrā pārgalvībā tos biju atļāvies publicēt, tad tikai tāpēc, ka tie man pašam šķita ļoti skaisti. Tiesa, tie gan bija dikti skumīgi. Bet tādiem jau mīlestības dzejoļiem pieklājās būt. Tādus — vairāk par miršanu nekā dzīvošanu — tos rakstīja arī Poruks un Jānis Ziemeļnieks, mani mīļākie dzejnieki. Es pat nespēju iedomāties, ka varētu par mīlestību rakstīt arī priecīgus dzejoļus, kaut pašam reizēm aiz prieka gribējās lēkāt kā kazlēnam. Bet Zaiga, acīm redzot, nesaprata, ka mīlestības dzejoļi taisni tā ir jāraksta, kā es tos rakstīju...

„Tad nu turpmāk, lūdzu, esiet tik augstsirdīgs un mani vairs neapgrūtiniet — ne pats ar sevi, ne saviem dzejoļiem. Priecīgus Ziemsvētkus!"

Jā, šī nedzejiskā būte atļāvās arī vēl to — novēlēt man priecīgus Ziemsvētkus. Un tad, man muguru pagriezusi, kā kādam apsnigušam kokam, kas nespēj ne mīlēt, ne ciest, viņa iekāpa tramvajā un aizbrauca.

Es paliku stāvam Aspazijas bulvāŗa un Valdemāra ielas stūrī un noskatījos pakaļ dzeltenajam ielu dzelzceļa vagonam, kas aizgriezās uz Daugavmalu, sākdams zvanīt, lai aizbaidītu tālāk prom no sliedēm zirdziņu, kas no Pārdaugavas veda Rīgai zaļu eglīšu vezumu. Tā arī man nu bija jāpavācas tālāk nost — tur no viņas, kas aizbrauca. Tik necerēti bēdīgi man bija beigusies šīsdienas priecīgā procesija. Jutos tikpat pamests un izdzisis kā sniegā atstātā eglīte.

Es paliku stāvam Aspazijas bulvāŗa un Valdemāra ielas stūrī vēl labu brīdi pēc tam, kad tramvajs jau bija acīm pazudis, un skaidri nezināju, par ko es skumu visvairāk — pats par sevi vai saviem dzejoļiem...

ZIEMSVĒTKI IEBRAUC RĪGĀ

BALTAJĀS bērnības ziemās, Ķengaragā dzīvodams, es gadu pēc gada redzēju, kā Ziemsvētki brauca uz Rīgu. Pa lielo ceļu. Bārdaini veči eglītēm piekrautās kamanās. Kūpēja pīpes un zirgu apledojušie purni. Arī dažā bārdā spīdēja pa lāstekai. Gaidi, Rīga, mēs braucam!

Bet ja Daugava decembrī bija jau aizsalusi — tad pa pašu Daugavas vidu. Zirdziņš aiz zirdziņa, vezums aiz vezuma. Kustīga līkumota svītra Daugavas bezgalīgajā baltumā steidzās uz Rīgu.

Man toreiz bija tik smalks deguns, ka es, krastmalā slidas pie kājām siedams, pa gabalu jau varēju saost, kā smaržo zaļie vezumi — taisni pēc Ziemsvētkiem un nekad citādāk.

Par to man reizēm uzmācās ļoti nopietnas pārdomas: kāpēc gan tikai eglītes tā smaržoja un itin nevienam citam kokam nebija visu gadu gaidītās Ziemsvētku smaržas? Taču laikam eglītes Dievam bija mīļākas par cit'em kokiem. Un — taisnību sakot — man arī.

Tāpēc, kad slidas pie kājām man turējās stingri, es laidos pa Daugavas apsnigušo ledu eglīšu vezumiem pakaļ un — rokas kā putns spārnus gar sāniem plivinādams — paskrējos kādu gabalu līdz uz Rīgu braucošajiem Ziemsvētkiem. Pārāk tālu — līdz Rīgai — es tomēr skriet nedrīkstēju, tas tēva un mātes stingrum stingri b'ja man aizliegts. Un tā kaut kur pusceļā starp Rīgu un Ķengaragu man vienmēr bija jāapstājas un jāatvadās no zaļajiem eglīšu vezumiem, ar drusku paskumīgu sirdi skatoties un redzot, ka jo tuvāk tie tika Rīgai, jo mazāki kļuva. Zem dzelzu tilta apaļajiem

lokiem tie it kā pat pilnīgi izgaisa, uzurdīdami manī bažas, vai skaistie Ziemsvētku vezumi līdz pašai Rīgai maz tika, varēja tur iebraukt ar sudrabaini apsarmojušajiem zirdziņiem.

Ka Ziemsvētki Rīgā tiešām iebrauca, turklāt ne tikai pa Daugavas ledu un Vidzemes lielceļu, bet no visām debesu pusēm, es īsti varēju pārliecināties tikai studenta gados, kad pats tur dzīvoju, biju kļuvis par pilntiesīgu rīdzinieku.

Aiz Nacionālā teātŗa, Esplanādē pie pareizticīgo katedrāles, blakus Vērmanes dārzam un citur pilsētas vidū (tāpat kā nomalēs) pēkšņi izauga spirgti zaļi eglāji, pelēkām virvēm apjozti, lai kāda eglīte pati brīvprātīgi neaizstaigātu prom, sadomājusi iepriecināt apbrīnotāju ar tukšu kabatu... Par katru prieku ir godīgi jāsamaksā, arī par mājās nesamu svētku egli. Bet tāpēc svētku eglīšu nesēju netrūka, kaŗ Rīgas ielās sāka parādīties jau pāris nedēļu priekš Ziemsvētkiem, būdami tikpat dažādi kā viņu nestie kociņi: kupli un tievi, taisni un salīkuši, lieli un mazi.

Rīga toreiz (kad jaunekļi un sirmgalvji bez kādas paaudžu izšķirības valkāja getras) bija tik vāji motorizēta, ka automobiļu nebija pat visiem direktoriem. Un tā nu — zaļos smaržīgos vezumos Rīgā iebraukušus — Ziemsvētkus tālāk — pa savām mājām kājām iznēsāja paši svētku gaidītāji. Dažam tie aizšūpojās līdz uz pleca. Citam (ar šaurākiem pleciem) padusē ieskauti. Abām rokām pie krūtīm piespiestas, savas svētku eglītes nesa vīriņi, kam bikses vēl nesniedzās pāri ceļgaliem. Viņiem ar nešanu veicās visgrūtāk. Laiku pa laikam vajadzēja apstātīes, nolaist kociņa resgali līdz ietvei un atpūsties. Un viņi ar drusku skaudīgām acīm noskatījās pakaļ kungiem, kas savas eglītes varēja aizvest kamanās, aiz uzlīkušās važoņa muguras paši tām blakus mīkstajā sēdeklī ilkšu zvaniņu šķindēšanā bezrūpīgi klausoties. Tie Rīgas ziemās skanēja tik jauki mīkstām balsīm ,it kā tās būtu ieputinātas sniegos.

Gan ne bieži, bet gadījās redzēt arī tādus, kas paši nevīžoja nopirkto egli nest. Tie salīga nesējus.

Vienu tādu es ieraudzīju, kad tikko kā biju iznācis no Studentu virtuves Vērmanes dārzā un stāvēju pie kino Metropoles ieejas. No Brīvības bulvāŗa Tērbatas ielā iegriezās plecīgs egles nesējs zilā, platu melnu jostu apjoztā kreklā ar koši dzeltenu cepuri, kuŗas priekšpusi rotāja misiņa plāksnīte, mirdzināšama uzrakstu: „Ekspresis."

Citu arteļu ekspreŝiem bija vēl citu krāsu krekli un cepures, arī sarkanas, un tā dažs ekspresis ar eglīti rokā izskatītos pēc Ziemsvētku vecīša, ja tam vēl tikai būtu bijusi baltā bārda. Bet bārdas tiem nebija, jo Ziemsvētku vecīši Rīgā pa ielām nestaigāja. Tāpat arī namu durvis, logi, pakši un dzegas tur Ziemsvētkos nemēdza greznoties krāsainu spuldzīšu krellēm. Taču kaut kā vēl tagad liekas, ka balti apsnigušajai, nopietni domīgajai Rīgai ar ziemas debesu pelēkajā dūmakā iegrimušajām toŗņu smailēm tas īsti nebūtu piedienējis.

Zaļās eglītes nesējam, zilajam ekspresim cēlā gaitā blakus soļoja stalts un labi ģērbies jauneklis ar ieŝķībi galvā uzmauktu trijkrāsu cepurīti. Likās tāds kā pazīstams. Tāpēc pēc pirmā paviršā acu uzmetiena ieskatījos brašajā jaunekli ciešāk. Nu kā tad (kaut arī kopš ģimnazijas beigšanas vairākus gadus nebijām redzējušies) tas taču bija skaistais Aristids Ekeņģelis. Un paskat' vien, par kādu šķelmi jau paspējis izvērsties, ka pats vairs nejaudāja panest pavisam mazu eglīti.

Gatavais spoks, tādam derētu... Bet kā par nelaimi ātrumā nespēju sadomāt neko pietiekami asprātīgu, lai Aristīdu kā nākas pasveicinātu. Un tā viņš pirmais pacēla cepuri, stingri vīrišķīgā balsī man uzsaukdams: „Ko es redzu! Tas laikam esi tu?"

„Neesi maldījies. Tas tiešām esmu es."

Aristīds Ekeņģelis man tik stipri saspieda roku, ka man pavisam neviļus izspruka: „Ar ko tu tagad nodarbojies? Tev jau ķepa kā īstam grāvracim!"

Ekeņģelis bažīgi paskatījās ekspresī, kas bija apstājies no mums pa gabaliņu un gramstījās pa bikšu kabatām ,laikam papirosu meklēdams. Bet eglītes nesējs manu neapdomīgo izteiku nelikās dzirdējis. Un Arstida skaistajā vaigā ievilkās labvēlīgs pārākuma smaidiņš: „Tūliņ var redzēt, ka esi mežonis. Tas man no rapieŗa. Stingri trenējos. Esmu jau vairākas reizes bijis uz strīpas.'

Kas tā par strīpu, uz kuŗas Ekeņģelis stāvējis, kautrējos jautāt, lai viņa acīs ar savu nezināšanu nekļūtu par īstu alu cilvēku. Atļāvos vienīgi pabrīnīties: „Tad jau — ja tev tik norūdīta roka — varēji to eglīti pats..."

„Klausies, tu laikam pavisam esi izdzīvojies laukā no humora sajūtas?" ar tikko samanāmu nicīguma pieskaņu balsī iesmējās Ekeņģelis. „Bez tam, man rokās ir gluži jauni balti ziemišķa cimdi, tikai aizvakar Džokeju klubā pirkti. Sadzīvot tos ar sveķiem būtu vēl lielāka skāde nekā ekspresim pasviestais latiņš. Un ja to varu atļauties, kāpēc lai neatļaujos? Bet — es skatos — vecais kļūst jau nemierīgs. Viņam šodien vēl jānesot klavieres. Dzīvo vesels! Un — Priecīgus Ziemsvētkus!"

„Priecīgus Ziemsvētkus!" arī es uzsaucu viņa pret mani jau pagrieztajai mugurai un pacēlu cepuri. Bet ne vairs Aristida Ekeņģeļa mugurai. Bija atnākusi viņa — mana gaidītā, ar sārtu nosalušu degungalu. Un man ne prātā nenāca, ka savu ģimnazijas klases biedru priekš svētkiem vēl satikšu. Mēs tomēr tikāmies, turklāt pavisam nedomājamā vietā — pie grāmatu veikala skatloga.

Grūti atcerēties un pateikt, kas pirmās rīdziniekiem sāka stāstīt par Ziemsvētku tuvošanos — eglītes vai grāmatas. Bet tāpat kā bārdainie eglīšu vedēji, arī grāmatu apgādnieki nebija snauduši, lai laikus varētu piekraut pilnus spoži apgaismotos skatlogus gan ar grezniem dāvanu sējumiem audeklos un ādā, gan pieticīgi vienkāršām, papīra vākos iebrošētām grāmatām. Ziemsvētki. Tie latviešiem allaž bijuši arī grāmatu svētki.

Tāpēc jau sākot ar decembŗa p'rmajām dienām grāmatu veikalos nebija mazāka burzma kā Armijas ekonomiskajā veikalā, kur pircējus svētku laikā reibināja fantastisks neiesaiņotu sieru, desu, kumpju, zivju ikru, kafijas, šokolādes, ābolu, riekstu, piparkūku un dažādu siltzemju augļu smaržu sajaukums. Grāmatu ve'kali ar tādu smaržu buķeti gan nespēja lepoties, tak arī viņiem bija sava, pavisam īpata smarža — grāmatu smarža. Tā bija tik neuzbāzīga un aristokratiski atturīga, ka to no visām citām pasaules smaržām nemaldīgi prata atšķirt un mīlēja vienīgi vispat'esākie grāmatu draugi. Bet starp tiem tad arī bija tādi ožas meistari, kas ar aizvērtām acīm, pēc smaržas vien spēja pateikt, vai grāmata iesieta īstā vai neīstā ādā, audeklā vai t'kai brošēta. Un dažs pēc papīra smaržas pateica arī to, vai viņam gar degunu novicinātā grāmata ir romāns vai dzejoļu krājums. Tiešām, bija arī tik smalki, gandrīz vai nepaticami grāmatu pazinēji.

Man gan labāk patika jaunu grāmatu apmīļot, turot to rokās un acīm apglāstot. Un tikai tad, kad pirksti bija pietiekami iztīksminājušies ar papīra pūkaino gludumu, sniedzos pēc naža, lai atgrieztu loksnes. Jo man par iesietajām grāmatām daudz mīļākas bija brošētās. Tām tīro papīra aromātu nenomāca grāmatsējēja līmes smarža, un rokā tās iegūla piekļāvīgākā atdevībā nekā iesietās. Un kur tad ska'stā lokšņu atgriešana. Ar katru jaunu grāmatu tie bija vienreizēji svētki.

Es vispār nespēju iedomāties (un arī atcerēties) Ziemsvētkus bez jaunām grāmatām. Allaž tās zem eglītes biju atradis, tikpat skaistā papīrā ietītas un košu krāsu lentām pārsietas kā citas dāvanas. Ja arī grāmatas ne vienmēr bija pirmās, ko es ar steidzīgiem pirkstiem izlobīju no jauki čaukstošā iesaiņojuma, tās bieži manās rokās palika pēdējās, kad svētku prieka nogurdinātās acis gultā apsedza plaksti.

Un nu, kad pats b'ju dāvinātājs, par dāvanām domājot, vispirms atcerējos grāmatu veikalu skatlogus. Tie mani jau gaidīja, tērpušies svētku rotā. Pašā vidū,

visredzamākajā vietā, palaikam bija izliktas visjaunākās, nūle iznākušās grāmatas, tām apkārt citi ievērojamākie un greznākie izdevumi, kopotos rakstus ieskaitot. Lai arī tiem, kam liktos nepiedienīgi Ziemsvētku dāvanai izvēlēties vienkāršu brošētu grāmatiņu, būtu jo plaša un maka cieņai atbilstoša izvēle.

Es, protams, ar savām grāmatu mīlnieka acīm visilgāk kavējos pie brošētajām grāmatām, īpaši tikko iznākušajām, par kurām laikrakstos jau bija lasāmi ziņkāri kārdinātāji sludinājumi. Cik labi būtu, ja varētu nopirkt un pasist padusē visas, kuras kārojās lasīt, lai kopā ar tām tad padzīvotu dažu bezmiega nakti.

Bet paplānā studenta kabata allaž atgādināja būt ļoti izvēlīgam, no labākā izraugoties vislabāko. Un tas nemaz nebija tik viegli. Protams, varēja jau arī darīt tā: izvēlēties draugu apdāvināšanai grāmatas, kuras gribējās lasīt pašam... Tak arī tad vēl bija ko domāt un pārdomāt, jo labu grāmatu ir krietni vairāk nekā labu draugu.

Tā es pie grāmatnīcu skatlogiem reizēm nostāvēju diezgan ilgi, līdz jutu, ka sākuši salt kāju pirksti (rokas es sildīju kabatās) un ausis.

Un vienā tādā reizē, kad ilgi nevarēju izšķirties par divām nupat logā iestādītām dzejoļu grāmatām, stāvēdams ar muguru pret Romas viesnīcu, dzirdēju sevi saucam.

Atskatījies ieraudzīju Ekeņģeli. „Sveiks, Aristid! Tu laikam esi ceļā vai nāc no..."

„Maldies. Nenāku vis no pagrabiņa. Man arī prātā ir grāmatas. Saproti, jādāvina Ziemsvētkos. Tāpēc labi, ka tevi te satieku. Varēsi kādu ieteikt," teica Ekeņģelis un, novilcis balto cimdu, sniedza man roku.

„Tad man ir jāzina, kam dāvana domāta."

„Viņai ir laba gaume."

„Tātad — viņai," es smaidīdams skatījos Ekeņģeļa skaistajā vaigā, kas, ja nemaldījos, pīesarka. To pilnīgi droši nevarēja zināt, jo skaistā Aristida vaigi vienmēr blāzmoja sasārtuši kā meitenei.

„Un nevis kaut kādai. Varu, ja gribi, tev pateikt, ka Ziemsvētku vakarā kopā ar viņu un viņas vecākiem iešu uz Doma baznīcu. No tā tu varētu secināt pats, cik mums tā lieta ir nopietna..." atzinās Ekeņģelis.

Bet mani laikam dīdīja velniņš vai arī Aristids šobrīd tik ļoti atgādināja tikko lasītā romāna varoni, ka smiedamies teicu: „Tādā gadījumā es tev ieteiktu Anšlava Eglīša Līgavu medniekus."

Ekeņģeļa acīs noplaiksnījās rapiera asmeņa zibenīgais spožums: „Kas tev to sastāstījis?"

„Sastāstījis? Man? Par ko tad?" Nudien, man nebija ne mazākās nojausmas, ka es ar Līgavu mednieku piemīnēšanu viņu tik ļoti satraukšu.

„Nemēģini izlikties! Es skaidri redzu — tu arī jau esi saklausījies tās riebīgās tenkas."

„Kādas tenkas?"

Un izbrīnam manā balsī bija tik patiesa skaņa, ka Aristids brīdi šaubīgām acīm noskatīja mani no galvas līdz kājām, tad asi nocirta kā ar rapieri: „Esi vai neesi dzirdējis — tas nav tiesa!"

„Jā, bet kas?" samulsis nedroši iejautājos. Tak paliku bez atbildes.

Stalti izslējies, Aristids Ekeņģelis kā tukšam gaisam pagāja man garām un iejuka ļaužu burzmā. Es kādu brīdi vēl tikai redzēju viņa krāsaino cepuri, kas kā spilgts plankums aizpeldēja citu galvu vidū.

Aizpeldēja un pazuda. Bet man par bijušo skolas biedru bija jādomā visu ceļu līdz pat mājām, kur šodien atgriezos, nekā nenopircis. Kas gan tās varēja būt par nevalodām? Un jo vairāk par Ekeņģeļa neizprotamo uzvešanos domāju, jo vairāk gribējās uzzināt tās īstos iemeslus.

Kā būtu, ja arī es aizietu uz svētvakara dievkalpojumu Doma baznīcā? Tur varētu laimēties satikt vai arī vismaz pa gabalu redzēt Ekeņģeļa iecerēto. Vai tas ko noskaidrotu? Ļoti iespējams — nekā. Varbūt tik uzdotu jaunas neatminamas mīklas. Tak kāda nojauta par abu attieksmēm varētu rasties, redzot tos vienu

otram blakus kā saderinātos. Par to, ka Aristids Ekeņģelis ir saderinājies, pēc viņa paša izteikām spriežot, man nebija ne mazāko šaubu.

Un tā arī es, ar savas mīļās elkoni cimdotajā plaukstā un viņas sānu cieši pie manējā, gāju pa zilganā ziemas tumsā grimstošajām Rīgas ielām, sekodams Doma baznīcas torņa dunošajam aicinājumam. Šķita, ka visa pilsēta ar apsnigušajās krūtīs aizturētu elpu klausītos svētvakara zvanu svinīgajās balsīs, klusa un balta zem zvaigžņotajām Ziemsvētku debesīm. Tik klusa, ka varēja sadzirdēt nobirstam sniegu no saltas vēsmas bulvārī sakustināta koka zara.

Laikam tāpēc mēs runājām maz. Tikai, kad iegriezāmies Iekšrīgas šaurākajās ielās, kur visi gājēji tecēja vienā virzienā — tanī pašā, kur mēs, viņa teica: „Zini, tas mani ļoti pārsteidza, ka šovakar mani aicināji — uz baznīcu."

„Taisnību sakot," es nolēmu godīgi atzīties, „priekš dažām dienām man pašam nenāca prātā, ka iešu."

„Tātad — piepeša iedvesme? Pēc kādas reliģiskas meditācijas vai dzejoļa?"

„Jā, varētu teikt, pēc zināmām pārdomām, tik gan ne reliģiskām, bet stipri laicīgākas dabas — par saderināšanos."

Es jutu, ka elkonis manā plaukstā sakustas, it kā grasīdamies atstumt mani tālāk nost: „Lūdzu, nesāc nu atkal! Tu ļoti labi zini, ko esmu tev teikusi."

To tiešām es zināju tik labi, ka steidzos paskaidrot: „Nē, es šoreiz nedomāju par mūsu — bet mana ģimnazijas klases biedra Aristida Ekeņģeļa saderināšanos."

„Kas tev par to ko domāt? Tik ļoti personīgu notikumu citu cilvēku dzīvē? Vai esi aicināts viņam par vedējtēvu?"

Jutos ne sevišķi patīkami sadurstīts: „Nē, neesmu. Bet ļaudis par viņu un viņa iecerēto palaiduši nelabas valodas, un es nu gribētu zināt..."

„Cik tās ir patiesas?"

„Jā."

„Bet ko tad īsti ļaudis runā?"

„Lūk, to arī es gribētu zināt!"

Bet līdzko biju to izteicis, sev blakus saklausīju apspiestu iesmējienu. Tāpēc vēl piebildu, skaidrības labā: „Mans skolas biedrs Aristids Ekeņģelis gan mani apvainoja, ka arī es esot saklausījies riebīgās tenkas par viņu, bet ne ar pušplestu vārdu man nepateica, kas tās par tenkām. Man tagad pašam ir jāuzzina, ko es par Aristidu būtu varējis dzirdēt, tik ļoti nelabu, ka savās aplamajās aizdomās viņš aizskrēja no manis neatvadījies, ar saspīlētiem žokļu muskuļiem tikai apgalvodams — tas nav tiesa!"

„Un tu pat iedomāties nevari, kas tas varētu būt, ko viņš tik sirdīgi noliedz, ka tas nav tiesa?"

„Ja arī varētu, tak iedomas būtu tikai iedomas, bez kāda pamata. Tādēļ es izšķīros par šīvakara nācienu."

„Uz baznīcu?"

„Jā. Jo Aristids Ekeņģelis teica, kad nebija mani vēl pieskaitījis ļaunmēļiem, ka Ziemsvētku vakarā ar iecerēto un viņas vecākiem — viņš īpaši uzsvēra: ar viņas vecākiem — būšot Doma baznīcā."

Bet arī mēs nu bijām pienākuši pie masīvajām dievnama durvīm, kam dzīvā dievlūdzēju straume ne mirkli neļāva aizvērties. Tā saplūda kopā no visām pusēm, iznira no tumšajām ielu spraugām, kas glabāja aizgājušo gadsimtu smagnējo elpu, un saspiedās cilvēks pie cilvēka tik cieši, ka vajadzēja tikai paļauties, lai citiem līdz, bez paša piepūles iepeldētu majestātiskā ērģeļu dūkoņā. Tā brīžiem uzviļņoja tādos varenības dārdos, ka varēja sajust (ar sienai piespiestu pieri vai delnu) bijīgu iedrebēšanos pat biezumbiezajos gadsimtu vētras pārlaidušajos mūros. Un klausoties likās, ka laikam nenāktos viegli plašajā pasaulē atrast vēl otras tādas ērģeles, kas spētu izdvest vai visas zemes un debesu balsis. Doma baznīcas sirmajam skaņu meistaram tās devās rokā.

Vai man tik viegli šovakar dosies rokā Aristids Ekeņģelis, par to es sāku bažīties, kad pārlaidu skatu abām vidējām solu ailēm. Galva pie galvas. Un solu galiem jau bija pielipuši kājās stāvētāji, laikam, lai labāk redzētu lielās egles, kas altārim abās pusēs jau iedegto sveču gaismā vizuļot vizuļoja kā divi mirdzoši torņi.

Sānos kāda vieta, droši vien, būtu vēl atrodama, tomēr es teicu: „Labāk paliksim te, pie galvenajām durvīm."

Un, to teikdams, es zināju, ko tas mums abiem nozīmēja — pacietīgu stāvēšanu kājās līdz dievkalpojuma beigām. Bet tikai te (pie galvenajām durvīm) kaut cik vēl varēja cerēt ieraudzīt Ekeņģeli.

Par laimi, mana blakusstāvētāja nebija kurnētāja, viņa tikai šaubījās: „Un ja nu tomēr viņš iziet pa kādām sānu durvīm."

„Ekeņģelis? Pa sānu durvīm?" Ja nebūtu ienācis baznīcā, es noteikti smietos. „Tā kaut ko var iedomāties vienīgi cilvēks, kas galīgi nepazīst Aristidu Ekeņģeli. Lai kur viņš būtu, cik tālu un dziļi cilvēkos iesprūdis, ar visiem spēkiem viņš lauzīsies šurp — uz galvenajām durvīm — tāds ir Aristids Ekeņģelis."

„Tad jau — viņš arī būs izmeklējies visskaistāko Rīgas meiteni."

„Protams, kā citādi," es atčukstēju pretī, „jo pats ir skaistulis — gluži kā bilde ,tik skaista bilde, kas varētu pat likties drusku banāla."

„Labāk dziedi!" viņa man piebikstīja ar elkoni un pacēla augstāk svētvakara dziesmu lapiņu.

Varenās ērģeles liegā maigumā jau bija uzsākušas Ziemsvētku dziesmas meldiju, un es tām pievienojos, gan ar skanīgāku sirdi nekā balsi, jo dziedamos vārdus no vienas lapiņas lasot, mums abiem vajadzēja satuvināt galvas. Un arī viņas mati smaržoja pēc Ziemsvētkiem. Tāpat kā visa milzu baznīca, pieelpota ar tādu pacilātu dvēseļu siltumu, ka daudzus gadsimtus pie-

redzējušie, allaž vēsie, grūti iesildāmie mūri tik tikko to spēja atvairīt no savām akmens miesām.

Ar baltam krokainam ritenim līdzīgu apkakli starp abām mirdzošajām eglēm iestājās mācītājs un lasīja no atvērtas grāmatas: „...Un redzi, tā Kunga eņģelis pie tiem piestājās, un tā Kunga spožums tos apspīdēja, un tie bijās ļoti. Un tas eņģelis uz tiem sacīja: nebīstaities, jo, redzi, es jums pasludinu lielu prieku, kas visiem ļaudīm notiks; jo jums šodien tas Pestītājs dzimis, kas ir Kristus, tas Kungs Dāvida pilsētā. Un to ņematies par zīmi: jūs atradīsiet bērnu autos ietītu un silē gulošu. Un tūdaļ tur pie tā eņģeļa bija tas debesu draudzības pulks; tie Dievu slavēja un sacīja: Gods Dievam augstībā, miers virs zemes un cilvēkiem labs prāts."

Baltais aplis ap mācītāja kaklu, dziedoši pastieptie vārdu balsieni un smailiem gotu burtiem aprakstītās piemiņas plāksnes dievnama sienās lika man iedomāt visas tās daudzās paaudzes, kas arī te nākušas, lai dzirdētu (gan citā mēlē) šo pašu Ziemsvētku vēsti. Vēl šodien no koka izgriezti lakoti bruņu vīri ar šķēpiem rokās un cepurēm galvās (pat baznīcā!) spriegumā sastinguši, apsargāja bijušo Rīgas rātskungu solu. Tālāk kaut kur bija melngalvju sols.

Viņi visi — dažs roku uz zobena spala — te bija sēdējuši un klausījušies: „Gods Dievam augstībā, miers virs zemes un cilvēkiem labs prāts!" Bet — vai viņi šo vēstījumu dzirdēja? Ja arī, tad laikam tepat arī aizmirsa. Vai citādi viņu pēcnieki šai zemē būtu atstājuši tikai ar zobenu cirstas kapu zīmes?

Un kā ar mums? Ar visu pasauli? Vai esam jele kaut nieku paturējuši prātā no kapos gulošo paaudžu mācības?

„Jā," es teicu.

Taču tā nebija atbilde. Biju pie sāna sajutis vieglu elkoņa pieskārienu.

„Vai esi piepeši kļuvis mēms? Nedziedāsi arī pēdējo dziesmu?"

Ko? Patiesi? Un attapies ar vienu aci skatījos dziesmu lapiņā ,ar otru — baznīcēnu pakaušos. Allaž bija tādi steidzīgie, kas nespēja godīgi nosēdēt līdz dievkalpojuma beigām un gāja laukā pēdējās dziesmas laikā. Arī Ekeņģelis varēja būt starp tiem. Īpaši tad, ja viņa izredzētā ir vēl lielāka skaistule par viņu pašu...

Taču (kā par brīnumu) Aristids šoreiz negribēja lepoties, cēli noiedams gar visu baznīcēnu acīm. Un tā man vajadzēja stipri piepūlēties, lai nepalaistu viņu gaŗām blīvajā ļaužu straumē, kas lēnprātīgā pacietībā virzījās uz galvenajām durvīm.

„Tur! Vai tas nav viņš?" mana mīļā gribēja man palīdzēt un rādīja glītu jaunekli ar skaistu meiteni blakus un krāsu cepuri rokā.

„Nē. Viņam ir tikai tās pašas krāsas."

„Un tas?"

Bet es vēl nebiju paskatījies norādītajā virzienā, kad viņa pati jau atzina: „Nebūs vis, jo viņš zem rokas satvēris pavisam neizskatīgu sievieti."

„Tad nu gan nav Ekeņģelis," es jau gribēju viņai pievienoties, bet apklusu, tā teikt, kā ūdeni mutē ieņēmis.

„Ko tu tik jocīgi skaties?" viņa man jautāja.

„Es?"

„Jā, tu."

Varēja būt, ka pārsteigums manā sejā tiešām bija ievilcis kādu neparastāku vaibstu. Visi pārsteigti cilvēki palaikam izskatās drusku muļķīgi. Un tas, ko tagad redzēju, tik tikko ļāva noticēt paša acīm. Cauri blīvajai ļaužu straumei Aristids uzmanīgi vadīja sīku šaurplecainu meiteni, kuŗas galva — ar šaurām īsskropstainām acīm un plānām lūpām virs virišķīgi izcilnīga zoda — nesniedzās pat līdz viņa plecam. Un laikam tādēļ Aristids gāja drusku pieliecies. Nē, par skaistu un saderīgu pāri gan laikam viņus neviens nesauks.

Beidzot es attapos: „Tomēr. Tas tomēr ir viņš — Aristids Ekeņģelis."

„Tad jau — tie abi, kas viņiem cieši seko — būs viņas..."

„Tā liekas."

„Zini, kas tie ir?"

„Nē."

„Lieltirgotājs Jēkabs Birkavs ar sievu, kas allaž redzama visos labdarības sarīkojumos."

Nu arī mēs klusēdami ļāvāmies ļaužu straumei.

„Varbūt, ka tomēr nav tiesa, ko tu un es — mēs abi par Aristidu Ekeņģeli tagad domājam," es teicu pēc laba brīža, kad mums pār galvām jau vizuļoja Rīgas Ziemsvētku zvaigžņotās debesis.

NEREDZAMIE TILTI

Bez eglītes mājās nenāc, tad mums nebūs nekādas svētku noskaņas," piekodināja man sieva, kad jau gaitenī izgājis, grasījos aizvērt gultām pieblīvētās kazarmu istabas durvis. Te kādreiz bija gulējuši un par pasaules iekaŗošanu sapņojuši vācu kareivji, bet tagad mitinājās, no mājām izdzīti, citas, mazas tautas bēgļi, kas nekad nebija tīkojuši kādam kaut ko atņemt.

Sievai bija taisnība. Nekas te neliecināja par gaidāmo svētvakaru. Tāpat kā katru līdz kaklam apnikušo dienu kāds bezdarbīgi gulšņāja, vaļējām acīm skatīdamies griestos, cits čaukstināja jau vairākkārt pārlasītu laikraksta lapu, bet tie, kas pēc tikko notiesātajām pusdienām vēl nejutās paēduši, grabinājās pa skārda bunduļiem, izsmeldami pēdējās negaršīgās kopkatla viras atliekas.

Šķita, ka visi (kā ēdēji, tā gulšņātāji) domās aizklīduši kaut kur tālu projām, atgriezušies atstātajā zemē, kur Ziemsvētku sestdienās mājas piepildīja svaigas maizes smarža un baltā, piesnigušā naktī šūpojās priecīgi zvani, aicinādami dievlūdzējus sēsties kamanās skaistam braucienam uz baznīcu, un tāpēc katrs vairāk nekā citkārt ierāvās sevī. Bet — varbūt lielā nemīlīgā kazarmu istaba šodien bija klusāka nekā parasti arī vēl tādēļ, ka vairākas ar zaļajām amerikāņu segām pārklātās gultas stāvēja tukšas, jo visjaunākā un bezrūpīgākā paaudze kūleņoja pa āru, priecādamās par ilgi gaidīto un šodien beidzot sagaidīto sniegu.

Beidzot sniga. Baltas, saltas un vizoši starainas sniega pārslas krita no pelēcīgi satumsušajām debesīm ar tādu apņēmīgu noteiktību, it kā piepeši atcerējušās,

ka nebūtu labi svētkos atstāt zemi melnu un pliku, izķēmotu sabumbotiem ēku graustiem. Ziemsvētki taču allaž dēvēti par gaišiem un priecīgiem miera svētkiem, kad kaut uz brīdi eglītēs iesprausto sveču gaismā aizmirstamas zemes un cilvēku miesā iecirstās naida rētas. Bet kā par tām gan spētu nedomāt pilsētas iemītnieki, kur vēl joprojām visapkārt rēgojās drupu grūtsirdīgais kroplums, uz katra soļa atgādinot nāves putnu sēto uguns krusu. Un tālab debesis, aizmāršīgi aizkavējušās, steidzās apklāt ar baltu, biezu un mīkstu segu kādreiz skaistās vīnakalnu pilsētas Vircburgas drupas.

Vēl gan sniegam — īpaši tur, kur gājēji uz ietvēm bija atstājuši kurpju un zābaku zoļu nospiedumus — sūcās cauri dubļains melnums, bet namu jumti (tādu šai pilsētā gan nebija palicis daudz) jau spīdēja balti, un koki, gaiša miera pārņemti, vairījās pakustināt pūkainā pārslu vatē ieģērbtos zaru pirkstus, lai, nejauši sazvārojušies, nepaliktu kāds bez skaistajiem sniega cimdiem. Tas lielu un mazu bērnu nepacietīgi gaidītajos svētkos izskatītos pavisam neglīti, kad putenis pilsētas drupām ar steigu noapaļoja neizskatīgākos robus un grumbuļus. No vērotāja acīm tālāk esošie nami, ņirbošajā pārslu plīvurā slēpdamies, pat blēdīgi lūkoja izlikties pilnīgi veseli ,kā vecajos labajos laikos, kad Rezidences pils dārzā, no zeltainā Vircburgas vīna skaisti pietvīkušas, dāmas kuplos krinolīna svārkos dejoja menuetu, uzsmaidīdamas kungiem zīda biksēs un baltās zeķēs.

Sniga tik skaisti, ka es uz brīdi piemirsu, ka man ir jāsteidzas pēc eglītes, un paliku stāvam uz Bīskapu tilta.

Masīvais akmens tilts, kam abās pusēs stāvēja cienīgi bīskapu tēli dabīgā lielumā, bija sapostīts tikai vienā posmā, pašā vidū. Tūliņ pēc kara kaut kā to salaboja, lai pārupē dzīvojošie nebūtu atgriezti no pilsētas centra drupām, jo no otra tilta kā resni nocirsti

pirksti virs ūdens rēgojās tikai strupi mūŗa balsti. Tāpēc gar bīskapu goda sardzi pāri Mainai cilvēki allaž tecēja nepārtrauktā straumē. Bet tas mani netraucēja apstāties, stāvēt un skatīties atpakaļ.

Vīnakalnu tumšās muguras ietinās sniega virpulī un it kā ievēlās debesīs. Starp tām nedaudz augstākā pilskalna kuprī apsniegošo viduslaicīgo cietoksni varēja samanīt tikai vērīgas zinātāja acis, tādas kā man, jo biju tur augšā uz biezajiem mūŗa vaļņiem sēdējis, odis pagātnes smagnējo smaržu un rakstījis balādi par Kiliānu. Kaut kā šis augstā kalna galā uzsēdinātais cietoksnis rosināja manī rēgainu iztēli, vedinādams iedzīvoties sen pagājušu laiku krāsainajā teiksmainībā.

Tā arī tagad man likās, ka teiksmaini jātnieki baltos zirgos, baltos mēteļos, ar baltiem vairogiem auļotu pulks pēc pulka pāri cietokšņa vaļņiem un gāztos no kalna kraujas stāvus zemē, pazuzdami Mainas melnajā straumē, kopā ar viļņaini lejup krītošo sniega plīvuru.

Un tas vēl nebija viss. Piepeši šai fantastiskajai redzes gleznai pievienojās skaidri saklausāmas, ļoti pazīstamas dziesmas skaņas:

„Sniga sniegi, putināja,
Laukā laidu kumeliņu..."

Es iztrūcies sarāvos. Tas tak nevarēja būt, ka putenī auļojošie vācu bruņinieki dziedātu latviešu tautas dziesmas. Te nebija Latvija, bet Frankonija. Es noteikti būšu pārklausījies. Un satraucies sāku ieklausīties vērīgāk.

„Ņem, māsiņa, baltu sagšu,
Apsedz manu kumeliņu..."

Tā tomēr bija un palika latviešu dziesma. Kāds to putenī dziedāja bezbēdīgi skaļā latviskā balsī.

Piemiedzu acis, lai labāk varētu ieskatīties tilta pārgājēju sejās, un beidzot ieraudzīju dziedātāju, kas nāca pa manām pēdām, īsā neaizpogātā mēteliša stūŗus kā rūtainus spārnus plivinādams. Tāds dzeltens mētelis ar melnām krusteniskām svītrām mūsu nometnē bija

tikai vienam pašam. Nu kā tad — putenī visā galvā dziedāja Ģedimīns Cīruļdziesma, mūsu kopistabas visjautrākais iemītnieks, allaž visādu jocīgu ideju un iedomu apsēsts. Reiz viņš pat bija ieņēmis galvā domu, ka viņam jāpalīdz cilvēcei tikt pie tūkstošgadu miera valstības. Sarakstījis dedzīgu aicinājumu visām pasaules tautām dibināt vienu kopēju pasaules valdību, viņš meklēja tulkotājus, kas to varētu pārtulkot visās pasaules valodās. Tādi gan atradās tikai angļu, vācu, krievu un franču valodai, un tādēļ tikai šo valstu galvām Ģedimīns varēja aizsūtīt savu manifestu. Bet arī no tiem nekādas atbildes viņš nesaņēma. Ko tur varēja darīt, ka pasaule pēc tūkstošgadu miera valstības neilgojās...

Tak lai nu kāds dīvainulis Cīruļdziesma bija, svešos cilvēkos (kaut arī putenī) neklājās tik skaļi dziedāt, un tāpēc nolēmu Ģedimīnu pagaidīt, lai viņam to draudzīgi aizrādītu. Jau tā vācieši uz bēgļiem cittautiešiem neturēja labu prātu. Kādēļ vēl tīšā prātā uzvesties kā no meža izskrējušam, kas nezina, kā uz ielas jāuzvedas?

Bet Cīruļdziesma, man klāt nepienācis, ar gaisā paceltu degungalu piepeši apstājās pie akmenī cirstā masīvā bīskapa, kas apsnidzis stāvēja apmēram vienādā attālumā kā no manis, tā Ģedimīna. Tāpēc pagājos pāris soļu atpakaļ, lai nebūtu jākliedz un draudzīgi teicu: „Ģedimīn, tu laikam nemaz neapjēdz, kur esi? Gaŗāmgājēji vācieši par tavu skaļo dziedāšanu rāda ļoti izbrīnētas sejas. Vai pats to neesi ievērojis?'

„Un tu? Vai neredzi, ka esmu pievērsies augstāku lietu ievērošanai? Zini, pazīsti, kas šis tāds ir?" Cīruļdziesma tūliņ man pašam atsvieda pretjautājumu, ar paceltu roku norādīdams uz bīskapu, pie kuŗa kājām abi stāvējām.

Lai nebūtu jāatzīstas, ka tilta malās uz platajām margām sastādītos tēlus nekad neesmu tuvāk apskatījis, nedz painteresējies, kas tie katrs ir, lūkoju aizbildināties: „Kā tādu kāds var pazīt, kam aizputināta seja?"

Cīruļdziesma aši manī paskatījās, tad pievienodamies pamāja ar galvu: „Tev taisnība. Viņam pat acis piepūstas pilnas ar sniegu. Vajadzētu..."

„Ej, ej, trakais, ko tu darīsi," es sāku kliegt stiprāk nekā būtu gribējis, jo tas, ko tagad darīja Cīruļdziesma, mani iztrūcināja vēl vairāk nekā viņa nesenējā dziedāšana.

Apstājās arī daži vācieši un paceltām galvām skatījās Cīruļdziesmas mēteļa rūtainajā mugurā, un man pat likās, ka būtu dzirdējis pēckara Vācijā ļoti iemīļoto izteicienu: „Nolādētais ārzemnieks!"

Bet nolādētais ārzemnieks nelikās par mums zinis un vienā mierā turpināja rāpties, līdz stingri ar abām kājām nostājās uz tilta margas.

„Pašnāvnieks! Turiet! Neļaujiet viņam lēkt!" iespiedzās paveca sievietes balss, un viena pret otru pagriezās apjukušas sejas, it kā nesaprazdamas: ko nu lai iesāk? Varbūt patiesi tas dullais taisās lēkt Mainā. Kas viss no tādiem ārzemniekiem nav piedzīvots.

Es grasījos aizsteigties vāciešiem priekšā un pirmais nogrābt Ģedimīnu aiz plīvojošā mēteļa apakšmalas. Tak jau tautietis.

Tomēr mūs visus paspēja nomierināt trakuļa smiekli, ko viņš mums nosvieda lejā pār plecu: „Nebaidieties! Nelēkšu! Nenāk ne prātā. Ūdens Mainā ir slapjš un auksts. Es tikai gribu izslaucīt bīskapa kungam sniegu no acīm. Paskatieties paši, vai tas nav aplam bēdīgs skats, ka bīskapam Ziemsvētku vakars, kad visās mājās degs spožas eglītes, jāsagaida kā aklam ubagam ar neredzīgām baltām acīm."

„Lūk, kāds šķelmis!" Nu ieskanējās viena otra stipri laipnāka balss, jo Cīruļdziesmas vācu valoda bija tīri ciešama.

Taču kāds pavisam strupi nocirta: „Piedzēries!"

Protams, tā kaut ko varēja teikt vienīgi cilvēks, kas Cīruļdziesmu nemaz nepazina. Un tomēr es jutos tik neērti, ka būtu labprāt ļāvis kājām steigties prom, ja mana tautiskā kopības apziņa ar bīskapa acu slaucītāju

nebūtu bijusi stiprāka par manām kauna jūtām. Tāpēc es viņam uzbrēcu: „Vācies zemē, un pazūdam! Neiztaisi te visai pasaulei latviešu tautu par apsmieklu! Kāds vēl iedomāsies pasaukt policistu."

Diemžēl, Ģedimīns nebija ne sakauninâms, ne nobaidâms. Viņš mierīgā garā pārlaida vēlreiz cimdu jau izslaucītajām bīskapa acīm un tikai tad veikli kā puika nolēca no margas: „Nu gan tev vajadzētu pazīt. Paskaties, pat muti viņam noslaucīju tīru."

Un kamēr es vēl minstinājos, jo neesmu nekad bijis ziņkārīgs pieminekļu pētītājs, Cīruļdziesma sāka skandēt mana „Vircburgas vīna" vārsmas:

„Viņš klusi cerēja jau drīz būt kardināls,
Jo murgu miegā purpurs mūku klāja,
Un acīm tāpēc liesmainām, bet vaigā bāls
Uz pili pagānieti kristīt gāja.

Nāc, dzejniek, līdz, man laika ratus atgriezt plāns,
Tik ceļa kājai tver vēl manu kausu.
Lūk, tur — tur nāk jau Romas sūtnis Kiliāns
Starp franku pagāniem ar gaitu gausu."

„Kuš! Kuš!" es atkal apsaucu Ģedimīnu, jo viņa balss (varbūt man tagad tikai tā likās) skanēja neciešami skaļi. Viņš mīlēja lielīties, ka zina no galvas pulka dzejoļu, diemžēl, tos visus skandēdams, tā teikt, ar pilnu krūti. „Tu šodien esi tik skaļš un nenovaldâms kā piepūsts pilns ar vēju."

Cīruļdziesma ar atvāztu plaukstu uzsita man tik stipri pa plecu, ka manāmi saliecos uz viņa pusi, tik tikko pie mutes, kas skaļi gavilēja: „Pareizi! Tu uzmini ji! Šodien mani kā vieglu pārslu slidina pa zemes virsu balts svētku vējš. Un zini, kāpēc?"

„Nē, nezinu." Kā es to varēju zināt, kādas aušības dīvainuļa prātā atkal iestrēgušas.

„Vanda beidzot man apsolīja."

„Apsolīja ko?"

„Mani precēt."

„Tiešām?"

„Nākamajos Ziemsvētkos jau būšu ģimenes cilvēks. Par tādu vajadzētu kļūt katram bezsievas trimdiniekam. Jo ģimenei trimdā ir lielāka nozīme nekā bija kādreiz Latvijā, lai mēs te nepaliktu bez nākotnes kapitāla — bērniem. Mūsu nopostītajai zemei taču būs vajadzīgi jauni spēcīgi arāji, sējēji un pļāvēji. Kur citur tos ņemsim, ja paši nepūlēsimies sagādāt. Ļoti iespējams, ka laukstrādniekus no Polijas vairs nevarēsim ievest..."

Es izlikos pārsteigts un spiedu Ģedimīnam roku. Taču par to kaut ko jau biju dzirdējis. Mūsu istabas sievas mēļoja, ka izdarīgā, uzņēmīgā un asmēlīgā medicīnas studente Cīruļdziesmu precēšot aiz tīras kristīgas līdzjūtības, iežēlojusies par praktiski nekur nederīgo mākoņu stūmēju, no kura, kārtīgi un stingri uz kājām nostādīta, tomēr varētu iznākt lietas koks. Un sievas domāja, ka Vandai tas būšot pa spēkam — iztaisīt no Ģedimīna lietas koku.

Savas patētiskās pārdomas par ģimeni (es tajās klausījos tikai ar vienu ausi) Cīruļdziesma nobeidza ar lietišķu paskaidrojumu: „Tāpēc es šodien vēl gribu pastaigāt pa pilsētu, jo vērtīgu un tai pašā laikā lētu dāvanu ir grūti atrast."

Tā bija tāda dzīves patiesība, ko nebija ne mazākā iemesla apšaubīt.

No Bīskapu tilta mēs nogriezāmies pašaurā iekšpilsētas ielā, kur cilvēku steidzīgās kājas sniegu uz ietves bija samīdījušas pelēkā duļķainā putrā. Pa izsistajiem logiem namos, kam bija palikušas nesagrautas tikai ārsienas, sniga iekšā sniegs, pazuzdams mēmā bezdibenī.

Tikai šur tur uzņēmīgu veikalnieku skatlogi atkal spīdināja priecīgus gaismas četrstūrus. Gar tiem tad drūzmējās aizkavējušies dāvanu meklētāji. Brītiņu pastāvējis, cits domīgi gāja tālāk, cits spraucās iekšā pircēju līdz durvīm pārpildītajā veikalā.

Pie viena tāda loga Cīruļdziesma pierāva arī mani, viszinīgi stāstīdams: „Misiņa riņķi ar krāsainām stikla šķembām, vairāk nekas. Kas tagad par mazvērtīgajām reichmarkām pārdos īstu zeltu un dārgakmeņus. Ja tādi kaut kur būtu dabūjami, mana Vanda šovakar zem egles atrastu gredzenu ar skaistu smaragda aci. Smaragds viņai kā cītīgai studentei būtu vispiemērotākais akmens, jo aplūkots atpūtinot un noskaidrojot nogurušas acis. Šī dārgakmeņa redzes uzlabotājas īpašības zinājis jau Nērons, sprauzdams to kā monokli acī, kad Kolizejā skatījies gladiātoru cīņas. Bet es nesmādētu arī safīru. Tam esot tāda interesanta īpašība: parasti būdams zilā krāsā, tas vēršoties pelēks, kad safīra valkātāja dāvinātājam kļūstot neuzticīga..."

„Ceru, ka tev tik drīz — vismaz līdz kāzām tāds akmens nebūs vajadzīgs..." Es reizēm nevarēju atturēties no patikas Ģedimīnu pazobot.

Bet viņš par to neļaunojās arī šoreiz un — it kā manu piezīmi nemaz nebūtu dzirdējis — priecīgi iesaucās: „Lūk, kur vāciešu Ziemsvētku tirdziņš!"

Mēs bijām jau atstaigājuši līdz pilsētas centram, kur apaļiem akmeņiem nelīdzeni noklātajā baznīcas laukumā mirguļoja tirgotāju sacelto būdu spuldzītes. Cilvēki apsnigušiem mēteļiem un apsnigušām cepurēm staigāja gar tām, kaut arī neko īsti vērtīgu tur nevarēja dabūt: spožus eglīšu izgreznojumus, krāsainas piparkūku sirdis, pastkartes un puķainus ietinamos papīrus. Bez apstājas runāja nenokausējami vīri, aicinādami pirkt jaunus, tikko izgudrotus brīnumrīkus, kas veikli nolobīja papīra plānuma mizas no burkāniem, kartupeļiem, kāļiem un āboliem. Citi brēkdami slavēja ziepes, kas pāris minūtēs izmazgājot visnegantākos traipus. Kaut kā šīs sejas un balsis, kaut arī te bija cita zeme un cita valoda, šķita pazīstamas. Taču laikam bija kāda tirgotāju suga, kas vienmēr un visur palika nemainīga.

Cīruļdziesma, pats būdams labs runātājs, tirdziņa orātorus ignorēja un apstājies kāri ostīja gaisu: „Pa-

zīstama smarža. Ā, cik ļoti pazīstama smarža. Vai es vairs nevarēšu atcerēties, kur kādreiz esmu to odis? Tad jau mans deguns būtu laižams pensijā. Nu kā tad — tā arī Rīgas Ziemsvētku tirdziņā smaržoja karstas vafeles! Apēdīsim katrs pa vienai, atdzīvināsim skaistās atmiņas!"

„Atmiņas atdzīvinādams, samaitāsi vēderu. Es varu galvot, ka vafelēs iepildītā baltā masa ir viss kas cits, tikai ne īsts putukrējums," mēģināju atrunāt kārumnieku no naudas izdošanas.

„Man gan liekas, ka par vēdera samaitāšanu nebūtu jābaidās tik daudz kā par varbūtēju atmiņu iznerrošanu. Vācieši ir erzacu meistari. Ar ko gan citu kā ar erzaciem tie visus kara gadus noturējušies pie dzīvības. Vienu vafelīti mēs varētu..." tiepās pretī Cīruļdziesma, soli pa solim atmuguriski kāpdamies tuvāk baltajam vafeļu cepējam.

„Ja gribi, ej un mielojies. Es tikmēr apskatīšu pie baznīcas sienas atslietās eglītes. Nekāda lielā izvēle vairs nav. Un tās pašas kuŗu katru brīdi var aiziet. Ko tad es darīšu? Sieva man stingri piekodināja bez egles nerādīties. Tu vēl neesi precējies un tāpēc nezini, ko tādi piekodinājumi nozīmē."

„Labi, tad iešu tev līdz un palīdzēšu kociņu izmeklēt. Tā sacīt — kaimiņš kaimiņam, jo labie latviskie tikumi ir jātur cienā. Vafeles no maniem veselīgajiem zobiem nekur neaizbēgs. Un, kas zina, varbūt ka tomēr ir labāk pietikt tikai ar smaržu. To pašu atmiņu dēļ..."

Viena egle bija tik gara, ka aizsniedzās līdz šaurajiem baznīcas logiem, kuŗu palodzes bija tik augstu no zemes, ka Cīruļdziesma tās nespētu aizsniegt pat tad, ja uzrāptos man uz pleciem. Un augumā es neesmu nekāds mazais vīriņš. Bet tieši šī egle bija tā, ko Ģedimīns kā sadedzis gribēja pirkt. Viņš allaž dzinās pēc visa liela jeb — kā pats teica — majestātiska.

„Ģedi, tu esi traks! Tā egle mūsu kazarmas istabai daudz par lielu, tās gals jau dursies cauri jumtam," es tādam neprātam pretojos.

„Vai tu maz kādreiz esi pacēlis galvu un paskatījies, cik mūsu istabai ir augsti griesti? Vienmēr ar degunu papīros vai kādā grāmatā. Bet es ar vaļējām acīm stundu stundām esmu gulējis savā bēgļa gultiņā, skatījies griestos un domājis, domājis, domājis. Es labi zinu mūsu griestu augstumu. Tādi Rīgā bija tikai ļoti vecās mājās."

„Un tev, dabas un dzīvnieku draugam, nemaz nebūtu žēl tik skaistu egli pārzāģēt vidū pušu?"

„Ko, patiesi, tik daudz no tās būtu jāzāģē nost? Nestāsti niekus!"

„Ģedi, tev laikam nemaz nav acumēra? Katrs bērns, pēc pirmā skata uzmetiena kokam pateiks, ka tāda egle derīga tikai telpai, kuŗai griestu nemaz nav. Piemēram, baznīcai."

Varēja manīt, ka salīdzinājums ar bērnu Ģedimīnam nebija paticis, un viņš nu pieļāvās ņemt mazāku egli, kas arī gan sniedzās pāri mūsu galvām. Bet kad jau bāzu roku kabatā, lai vilktu laukā maku, kāds stingri saspieda manu elkoni, un pikts iesaucos: „Ģedimīn, tu taču nebūsi atkal pārdomājis. Pats nupat teici..."

„Es nu gan nekā vēl neesmu teicis. Bet sirds man tiešām pilna, un ja tu gribētu paklausīties, te ne tālu ir kluss vīna pagrabiņš..."

Par velti biju turējis Cīruļdziesmu nelabās aizdomās. Pavisam nemanīts mums bija piestājies Palazda, jauneklis ar veca vīra seju, ko bija ieguvis Volchovā, tāpat kā spieķi, uz kuŗa atspiedies, viņš vilka sev līdz nedzīvo kāju. Kopā ar citiem tāda paša likteņa biedriem, kas, pēc uzvarētāju domām, bija cīnījušies nepareizā pusē, viņš mitinājās pussagrautā ēkā ārpus nometnes un bija priecīgs par katru draugu, kas viņu caurvējainajā miteklī atcerējās ar pudeli, maizes klaipiņu vai konservu kārbu. Un dažiem (starp tiem arī man), pudeli tukšojot, viņš vaļsirdīgi uzticēja savu vislielāko bēdu. Gustavs Palazda beidzot bija sadzinis pēdas kaŗa gados pazudušajai sievai, bet — tās bija bijušas nevajadzīgas pūles. Sieva vīru pie sevis neaici-

nāja un nebrauca arī pie viņa. Iemeslu nebija grūti uzminēt. Sieviete, it īpaši jauna un dzīvespriecīga, nav no koka izdrāzta statuja. Gusta prāts to saprata, bet sirds nespēja samierināties. Un tā viņš sievai joprojām rakstīja vēstules, kaut arī nesaņēma atbildes, klusībā cerēdams, ka viņas prāts vēl varētu grozīties.

„Sveiks, Gust! Liekas, ka putenis arī tavā sejā šodien būtu aizvilcis visas grumbas," es sirsnīgi sakratīju viņa man pretī izstiepto roku.

„Saņēmu no sievas vēstuli."

„Tad jau — patiesi ir iemesls pacelt glāzi Vircburgas vīna," es dzirdēju sevi atsaucamies tik priecīgi, ka pašam kļuva mazliet neērti. Draugs vēl varēja iedomāties, ka arī man ir liels prieks par vēstuli. Bet, vaļsirdīgi atzīstoties, vairāk priecājos par to, ka bija radies iemesls nokāpšanai vīna pagrabā. Cik reižu tādus ieganstus nācās izgudrot no zila gaisa, kad sievas acīs vajadzēja rast aizbildinājumu drusku nedrošākai gaitai un skaļākai balsij. Tāpēc piebildu it kā nopietni norūpējies: „Diez vai tomēr varēšu? Kur lai atstāj nopirkto eglīti? Šis te vecītis, kā rādās, pārējos kociņus drīz pārdos un pazudīs."

„Uz mani neskaties!" sauca Cīruļdziesma, pamanījis manās acīs neizteikto jautājumu. „Mani ar egli veikalos iekšā nelaidīs. Un pa tiem var iznākt kārtīga nostaigāšanās, līdz atradīšu līgavai dāvanu, kas viņas cienīga."

„Kas tur daudz ko galvu lauzīt?" Palazda brīnījās. „Atstāj egli pie krogus durvīm, ja gribi, vari pat piesiet, neviens to neņems. Vācieši, kas viņiem nepieder, ņem bez atļaujas tikai iekarotajās zemēs."

Mēs visi virzījāmies uz vīna pagraba pusi, un Cīruļdziesma pirmais ieraudzīja, ka daļēji sagrautās ēkas puspagraba stāva logiem priekšā dzelzs stieņi. „Kā rādās, tad vīnūžnieks laikam būs ievācies kāda pavisam citiem nolūkiem celta nama atliekās. Bet mums tie aizdzelžotie logi šoreiz noderēs, kur piesiet kociņu." Viņš pats arī pakalpīgi paņēma no manis eglīti un

piesēja pie loga, blakus ar iedobi izdeldētajiem akmens pakāpieniem, kas veda lejup.

„Paldies, Ģedimīn! Ceru, ka būsi sasējis tādus mezglus, ka pratīšu atraisīt. Un nu — es zinu, ka tev ir jāsteidzas..." Teicu to tādā balsī, ka katrs kaut cik smalkjūtīgs cilvēks saprastu, ka viņam nu pieklātos atvadīties.

Bet Cīruļdziesma nopurināja no mēteļa sniegu, kā gatavodamies kopā ar mums kāpt pagrabiņā: „Taisnību sakot, nekur pa galvu, pa kaklu man nav jāskrien. Es kādu stundiņu ar jums varētu pasēdēt..."

Palazdas vaigs rādīja, ka viņš par Cīruļdziesmas gatavību mums piebiedroties nemaz nav iepriecināts. Un ļoti labi zināju, kāpēc. Ir lietas ,kas svešu cilvēku klātienē nav izklāstāmas. Tāpēc izšķīros runāt skaidru un gaišu valodu, kaut arī Cīruļdziesma apvainotos: „Ģedi, neņem ļaunā, bet man ar Gustu pārrunājamas personīgas lietas. Bez tam, es arī uzkavēšos labi ja stundu, ne ilgāk, jo man ir laikus jāpārnes eglīte, lai to vēl varētu kā pienākas appušķot."

Cīruļdziesma sazvārojās, it kā nezinādams, uz kuŗu pusi griezties, tad uzsita mēteļa apkakli: „Var jau būt, ka tā ir gudrāk. Krogus pulksteņiem pats velns griež laika rādītājus. Un ieiedams nekad tu nezini, kad nāksi laukā..."

Atzinīgi uzsmaidīju Ģedimīnam, kas pēkšņi bija kļuvis ļoti nopietns: „Ģedi, kaut visiem mums būtu tik skaidras galvas, kas zina, kad iet, kad palikt."

Un jau pēc brīža putenī, kas bija sācis virpuļot vēl biezāks, pazuda viņa dzeltenā mēteļa melnrūtainā mugura.

Palazda pameta man pateicīgu skatu un atvēra ķeburainiem dzelzs klamburiem apkaltās vīna pagraba durvis. „Iesim tur — vistumšākajā kaktā, kur sarkanajā bundulī, kad būsim atsēdušies, saimnieks mums iededzinās sveci. Gaismas pietiks, lai saredzētu glāzi.

Kādreiz ir labāk, ja otra seja tik viegli kā grāmata nav izlasāma..."

„Kā manu, neesi te pirmo reizi."

„Kur vēl tik skaudri var izjust savu vientulību, kā svešos cilvēkos, kas par tevi neliekas zinis? Un ir brīži, kad uznāk neatvairāma vēlēšanās apraudāt pašam sevi. Kad gribas aizbēgt no acīm, kas tevi pazīst un jūtas aicinātas piedāvāt savu līdzjūtību. Sakosti suņi arī mēdz nolīst pie malas, kad laiza savas rētas."

„Šodien pēc tāda nemaz tu neizskatījies."

„Tāpēc jau arī meklēju draugu, jo prieku vienam ir grūtāk paciest nekā bēdas. Es tev jau teicu, ka saņēmu no sievas vēstuli."

„Un viņa — ko viņa raksta?"

„Vispirms ļauj atvilkt elpu. Visvairāk mani nokausē kāpnes — arī lejup kāpjot. Tad mute kļūst sausa..."

Pagraba saimnieks, kā likās, to zināja, jau nākdams ar vīna pudeli un divi glāzēm. Ar Gustu viņš sapratās bez liekiem vārdiem. Aizdedzināja sveci sarkanajā stikla cilindrā, pamāja mums abiem ar galvu un pazuda, vairs netraucēdams.

Ieguldzējās glāzēs zaļganais vīns, un klusēdami sarkanīgajā krēslā to dzērām. Pēc pirmās glāzes Gusts vēl nejutās atvilcis elpu. Es arī neteicu ne vārda, negribēdams ar to kaut kā viņu paskubināt.

Tik klusā krogū vēl nebiju sēdējis.

„Ļoti var būt," Palazda beidzot sāka, „ka pārsteigts brīnīsies, kā vispār tas, ko Liesma rakstījusi, var mani iepriecināt. Varbūt arī es, ja nebūtu tāds, kāds tagad esmu, ja manī būtu kaut kas no lepnuma, kad kā akadēmisks briedis drasēju pa Rīgas bulvāriem, arī es prieka vietā sajustu mutē rūgtu sājumu."

Laikam Palazda kādu rūgtumu tomēr sajuta arī tagad, jo citādi tik steidzīgi nebūtu sniedzies pēc glāzes. Un tikai tad, kad tā jau bija tukša, viņš turpināja: „Varu tev vaļsirdīgi atzīties, ka biju cerējis saņemt stipri citādāku vēstuli. Jā, pavisam ne tādu, kādu saņēmu. Pats par sevi brīnīdamies, ka manī laikam ir

kaut kas no rakstnieka, aizkustināts pārlasīju katru Liesmai rakstīto vēstuli, kur bija stāstīts par skaistajiem brīžiem, kad abi jutāmies neizsakāmi laimīgi. Arī viņa toreiz tā domāja, vismaz man teica. Saki, vai kādreiz nav tā, ka sirds pati atrod visskaistākos vārdus, un liela gudrošana, kā tos labāk pateikt, nemaz nav vajadzīga? Un tāpēc es cerēju, ka manas vēstules Liesmai kļūs par neredzamu tiltu, kas viņu aizvedīs atpakaļ pasaulē, kur kaŗa gruvešos aprakta palikusi mūsu dzīves skaistākā daļa, un palīdzēs viņai izšķirties. Es biju pārliecināts, ka viņas dzīvošanā ar bēgļu gaitās pieklīdušu cilvēku nav nekā no tā, kas mums reiz abiem bija un varētu atkal būt. Es ticēju, cerēju un gaidīju ilgi, tu zini, ļoti ilgi, līdz beidzot šodien sagaidīju — viņas izšķiršanos — atgriezties pie manis."

„Tad jau..." es mundri pacēlu savu glāzi, lai pieskandinātu.

„Pagaidi," Palazda atstūma manu roku. „Tu vēl nezini, kāpēc viņa, mana sieva, ir izšķirusies — par mani. Ne manu ar sirds asinīm rakstīto vēstuļu dēļ. Ne tāpēc, ka viņā tās būtu atmodinājušas kādu pamirušu dvēseles daļu. Nē, es viņas acīs nebiju kļuvis kaut kas vairāk par to — otru. Un Liesmas atbildi nekad arī nesagaidītu, ja tas — tas otrs nebūtu viņu — pametis, aizgājis pie citas."

Gustavs paņēma glāzi: „Kā redzu, tev roka vairs neceļas, lai saskandinātu..."

„Piedod," attapies izdvesu.

„Jā, laikam ir jābūt ļoti, ļoti nabagam, lai justos par to vēl laimīgs. Un tāds es esmu. Kaut vai tikai tāpēc, ka kādam vēl esmu — būšu vajadzīgs."

Es dzēru klusēdams, jo kādreiz ir labāk nemeklēt grūti atrodamus vārdus. Tie var vēl izbiedēt pašu runātāju — ar spokaini nedzīvu skaņu...

Gustavs Palazda pasūtināja jaunu pudeli un reizē ar to svētku dziesmas. „Par visu vairāk Ziemsvētkos mani aizkustina bērnu dziedātās dziesmas. Viņu balsīs vēl ir kaut kas no eņģeliskās nevainības, kas vēlāk mums

visiem ir jāzaudē. Un laikam tāpēc, klausoties Ziemsvētku dziesmās, nav tik grūti justies laimīgam. Tās visus mūs ved pa kādu skaistu neredzamu tiltu..."

No radio skaņraiža atskanēja Vīnes zēnu koŗa dzidrās balsis.

Gusts pasmaidīja, kā sasveicinādamies ar neredzamu, bet mīļu, labi pazīstamu paziņu. „Es viņu balsīs klausījos frontē — Staļina ērģeļu pavadījumā. Vēl tagad neesmu aizmirsis, kā toreiz šīs dziesmas skanēja. Ar katru akordu manī kaut kas tik stipri iedrebējās, ka likās — pārtrūks."

Palazda klausīdamies atspieda galvu pret vēso mūŗa sienu un pievēra plakstus.

Manī arī jau bija pietiekami vīna, lai sāktu kaut kur kaut kas ietrīsēties. Es izvilku no kabatas apburzītas dzejoļu lapiņas un sāku uz to baltajām pusēm rakstīt. Rakstīju, svītroju, klausījos radio atskaņotajās Ziemsvētku dziesmās un atkal rakstīju.

Tikai tad, kad saimnieks nesa jau ceturto pudeli, piepeši kaut ko atcerējies, paskatījos pulkstenī. Paskatījos un gauži iztrūkos. Bija jau pusē astoņi. Tātad vakars, un es ar egli vēl kavējos pilsētā.

„Gust, es ceru, tu sapratīsi — man ļoti jāsteidzas. Gaida ģimene un citi mūsu istabas cilvēki."

Palazda pacēla pievērtos plakstus, paskatījās manī kā kādā svešniekā, tad nevērīgi pamāja, apmēram tā, kā pulkvedis atlaizdams raitnieku.

Ar pāris lēcieniem biju pa kāpnēm augšā un ieskrēju aukstā zvaigžņotā naktī. Bija jau satumsis, un nesniga vairs. Varbūt arī sala, kaut gan to nejutu, bet sniegs zem kājām čirkstēja, kad gāju pēc egles, kur tai pie loga piesietai vajadzēja būt.

Gāju un pusceļā apstājos, piepeši sajuzdams, ka tiešām salst. Egles nebija. Paņemta! Nozagta! Kas teica, ka vācieši zogot tikai iekaŗotajās zemēs? Un tādām muļķībām es biju noticējis. Bet tur nekā vairs nevarēja darīt — beigts un pagalam.

Jā, ko tagad lai saka sievai? Un meitēns varbūt pat sāks vēl raudāt. Māte, droši, būs pastāstījusi, ka tētis aizgājis pēc eglītes.

Izmisis paskatījos uz tirgus laukuma pusi. Pie vafeļu būdām spuldzītes gan vēl spīdēja, bet eglīšu zaļuma nekur vairs neredzēja.

Jutos tik nelādzīgi, ka vajadzēja saturēties visiem spēkiem, lai nenokāptu atpakaļ vina pagrabā. Nē, tāds gļēvulis tieši šovakar es nedrīkstēju būt. Tad mana sieva to man nepiedotu līdz nākamajiem Ziemsvētkiem. Ar vai bez egles, man tagad nevilcinoties vajadzēja atgriezties, kur mani gaidīja.

Rokas mēteļa kabatās dziļi sabāzis, galvu saceltajā apkaklē ierāvis, juzdams pa muguru līdz pat pakausim zogamies aukstumu, sāku nepriecīgo atceļu apklusušajā pilsētā, kur pāri drupām tukšajās ielās noraudzījās tikai zvaigznes. Vācieši ir tradiciju cilvēki, un visa ģimene svētvakarā aplipa ap egli.

Kā lai izskaidroju savu neparedzēto aizkavēšanos, turklāt bez egles? Sagudrot kādu fantastisku stāstu Ziemsvētku vakarā nebūtu glīti. Bet kādēļ man vispār vajadzēja melot? Es taču neko tādu, kas slēpjams, nebiju nodarījis. Var jau būt, ka egli nenozagtu, ja nebūtu nokāpis pagrabā un tur mazliet aizkavējies. Jā, es varētu teikt, ka pagrabā piesēdos tikai pavisam īsu brītiņu. Un ļoti vēlu esmu tāpēc, ka skraidīju pa visu Vircburgu, nozagtās vietā meklēdams jaunu egli. Tad man pat izteiktu līdzjūtību, ka esmu tik ļoti nopūlējies. Tomēr labāk stāstīt visu taisnību. Jo galu galā tas būtu suniski, pavisam necilvēcīgi pamest lielā dvēseles pārdzīvojumā vientuļu draugu, turklāt tieši Ziemsvētku svētvakarā, kad vientulība vissāpīgāk izjūtama. Es viņam brīdi pastaigāju līdz pa neredzamajiem tiltiem, lai viņam nebūtu jāsarunājas tikai pašam ar sevi. Es biju auss Palazdas rūgta prieka pilnajai mutei. Manai sievai vajadzētu saprast, ka uzklausīt pamestu vīru bija mans kristīga cilvēka pienākums.

Un doma, ka sieva to tiešām sapratīs, padarīja manu prātu tik liksmu, ka arī es, pa Bīskapu tiltu iedams, pakāpos uz margām (vispirms gan apskatījies, ka tuvumā neviena gājēja nav) un izslaucīju Kiliānam acis, kur atkal bija sakrājies sniegs. „Skaties, bīskap, un iepriecē savu sirdi — pēc katras Lielās Piektdienas nav tikai Lieldiena, bet arī jauni Ziemsvētki. No drupām ar tūkstošiem zelta acu zvaigznes sveicina jauna dzīvība, nav nāves, kas spētu to pieveikt. Tāpēc, priecīgus Ziemsvētkus, Kiliān!"

Manī atkal bija atgriezies svētku prieks, kas drusku gan saplaka pie pašiem nometnes vārtiem, līdz acīm sataustīju lielajā četrstāvu ēkā mūsu istabas logu. Es nevarēju būt pārskatījies, bet drošības pēc pārskaitīju logus vēlreiz. Tas tiešām bija mūsu istabas logs, kas mirdzēja tādā zeltainā gaišumā, kāds rodas tikai no daudzu svecīšu liesmām.

Uzjoņoju pa kāpnēm ceturtajā stāvā un aizelsies apstājos pie mūsu durvīm, aiz kuŗām patlaban atskanēja „No debesīm es atnesu jums vēsti jaunu, priecīgu," mundrām bērnu balsīm steidzinot sirmo galvu pagausi vilkto meldiju. Piesardzīgi pavēru plaukstas platuma šķirbu, un tās pietika, lai redzētu, ka istabas vidū mirdzēja — mana pazudusī egle.

Tepat ne tālu no durvīm, ar zaļo armijas segu pārsegtajā gultā, blakus Vandai, sēdēja Ģedimiņš un smaidīja tikpat laimīgs kā ap egli uz grīdas satupušies bērni. Es sāku saprast, kas notiecis.

Kā izmanīgs virves dejotājs, uz pirkstgaliem zvārodamies, aiztipināju līdz Cīruļdziesmas gultai un, uz egli rādīdams, iečukstēju viņam ausī: „Ģedimiņ, vai tu?"

„Jā," viņš smaidīdams atčukstēja.

„Un man — man tu nevarēji pateikt? Vai tu maz vari iedomāties, kā es jutos, domādams, ka egle nozagta."

Cīruļdziesma to laikam nespēja, jo smaidīja kā smaidījis: „Tu liki man saprast, ka es jūs traucēšot. Tad

nu — netraucēju arī. Kad nācu pēc kādas stundas atpakaļ un egle vēl stāvēja kur stāvējusi, domāju, ka tu tik drīz... Krogū jau laika rēķini sajūk..."

Izskanēja dziesmas pēdējie vārdi, un tiem uz pēdām, kā bulta istabai pārskrējis, sekoja man tēmēts sievas jautājums: „Beidzot — mūsu egles nesējs arī sevi atnesis! Vai tev vēl bija kas smagāks mums nesams?"

Kādreiz kritiskos brīžos (par to pats esmu brīnījies) mani ir izglābusi pēkšņa laimīga iedoma. Un es nu cerēju, ka tā man palīdzēs arī šoreiz. Aptaustīju svārku kabatā aprakstītās lapiņas un neapmulsis atbildēju: „Jā — eņģeļu dziesmas. Bet cik tās smagas vai vieglas — izlemjiet paši. Es jums tās nolasīšu."

Izvilku lapiņas un sāku lasīt:

„Es ticu, ka ir eņģeļi, jo nevar būt dziesmas bez dziedātāja. Un eņģeļu dziesmas es esmu dzirdējis, kaut reizi gadā, bet tomēr.

Tās ir dzidri zvaigžņainās un mīksti piesnigušās naktis, kas atmiņā iegūlušas tādā brīnišķā jaukumā kā kāda neaizmirstama pasaka. Šajās naktīs allaž ir skanējušas eņģeļu dziesmas. Lai kur jūs būtu bijis, jūs esat tās saklausījis.

Ja nav jums palaimējies sēdēt pie koši izgreznotas un smaržīgas egles, kur sveces mirdz kā laimīgu bērnu acis, un esat klīdis viens gar zelta pielijušiem namu logiem teiksmaini tukšās un klusās ielās, jūs tomēr tās esat saklausījis, kopā ar līksmajiem svētvakara zvaniem.

Tās ir Ziemsvētku dziesmu saldās meldijas, kas lido tik vieglas kā bērna sapņi mātes maiguma šūpotā šūpulī, pilnas neredzama gaišuma kā viņa pirmais smaids. Un saulainās bērnības debesis jums ir atvērušās vienmēr, kad esat sēdējis šo dziedātāju sirsnīgajā pulkā.

Ir licies, tepat — tveŗamā tuvumā jauku siltumu izelpotu pati laime. Bērnu pulks pie egles dzied eņģeļu dziesmas. Sirds kļūst tik silta kā nūle no cepļa izņemta meistara Skalbes māla krūze, kas dzidri skan, līdzko

tai pieskaņas trauslie atmiņu pirksti. Tikai bērnu nevainīgās mutes prot pilnībā izdziedāt šīs eņģeļu dziesmas. Un tās ik reizi pieglaužas sirdij ar dīvainu, neizsakāmu smeldzi pēc kādas pazaudētas laimes zemes. Tur dzied eņģeļi, bet mēs vairs nevaram tur atgriezties, jo pārāk daudz esam aplipuši ar savas gudrības grēku.

Vareni meistari ir cēluši vizošas skaņu katedrāles Mūžīgajai Majestātei. Auss bijīga klausījusies Bacha, Hendeļa, Palestrīnas balsi. Bet nekas nav to darījis tik laimīgu un reizē liegi skumīgu kā mazās Ziemsvētku dziesmas pieticīgi vienkāršā meldija.

Mēs nemeklējam pēc piemirstā meistara, kas griezis stabules šīm eņģeļu dziesmām, un tas nemaz nav vajadzīgs, jo caur viņiem visiem savu dziesmu dzied brīnišķīgie debesu koņi. Ja Ziemsvētku vakarā uz mūsu dienišķās maizes galda būs tikai viens vienīgs egles zars, mēs atkal dzirdēsim eņģeļu dziesmas un ausim nesaskaitāmu soļu nogurdinātās kājas atceļam uz nekad vairs neaizsniedzamo laimes zemi."

Pēc tāda lasījuma vajadzēja nodziedāt vēl vienu dziesmu. Un tad visjaunākā paaudze varēja rāpot pēc dāvanām. Lai kādas, tās bija sagādātas arī bēgļu bērniem un paliktas zem egles.

Sieva man pienesa šķīvi ar pīrāgiem: „Ēd! Esi tomēr pelnījis."

JAUNĀS PASAULES KALNGALĀ

TE nu es biju — iebraucis Jaunajā pasaulē par aitu ganu, no bezrūpīgi priecīga bēgļu nometnes iemītnieka kļūdams par sveša kunga — ārsta (pēc tautības skota) kalpu.

Tikpat sveša kalna galā uzkāpis, es abiem saimnieka suņiem sūdzējos par savu likteni, sūdzējos skaļi un pilnīgi vaļsirdīgi, kaut arī necerēju, ka viņi spētu saprast, kas ir Ziemsvētki. Gluži tāpat, kā laikam gan neviens Eiropas suns nespētu saprast un ticēt, ka pasaulē varētu būt tādi bagātas mājas suņi, kas nekad nav dabūjuši svētku cepeša kaulus pat paost. Bet kauli no mūsu mājas sargiem tika slēpti un bēdzināti kā inde no pašnāvībai nobrieduša grūtsirža — lai cilvēku ēdiena atliekas nesamaitātu viņu pie brūnajiem suņu miltiem pieradinātos vēderus.

Ļoti iespējams, ka manas žēlabas daudz dzirdīgākām ausīm būtu uzklausījušas aitas, jo viņu ciltsmāsas — Betlēmes avis lielajam notikumam bijušas tik tuvu, ka tās vēl tagad veikli mākslinieki centīgi iemūžina Ziemsvētku pastkartēs. Jā, varbūt aitas manī klausītos dzirdīgākām ausīm, bet biju aplamā dusmu negantībā iezvēlis aunam ar lāpstu pa galvu, kad viņš, pagāns, reiz blēdīgi piezagās man no mugurpuses un sāka ar cieto pieri pārbaudīt mana pelēkā bikšu dibena izturību... Nu mēs draugi vairs nebijām un tiekoties viens uz otru allaž aizdomīgi glūnējām.

Tāpēc aitu aplokā nejutos diezcik omulīgi un tur bez vajadzības iekšā nelīdu. Tajās neatliekamajās reizēs, kad vajadzēja tomēr iet un silēs iebērt auzu un kukurūzas graudu maisījumu, ievēroju vislielāko piesar-

dzību un vienmēr apbruņoju bikšu dibenu, turēdams tam priekšā lāpstu kā spožu vairogu. Pāris reizes auns pie tā vēl savu pieri pieskandināja, tad kļuva apdomīgāks, sekodams man pa gabalu.

Arī sievu patlaban nedrīkstēju traucēt. Viņa visu rīta cēlienu tik sirdīgi darbojās pa dakteŗa māju, ka putekļu sūcēja šņākšana bija sadzirdama pat te — kalna galā, kur ar suņiem biju uzkāpis, lai kaut tādā veidā sevi paaugstinātu un varētu skatīties no augšas ir uz mūsu balto, virs garāžas izbūvēto kalpa namiņu, ir dakteŗa lielo māju drusku zemāk ,ar asfaltētu ceļa apli apjoztā slīpā pagalma otrā malā.

Tālu lejā — līdz pašam apvārsnim pārredzama — pa labi gulēja Pensilvēnija, pa kreisi Ņudžersija, ar tik mazām, tikko saskatāmām ēciņām, ka bez grūtībām varēju aizlikt priekšā plaukstu veselam mežu apskautam pilsētiņu pudurim...

Jutos tiešām tā, ka nespēju vairs ilgāk klusēt un biju sācis sūdzēties saviem pirmajiem Amerikā iegūtajiem draugiem — melnajam vācu aitu sunim Viskijam, kam gaŗās dzeltenās kājas bija labpaticies nolikt blakus manējām, un augumā stipri mazākajam baltkājim, spāniskas izcelsmes putnu medniekam Čarlijam, kas mīkstajā kastāņkrāsas kažokā gulēja sniegā, cirtainās ausis abpus lāsainajam purnam nokāris kā garlaikots angļu tiesnesis parūku.

Vakar pret pievakari kā krams sasalušajai zemei beidzot bija uzsnigusi pirmā plānā sniega kārtiņa. Drīzāk sausi milti, ne sniegs. (Es pat nopūtos: Ak vai, šai zemē pat sniegs nav tāds, kā Latvijā!) Vējš no spožā peldbaseina ledus to bija jau nopūtis, un pļavā pērnās zāles sakaultušie cekuli tam dūrās cauri kā adatainas eža muguras.

Bet ne tādēļ man bija tik pilna sirds, ka citādi nevarēju, vajadzēja žēloties suņiem. Un es kā kāds lugu rakstnieks norunāju viņiem īstu drāmatisku monologu:

„Lūdzu sakiet, vai es līdz šim jelkad esmu sūdzējies par jūsu — jā, arī manu — saimnieku? Nē, nekad. Un

man patiesi nebija ne mazākā iemesla sūdzēties. Ja visi skoti būtu tik labsirdīgi devīgi kā viņš, tad pasaule būtu gluži nabaga — ar anekdotiem par skotu skopulību.

Bet — kas man daļas par pasauli, ja dakteris uz mani šorīt paskatījās tādām acīm, it kā es būtu stāvus zemē iedzenams razbainieks. Un ko es biju nodarījis? Neko. Tikai pabailīgi ieminējies, vai te — kalnā nevarētu nocirst kādu no skaistajām eglītēm, kas kā radītas, lai nestu istabā. Rītvakar taču Ziemsvētku svētvakars, un es nekad savā mūžā neesmu palicis bez svētku eglītes. Pat Pirmā pasaules kara laikā, kad bijām tik nabagi, ka pankūkas cepām no kartupeļu mizām, mātei pietika spēka, lai aizstaigātu līdz tālajam mežam un pārnestu egli. Un tagad — eglītes durvju priekšā, ar sviedienu varētu iesviest istabā, ja kāds turētu vaļā durvis. Bet nedrīkstu!

Tad viņš — jūsu un mans saimnieks — vēl sāka pavisam bezkaunīgi smaidīt, iesēdās džīpā un aizbrauca no kalna lejā, ka sniegs vien nokūpēja.

Nu cits nekas man neatliek — būs jādodas kā kādreiz mātei ļoti tālā ceļā pēc egles. Bet šoreiz tikai pavisam ačgārni — no meža uz pilsētu, jo mežā jau esmu.

Arī par to es sevišķi nesūdzētos — nostaigātu to gabalu kā nieku, reiz jau gāju, ja te — jūsu zemē, uz kājām gājēju neskatītos kā uz spoku. Garāmbraucēji automobilisti, no pakaļpuses tuvodamies, jau pa gabalu pūš taures. Reiz viens pat nokaucināja bremzes un pieturēja apjautāties ,vai es neesot ārzemnieks? Kas viņam tā liek domāt? — es izbrīnījies jautāju. Pa stāvo un līkumoto kalna ceļu neviens prātīgs cilvēks kājām neejot. Un laikam tāpēc mani — kājām gājēju — neviens par prātīgu cilvēku neturēja. Ceļam tuvākajās mājās cilvēki pārtrauca darbu, atlieca muguras un skatījās manī tik aizdomīgi, ka būtu juties ērtāk, neviena nepamanīts rāpdamies pa grāvi. Bet te jau ceļu malās tādu grāvju kā Latvijā nav. Laikam nerok tāpēc, ka kāds trakāks braucējs, no ceļa noskrējis, grāvī no-

lauztu kaklu. Mums — tur mūsu Latvijā — par to nebija nekādu bēdu — zirdziņi ceļu zināja...

Un tad tie šejienes suņi, kas riedami nez no kurienes izlīda un gāzās man virsū. Cilvēks tak nevar būt draugos ar visiem pasaules suņiem. Bet sveši suņi ir kādreiz tikpat neganti kā sveši cilvēki.

Tā es pēc sava pirmā Amerikas kājām gājiena pilsētā iegāju gluži nosvīdis... Nu būs jāiet atkal — pēc Ziemsvētku eglītes, kad tās te smaržo mana deguna galā."

„Ko tu tur kalna galā stāvi un plāties kā kāds putnu baidītājs?" pēkšņi manu monologu pārtrauca sieva, no dakteŗa mājas pavērtajām durvīm sviezdama augšup skaļu balsi. „Kundze, tevī skatoties, sākusi uztraukties, vai tu tur nelamājoties ar svešiem medniekiem, kas nelikumīgi ienākuši mūsu daļā. Viņa zvanīšot dakterim."

Jā, tādi robežas neievērotāji mednieki kādreiz mūsu meža daļā ieklīda, zaķiem pakaļ dzīdamies. Zari vien nobrīkšķēja, un atskanēja arī pa šāvienam. Tad dakteris paķēra šauteni un skrēja bļaustīties, no labsirdīga miermīļa, kas pat sunim nekad neuzkliedza, piepeši pārvērties bargā sava īpašuma tiesību sargātājā. Tādi nu reiz tie amerikāņi bija, ka bez atļaujas svešnieks pat pliku kājas pēdu uz viņa zemes nedrīkstēja uzlikt.

Bet šodien mežā bija pilnīgs klusums, un es pie mutes taurē saliektajā plaukstā iepūtu sievai atbildi: „Lai kundze tur nedrebelējas. Neviena mednieka te nav, jo es neprotu šaut..."

„Tad beidz slaistīties un kāp zemē paēdināt suņus. Man pašreiz nemaz nav laika."

Tik augstā kalnā neviens vīrs laikam nevar uzkāpt, no kuŗa nebūtu jākāpj lejā, kad sieva liek.

Kāpu.

Un abi suņi, priecīgi astes vēdinādami (tātad viņus mans bēdu stāsts nemaz nebija aizkustinājis) un sniegu ap kājām putinādami, skrēja man pa priekšu. Tā viņi

pirmie arī nonāca pie tukšajām, lievenī noliktajām alumīnija ēdiena bļodiņām.

No brūna papīra maisa iebēru brūnus miltus bļodiņās, kuŗas mana čaklā sieva jau bija noberzusi spožas jo spožas ,pielaidu tās pilnas ar siltu ūdeni un samaisīju. Nu suņi varēja lakt savu suņu putru, gaisā lēkdami. Bet vienīgi Čarlijs tūliņ negausīgi pieklupa klāt bļodiņai, kas viņam, mazākam sunim, bija mazāka, un sāka kā īsts gardēdis šļakstināties, angļu tiesneša parūkai tik ļoti līdzīgās pinkainās ausis putrā mērcēdams.

Viskijs stāvēja kā piemineklis un savai bļodiņai pat nepieskārās. Purnu izstiepis, viņš skatījās tālumā (pāri peldbaseinam un aitu aplokam) tik nekustīgi domīgs, ka man jau sāka likties — viņu tomēr būs ietekmējušas manas skaļi izsūdzētās bēdas par egli. Tā bija tik cēla līdzjūtības izpausme, ka es viņu netraucēju un neskubināju bāzt purnu bļodā. Dakteŗa kundze gan tādās reizēs, kad pamanīja, ka Viskijs neēd, notupās sunim blakus, mīlīgi apskāva viņa kaklu un cēla pie melnā purna bļodiņu. Ja kādreiz Viskijam no tāda mīlīga, bet stingra apkampiena laimējās izrauties, kundze ar bļodiņu rokā joza bēglim pakaļ, draudēdama aicināt lopu ārstu ar rīciņeļļas pudeli, ja palaidnieks neēdīs. Dažreiz par spīti visām pūlēm un biedinājumiem Viskija bļodiņa tomēr palika neizēsta līdz otram rītam.

Bet šodien man jo drīz nācās atzīt, ka ir arī daži suņi (tāpat kā vairums cilvēku), kas nejūt ne mazāko respektu pret citu skumjām.

Čarlijs jau bija ticis galā ar savu mazo bļodiņu, manīgi izlīda Viskijam pa vēdera apakšu un piestūmās pie viņa lielās neaiztiktās bļodas.

To nu Viskijs — par spīti domīgajam gara stāvoklim — nespēja paciest. Viņš nikni ierūcās un sagrāba zaglīgo rīmu aiz skausta.

Mazais iesmilkstējās un ļimpatu, ļampatu, gaŗās ausis pa gaisu mētādams, metās bēgt, izbiedēdams aiz krūma tupošo kaķi, kas arī nu joza pa apsnigušo zālāju uz peldbaseina pusi.

Tā Čarlijam bija necerēta laime. Viskijs aizmirsa viņu un dzinās pakaļ kaķim.

Bet es savukārt skrēju pakaļ Viskijam, bažīgi uz saimnieka mājas logiem skatīdamies, jo dakteŗa kundze cieši bija piekodinājusi raudzīties, lai Viskijs nevajā kaķus. Tas viņam bija tāds nelabs niķis. Bet kundze kaķus (tie viņai bija veseli četri un katrs savā krāsā) mīlēja vēl vairāk nekā suņus. To varēja spriest pēc tā, ka kaķiem bija atļauts gulēt, kur tiem patika, pat laulības gultā. Un kad kāds no viņas mīluļiem visu nakti bija palicis izstiepies starp viņu un vīru, tad kundze otrā rītā, lāga neizgulējusies, gan drusku pažēlojās, ka kaķis stūmis laukā no gultas, bet viņas balsij bija tik mīlīgi maigs tonis, ka tas drīzāk kaķi aizbildināja nekā apsūdzēja.

Turpretī suņi drīkstēja gulēt tikai uz paklājiem. Tāpēc Viskijs ne reizi vien dabūja trūkties, kad laikā nepaspēja nolēkt no zviļņa, kur viņam patika gulēt kā cilvēkam visā garumā, ar galvu uz spilvena. Šo aizliegto prieku viņš labprāt sev atļāva, kad domāja vai bija iedomājies, ka nav neviena mājās. Taču arī suņam kādreiz gadās neuzmanīgi aizsapņoties, un tad Viskijs sava garā purna galā ieraudzīja pārmetoši paceltu saimnieces pirkstu un zināja, ka atkal būs jānoklausās garu garā lekcija par labi audzinātu suņu morāli. Bet kuŗš īsts suns grib būt labi audzināts?

Ar bailēs izpūrušu muguru kaķis diedza taisni pāri aizsalušajam peldbaseinam, un Viskijs, pat ne mirkli neapdomādamies, viņam sekoja.

Tas nebija prātīgi darīts: par baseina vidu Viskijs tālāk netika. Viņa garās dzeltenās kājas sāka slīdēt katra uz savu pusi — gan taisni uz priekšu, gan sāņus un atpakaļ. Un nabaga suns izmisis kārpījās, lai savāktu tās visas atkal kopā zem vēdera. Viņš bija vai nu pārbijies vai pārsuniskā spēkā tik ļoti saspriedzinājis muskuļus, ka visa viņa spalvainā miesa drebēja, no dzeltenajiem kāju stilbiem līdz melnajiem ausu galiem. Tikmēr uz ledus stirkšķēja, švirkstēja un čirkstēja

suņa nagi, bet bez kādiem manāmiem panākumiem — kājas kā slīdēja, tā slīdēja katra uz savu pusi un nebija piedabūjamas kustēties vienā virzienā.

Beidzot nabaga Viskijs apjucis nolaidās uz vēdera, žēli smilkstēja un izmisušām lūdzēja acīm skatījās manī, kas biju (kā jau gudrāks radījums) palicis stāvam baseina malā. Tik glumu un gludu ledu, kas tiešām atgādināja slīpētu spoguļa stiklu, es vēl nebiju redzējis. Lai pa tādu droši kustētos un tiktu uz priekšu, vajadzēja būt lielam balansa meistaram, gandrīz vai īstam akrobātam. Bet ja nu kaķis pāri bija ticis, varbūt es arī varētu pamēģināt? Galu galā nebūs ne pirmā, ne pēdējā reize, kad draugiem esmu sekojis pa glumu ledu... Un Viskijs bija mans draugs, es viņu bez palīdzības ķibelē nedrīkstēju atstāt.

Vispirms kādu laiku nedroši pamīņājos turpat uz vietas, peldbaseina malā, tad kā virves dejotājs izgrūdu sāniski abas rokas un sāku lēniem, ļoti uzmanīgiem solīšiem šļūcināties pa ledu, katru brītiņu sev nepārtraukti atgādinādams tautas gudrību: kur tie ātrie tikuši? Kas kā vējš skrien, kā miets atduras.

Ar tādu dzīves gudrību apdomīgi uz priekšu stumdamies, es beidzot pievirzījos sunim tik tuvu, ka vajadzēja tik pastiept roku, lai aizsniegtu nelaimīgo smilkstētāju. Un es jau grasījos to darīt, kad piepeši Viskijs pats atjaunotā pašapziņā ar tādu spēku šāvās gaisā, pretī manai izstieptajai rokai, ka neaptveŗami īsā brīdī man sašķobījās visa pasaule. Mans acu skatiens, acis nepakustinot, tik strauji mainīja virzienu, ka tagad dūrās dzidri zilajās ziemas debesīs...

Viskijs iztrūcinājies brīdi palika stāvam, kā likās, nespēdams saprast, kāpēc esmu nolicies uz ledus atmuguriski. Pat suns tā nekrīt — ar kājām gaisā. Taču viņa melnspalvainajā pierē tūliņ arī uzausa gaisma, ka mani piemeklējusi nelaime, un viņu piecelt steidzies, pats nu esmu ceļams.

Ar priekškājām man uz krūtīm uzkāpis, Viskijs ieķērās mana mēteļa apkaklē un gribēja reizē ar apkakli

mani uzraut stāvus gaisā. Būtībā tas bija pareizi — draugs draugu guļot nedrīkst atstāt. Bet jo centīgāk mēs viens otram gribējām palīdzēt, jo mazāk tas mums izdevās. Kad paša spēkiem kaut kā jau biju uzrausies pussēdus, Viskijs (protams, gribēdams tikai palīdzēt) norāva mani atkal gulus. Velti es pūlējos sunim iestāstīt, lai ļauj man vienam tikt ar sevi galā, tad varēšu palīdzēt viņam. Bet tādai vienaldzīgai bezdarbībai — mierīgi noskatīties, kā draugs stenēdams ķepurojas — Viskijs nebija pierunājams. Un kad es mēģināju viņu atstumt no sevis nost, viņš sāka rūkt un ļoti apvainots pat ierējās.

Tā mēs abi turpinājām gāzties un kūleņot, skaistā pārliecībā, ka palīdzam viens otram celties.

Čarlijs, pie peldbaseina malas pienācis un sārtu kūpošu mēli izkāris, stāvēja un smējās. Smējās tādā suniskā priekā, ka arī es tagad labprāt viņu pamatīgi sapurinātu, ja tikai tiktu klāt. Bet — varbūt bez Čarlija vēl kāds cits tagad skatījās un smējās? Un cilvēka smiekli dažkārt ir stipri nepatīkamāki par suņa smiekliem.

Bažīgi paskatījos uz saimnieku mājas logiem. Paldies Dievam, aiz tumšajiem stikliem baltu sejas plankumu nekur nevarēju pamanīt. Tātad varēju cerēt, ka dakterienei mana muļķīgā nelaime paliks neuzzināta, jo suņi runāt neprata. Un ļoti jauki būtu, ja arī sieva nekā nebūtu redzējusi. Viņa ar veļas saini, man no kalngala eglainītes lejup kāpjot, bija aizgājusi uz mūsu māju, kuŗas apakšstāvā, blakus garāžai, bija veļas mazgātava.

Lai varētu saskatīt sarkanās garāžas durvis un logus baltajā sienā virs tām, man vajadzēja pārvelties uz otriem sāniem. Un es to pasteidzos izdarīt bez Viskija palīdzības, tūliņ gan gauži nelaimīgā balsī ievaidēdamies.

Kā likās, to bija sadzirdējis pat Čarlijs baseina malā, jo pārstāja smieties un, purnu un ausis līdz zemei nokāris, raudzījās manī ar satrauktu skatu. Kad Čarlijs

bija satraucies, to ļoti viegli varēja uzzināt. Vajadzēja tikai paskatīties viņa acīs. Tādās reizēs tās pieplūda asinīm, un baltumi kļuva sarkanīgi.

Nē, tā nebija mana sieva, kas lika man tagad justies tā, it kā es negulētu uz auksta ledus, bet karstām oglēm. Pie garāžas durvīm stāvēja džīps. Tik agrā stundā dakteris nekad nebija mājās gaidāms. Bet pavisam nesaprotamā kārtā, tikko kā aizbraucis, viņš nu bija pārradies un droši vien tūliņ meklēs rokā kalpu.

Lai vai kā, nu bija jātiek nost no ledus. Tādu prieku es dakterim negribēju sagādāt — brangu izsmiešanos par cilvēku, kas galu galā bija atbraucis no Eiropas, īpaši vēl pēc šīrīta nepatīkamās sarunas. Bet kā lai aši un veicīgi tieku līdz baseina malai, kur vēl joprojām tupēja Čarlijs?

Nekāda filozofiska gudrība te laikam man nebūtu palīdzējusi, ja piepeši es neatcerētos savas bērnu dienas, kad tagadējās pasaules apceļotāja gaitas sāku uz ceļgaliem.

Rāpus!

Kā man tas agrāk nebija ienācis prātā, ka visdrošākā virzīšanās uz priekšu ir rāpus. Kas rāpo, tas nekrīt! Cik derīga, bet dažkārt aizmirsta dzīves gudrība. Es biju pagalam priecīgs, ka esmu to īstā laikā atcerējies.

Viskijs klupdams krizdams man sekoja, manas uzņēmības un apķērības sadūšināts.

Un tikuši nost no ledus, mēs abi bijām tik priecīgi, ka Viskijs rūkdams iekodās Čarlijam ausī, bet es teciņiem vien palēkdamies steidzos uz garāžu.

Gar džīpu darbodamies, dakteris smaidīja tādu savādu, neparastu smaidu, ka mani sadurstīja nelabas aizdomas. Vai tikai viņš nav redzējis mūs abus — kalpu un suni rāpojam pa ledu? Ko tad lai saka? Kā lai izskaidro aplam muļķīgo situāciju? Pa aizsalušo baseinu dakteris bija aizliedzis staigāt, lai nenotiktu kāda nelaime.

Bet man nekāda skaidrošanās nebija vajadzīga, jo saimnieka priecīgajam smaidam, kas visu viņa seju pārvērta apaļā mēnesī, bija pavisam cits cēlonis.

„Tedi, es atvedu egles — vienu mums un otru jums," mani drošā attālumā apstājušos pamanījis, sauca dakteris. „Biju šim braucienam šorīt jau saposies un gribēju jūs patīkami pārsteigt, kad brukāt man virsū ar trako iedomu — izcirst mūsu pašu jaunaudzīti."

Un tikai tagad es ievēroju, ka dakterim — kā parasti uz slimnīcu braucot — nebija mugurā mētelis, bet kažociņš, ko viņš valkāja, tepat pa māju darbodamies vai vistām, aitām un suņiem pēc barības braukdams. Apmulsis un nokaunējies murmināmdams, tuvojos džīpam ar atvestajām eglēm: „Tad man ir jālūdz piedošana, ka šorīt tā.... gribēju... jums teicu... Es tiešām nezināju, nevarēju iedomāties..."

„Lai nu paliek mūsu šīrīta nesaprašanās. Nesīsim tagad katrs uz savu māju Ziemsvētku kokus!" Dakteris bija tik labā omā, ka negribēja par to vairs runāt. Norāvis no eglēm brezentu, viņš pats, vaigus ķā apaļus bumbuļus piepūtis, cēla laukā slaidāko un kuplāko: „Jums tā mazākā, jo jūsu istabām zemāki griesti."

„Ļaujiet ,es palīdzēšu," vainīga kalpa pakalpībā arī es pieķēros saimnieka eglei.

Bet dakteris no sava kociņa nedomāja atlaisties: „Aiznesīšu pats. Par to jūs nebēdājat. Gādājiet tikai, lai jūsu eglīte līdz vakaram ir skaisti appušķota. Citi darbi jums šodien nav paredzēti."

Ar abām rokām no džīpa izceltajai eglei apķēries, viņš vēl smaidīdams pagriezās pret mani: „Jā, tie trīs saiņi mašīnā arī ir jums." Tad elsdams un pūzdams sāka virzīties pāri pagalmam. Viņa egle bija tik liela, gaŗāka par viņu pašu, ka grūti bija pateikt, kuŗš kuŗu nesa — egle dakteri vai dakteris egli. Bet pāri pagalmam viņš tika un pazuda savas lielās mājas durvīs.

Mana eglīte gan bija drusku īsāka, taču — kā man likās— ne mazāk skaista. Ienesu to garāžā un sāku gudrot, ka laikam vajadzēs taisīt pašam peku. Kruste-

niski sasistu dēlīšu — pekas, kādās Ziemsvētku egles parasti iestiprināja, man atvestajos saiņos neatradu.

Tur bija gan varen brangs, cietā ledus gabalā sasaldēts tītars (Vācijā nometnēs bijām šausmināj ušies, ka tādus nelatviskus putnus latvieši Amerikā sākuši ēst, bet nu būs jāēd pašiem), gan stiepļu vītenes ar krāsainām spuldzītēm un savāda sarkana bļodiņa, iestiprināta metalla trijkājītī. Netiku gudrs, kāpēc dakteris man tādu atvedis, un ķēros pie zāģa, lai nozāģētu divus vienāda gaļuma dēļu galus.

Sasitu tos puslīdz pieklājīgā krustā (ar naglām un āmuru pratu rīkoties tīri veikli), vēl tikai vajadzēja izurbt vidū caurumu, un sāku meklēt blakus garāžai esošajā rīku noliktavā svārpstu.

„Kam jūs to krustu taisāt?" piepeši izdzirdēju sev aiz muguras smejošu dakteŗa balsi.

Tādi ir amerikāņi — nav pat gluži vienkāršu eglītes peku redzējuši. Diez' kā viņi savas Ziemsvētku eglītes notur istabā stāvus? Ar naglām pie grīdas taču laikam nepiesit? Nu bija reize, kad varēju justies pārāks par savu saimnieku: „Tas nav krusts, bet eglītei kāja. Tai tikai jāizurbj vidū caurums, kur kociņu kā pienākas iestiprināt."

„Es jums tak atvedu..." iesaucās dakteris un pienesa man klāt jocīgo sarkano bļodiņu. „Redziet... Nē, es labāk pats jums parādīšu, kā to dara."

Metalla gredzenu ar skrūvēm, kas labi paaugstu virs bļodiņas saturēja kopā zaļās līkumotās kājas ,viņš uzmauca egles stumbram, un piegrieza stingrāk skrūves. Tad uzcēla kociņu stāvus.

Eglīte stāvēja taisna kā svece un apkārt negāzās.

Dakteris smaidīja lepnu civilizēta cilvēka smaidu un mani vēl pamācīja: „Tikai neaizmirstiet bļodiņā ieliet ūdeni. Tādam nolūkam tā ir domāta, lai koku ilgāk uzturētu svaigu." Un paprāvas kārbas abās padusēs iekampis, viņš žigliem teciņiem aizlaidās atpakaļ uz savu māju.

Ko viņš tur darīja, es pamanīju tikai pēcpusdienā, kad biju appušķojis mūsu — kalpu egli un iznācu atkal pagalmā.

Dakteris virs savas mājas durvīm bija pakāris lielu sarkanu Ziemsvētku veci ar milzīgu baltu bārdu un nu pievienoja viņu no istabas laukā izvilktajam elektrības vadam.

Kad pēc brīža vecis spoži iespīdējās, no baltbārdainās galvas līdz melnajiem zābakiem, dakteris atmuguriski sāka kāpties atpakaļ, atkāpās līdz pagalma vidum un laimīgs kā bērns labu laiku skatījās. Tad pagriezās pret mani un jautāja: „Tedi, vai tas nav brīnišķīgs Svētais Nikolajs?"

„Jā," es teicu. Ko citu es būtu varējis teikt, ja saimniekam pašam spožais mājas rotājums tik ļoti patika.

Taču dakterim ar manu atzinības apliecinājumu nepietika. Viņš izsauca laukā savu kundzi un lika arī tai skatīties. „Kā tev liekas, dārgumiņ, vai Svētais Nikolajs virs mūsu durvīm neizskatās skaisti?"

„Brīnišķīgi," kundze teica un, vai nu tiešām priecīga vai tikai dakterim par prieku, sasita plaukstas.

Viņai līdz iznākušie abi suņi laikam domāja tāpat, jo, purnus izstiepuši, skatījās spīdošajā vīrā ar garo balto bārdu, pa laikam novēdinādami astes. Pēc brīža čarlijs ģeķis gan sāka riet, un dakterim viņu vajadzēja apsaukt: „Turi muti, čarlij! Kā tev nav kauna noriet Svēto Nikolaju? Viņš var vēl apskaisties, un tad tu paliksi bez dāvanas."

Čarlijs nobijies pieplaka pie zemes un sasārtušām grēcinieka acīm skatījās saimniekā. Un kad saimniece, divos taisni izstieptos pirkstos kūpošu cigareti turēdama, atgriezās istabā, viņš, kā atvainodamies nocirstās astes īso stumbeni notirinājis, veikli ielavījās viņai līdz.

Viskijs palika pagalmā un ziņkārīgām, smaidošām acīm sekoja šodien tik aušīgi priecīgā saimnieka neredzēti žiglajiem teciņiem. Dakterim tiešām bija jāsteidzas, lai līdz vakaram paveiktu vēl atlikušos mājas rotāšanas darbus, jo košais Ziemsvētku vecis bija tikai

pats pirmais tās spīdeklis. Viņš ielika katrā logā pa sarkanai svecei, apvija ar krāsainu spuldzīšu vītnēm lieveni un durvju priekšā augošo eglīti. Tad ieslēdza elektrību un rokas sānos iespiedis, sauca atkal sievu skatīties. „Nu, ko tu saki, dārgumiņ? Vai mūsu māja neizskatās kā pils?"

„Jā, gluži kā rūķu pils pasakā. Tu tikai nepārpūlies," teica kundze un noglāstīja Viskijam galvu, kas trinās viņai gar kājām.

„Par to tu nebaidies. Es nemaz vēl neesmu piekusis," zēniskā dedzībā atsaucās dakteris. „Man vēl padomā viens neliels darbiņš — apvilkt spuldzīšu stiepli ap aitu kūts durvīm."

„Vai tev prāts? To gan tu nedarīsi! Pārbiedēsi tikai aitas, un viņas nakti paliks ārā sniegā."

„Varbūt tev taisnība, dārgumiņ, ka viņas muļķītes tādā spožā kūtī nebūs dabūjamas iekšā, ' pēc īsa pārdomu brīža atzina arī dakteris. „Bet būtu gan izskatījies skaisti — balts aitu pulciņš svētku uguņu mirdzumā."

Dakteŗa kundze saņēma vīru pie rokas un ievilka istabā: „Ar tevi nudien ir negals — tu katros Ziemsvētkos kļūsti par bērnu."

Pāri balti apsnigušajai zemei jau gūlās vakara krēsla, kad dakteris atkal iznāca no savas appušķotās mājas un kāpa pāri pagalmam. Viņš pats aiz abās rokās nestā dāvanu kalna, kas sniedzās pāri viņa iesirmajai galvai, no mūsu logiem nebija saskatāms, tikai divas, baltās tenisa kurpēs ieautas kājas, kas stūma uz priekšu milzīgo nešļavu. Un man no tiesas bija jābrīnās, kā vispār viņš jaudā paiet ar saiņu grēdas aizkrautām acīm.

Bet pāri pagalmam viņš tika, tāpat arī ietika mūsu dzīvoklītī, turpat pie durvīm uz vāļas nomezdams kārbu kravu. „Te jums būs kaut kas no manis un dakteŗa kundzes..."

„Tik daudz! Mēs tiešām to neesam..." klusībā droši vien domādama, ka esam gan pelnījuši, izsaucās mana

sieva. „Jūs jau mums eglīti, tītaru un tagad... nē, to tiešām mēs nebijām gaidījuši..."

„Priecīgus Ziemsvētkus!" teica dakteris tādā labpatikas pilnā balsī kā glaudīts runcis, pamāja mums ar roku un smaidīdams atmuguriski pazuda durvīs.

Pie loga piegājuši, mēs stāvējām un skatījāmies, kā viegliem dejotāja soļiem, kājas augstu mezdams, viņš gāja atpakaļ uz savu svētku ugunīs mirdzošo māju. Un šķita, ka iedams viņš piesmaida pilnu visu zvaigžņoto Ziemsvētku nakti ar devības prieku. Smaids no viņa sejas vēl nebija nodzisis arī tad, kad brīdi vēlāk viņš steidzās uz garāžu, saņēmis ziņu, ka slimnīcā viņu nepacietīgi gaida kāda māte, lai laistu pasaulē jaunu dzīvību. Jā, bērnu dakterim nemaz tik viegla dzīve nebija. Jāskrien prom no mājas pašā Ziemsvētku naktī.

Es gāju atvērt ar abām rokām augšup stumjamās garāžas durvis un klusajā svētku naktī paskatīties, vai pie debesīm drīz neiespīdēsies kāda jauna zvaigzne... Bērnībā māte man bija stāstījusi, ka katra bērna piedzimšanas mirklī debesīs iemirdzoties jauna zvaigzne. Un kopš tā laika — tāpat kā šovakar — es tumšajās rudens un ziemas naktīs esmu skatījies pēc savas zvaigznes. Citi, kā, piemēram, mans Ziemsvētkus mīlētājs saimnieks, bija gudrāki un prata pārvērst par zvaigznēm paši savas mājas, kas gaišas sveicināja tumšās debesis.

Baltajās ganībās, pulkā saspiedušās, baltas aitas paceltām galvām brīnījās. Zaķi, no krūmiem izskrējuši, pārsteigti pacēlās pakaļkājās un lieliem lēcieniem joza projām. Mežmalā parādījās kāda ziņkārīga stirna, tad satraukta atkal pazuda, nobirdinādama no eglēm sniegu.

Arī es nopurināju sniegu no zābakiem un atgriezos savā siltajā svešas zemes kalpa miteklī. Bet, zaļajā eglītē skatoties, kuŗā sieva krāsaino spuldzīšu vietā bija iespraudusi baltās, radu no Zviedrijas mums atsūtītās svecītes, lai tās mums atgādinātu Latvijā dedzinātās egles, kaut kā es šovakar šai zemē nemaz vairs nejutos svešnieks.

PĀRSTEIGUMA DĀVANA

Es nekad nekāds lielais kaķu draugs neesmu bijis. Taču pie kaķa — pats pret savu gribu — tomēr tiku, reizē ar namziņa amatu, kad biju Pensilvēnijā atvadījies no suņiem un aitām un pārnācis uz nelielu Ņudžersijas pilsētiņu lielās Ņujorkas pievārtē.

Kādu rītu, pacēlis atkritumu tvertnes vāku, es tanī ieraudzīju spalvainu kunkuli. Manu ziņkārīgo degunu ieraudzījis, tas atvēra apaļas dzeltēnas acis un sāka ņaudēt gauži vārgā, plānā un smalkā balstiņā, it kā ar savu kaķisko instinktu nojauzdams, ka man ir aplam mīksta sirds un es tādu bezpalīdzīgu, nožēlojamu raudātāju kopā ar tvertni nespēšu iznest uz ielas, lai atdotu atkritumu savācējiem sapresēt rūcošajā un grabošajā mēslu mašīnā uz riteņiem.

Atkritumu tvertņu stiepšana (par laimi tikai katru otru rītu) bija viens no mana jaunā amata vissvarīgākajiem pienākumiem. Un kaut arī es to veicu ļoti negribīgi, tā, ka katram manu gauso kustību vērotājam varēja rasties aizdomas, ka manī nav itin nekā no latviskā darba tikuma, biju tomēr tik apzinīgs, ka katru reizi pirms iznešanas pacilāju tvertņu vākus. Par spīti neapnicīgiem atgādinājumiem, ka papīri jāliek atsevišķi, īpašā kaudzītē, jo namzinis tos sakrāj un pārdod, lai piepelnītu klāt kādu dolaru pie mazās algas, īrnieki ne reizi vien arī avīzes un žurnālus sameta tvertnēs.

Tad nu, tā atrasta, dzeltēnace Kleopatra — tik nelabā vārdā es kaķenīti nosaucu laikam to pašu nedraudzīgo jūtu dēļ pret kaķiem — ievācās dzīvot manā puspagraba dzīvoklī. Un lai mūsu turpmākajās attieksmēs nerastos nekādi pārpratumi, es jau pašā sākumā viņai

pateicu, lai necer un nedzīvo tādās iedomās, ka es kā kaķu draugs Skalbe rakstīšu par viņu pasaku.

Taču šķita, ka mans ļoti noteiktā tonī ieturētais paziņojums Kleopatru itin nemaz nenoskumdināja. Dienas viņa pavadīja, sēdēdama starp puķu podiem uz virtuves loga palodzes un vērodama gaŗāmejošās cilvēku un suņu kājas. Par cilvēku kājām, kā varēja manīt, Kleopatrai sevišķas intereses nebija, turpretī katru suņa kāju viņa apsveica ar niknu šņākšanu, kaut arī iepazīties ar suņiem tuvāk Kleopatrai nebija nekādu izredžu.

Viņa reiz bija sadomājusi doties pastaigā pa sarkanu paklāju izklātajiem nama gaiteņiem, un laikam tāpēc, ka ar savu melnsvītraino kažoku izskatījās pēc tīģerēna miniatūrā, bija nobaidījusi kādu nervozu īrnieci. Bet tā kā ar bailēm (turklāt vēl muļķīgām) nevienam nav patikas plātīties, sūdzībā par Kleopatru īrniece saimniekam bija uzdevusi pavisam neticamu iemeslu: viņa, lūk, esot ālerģiska pret kaķiem. Vajagot tik kādam gadīties tuvumā, viņu tūliņ sākot mocīt neapturamas šķavas un asarojot acis.

Kaut ko tik smieklīgu es savu mūžu nebiju dzirdējis un īrnieces sūdzība man likās gluži vienkārši ģeķīga, tomēr saimnieks domāja citādāk un stingri noteica, ka kaķi pa gaiteni pastaigāties nedrīkstu laist. Tāpēc es tagad ļoti uzmanījos, lai mana apdzīvojamā pagraba durvis nekad netiktu atstātas vaļā un — tās pašas mīkstās sirds dēļ — piespiedos samierināties ar dažu Kleopatras untumu, kas man nemaz nepatika, bet es to pacietu, lai dzeltēnacei, no dienas dienā pagrabā ieslodzītai, būtu kādi mazi, patīkami prieciņi .

Cita starpā, pacietu arī to, ka dažkārt Kleopatra uzrausās man uz vēdera, saritinājās ritenī, aizvēra acis un sāka (laikam ar mana vēdera siltumu apmierināta) murrāt, kad es pēc gaŗās namziņa darba dienas izstiepos gultā vai atlaidos uz zviļņa. Tad katru reizi es aizmigu ar lielām bažām, vai tikai neatmodīšos ar pārkostu rīkli.

Kaut kur reiz biju lasījis, ka runcis savai saimniecei (pēc raksta spriežot, vecmeitai) pārkodis kaklu. Ar

runci gultā blakus viņa aizmigusi, laikam sākusi sapņot, un gāmurs sakustējies. Runcis, droši vien domādams, ka gulētājai kaklā ielīdusi pele — caps! — un Ādama ābols pušu. Šim līdzīgus šausmu stāstus man jau bērnībā bija sastāstījusi krustmāte Erna, kas ne acu galā nevarēja ieredzēt kaķus, jo mīlēja suņus. Viņa baigi briesmīgiem sodības vārdiem reiz nolādēja visus pasaules runčus, kad kāds no tiem — kā viņa teica: „sarkans kā Jeruzalemes dedzinātājs" — bija saskrāpējis viņas melnajam šunelim purniņu.

Tanīs reizēs, kad Kleopatra par savu guļamo maisu neizraudzījās manu vēderu, viņa vislabprātāk mīlēja gulēt papīrkurvī, ierakusies čaukstošajos papīros līdz ausu galiem ar tādu patiku, ka sāku nopietni domāt, vai nebūšu sametis papīrkurvī savus vislabākos, lasītājiem saldu miegu uzsūtītājus manuskriptus...

Kaķenīte tur palaikam aizmurrājās tik dziļā miegā, ka neatmodās pat tad, kad nesu papīrkurvi izkratīt. Un tā reiz Kleopatra tik tikko atkal nenonāca atkritumu tvertnē. Vēl laikus viņas ausu galus starp papīriem pamanījis, es viņu izcēlu no kurvja un nosēdināju atpakaļ uz palodzes starp puķu podiem.

Vai dzeltēnace Kleopatra, starp puķu podiem sēdēdama, arī gaidīja Ziemsvētkus, to es nezinu. Bet es, svētkiem tuvojoties, kļuvu tik neparasti darbīgs, ka īrnieki sāka brīnīties, pēkšņi pamanījuši manī līdz šim nepamanītu darba tikumu, kas nu lauztin lauzās uz āru.

Es čakli staipījos gar gaiteņa logiem, spodrinādams tos no iekšpuses un ārpuses ar tādu rūpību, ka šķita — logos nemaz vairs nebūtu stiklu, bet dzidrs gaiss. Izložņāju gaiteņos ar putekļu lupatu visus parasti piemirstos kaktus un nospodrināju durvju veramās misiņa pogas tik spožas, ka mana seja tanīs atspoguļojās ērmīgi līdzīga apaļam bērna grabulim, tāda, ka bija jāsmejas. Ja kādam īrniekam dzīvoklī kaut ko vajadzēja salabot: pīlošu ūdens krānu, sabojājušos elektrības slēdzi vai pārtrūkušu logu ķēdi, es vairs neliku tik ilgi gaidīt kā agrāk — dienu, divas vai pat veselas trīs

dienas, bet jau pēc nepilnas stundas biju klāt ar darba rīkiem.

Šādai centībai mani bija saskubinājuši kaimiņu māju namziņi, zinīgi apgalvodami, ka par to es saņemšot brangu ērnieku atzinību Ziemsvētkos.

Mani padomnieki vēl teica, ka šī paša iemesla dēļ man laikus jāpagādājot, jāappušķojot un kāpņu priekštelpā jāuzstādot eglīte. To darot visi kārtīgi namziņi, kas neesot slinki papūlēties, lai svētkos ērnieki viņus neaizmirstu. Kāds attapīgs kollēga, lai palīdzētu savas mājas iemītniekiem ieskaņoties svētku pacilātībā, gājis pat tik tālu, ka zem eglītes paslēpis skaļruni, un tanīs stundās, kad ērnieki dodas uz darbu vai noguruši pārrodas mājās, no sava dzīvokļa uz nama gaiteņiem pārraidījis Ziemsvētku korāļu meldijas.

Kā jau iesācējs vēl pilnīgi neapgūtā amatā, uzklausīju un uzklausījis liku lietā labos padomus. Sveķainā cimdā sviedrus slaucīdams, atstiepu no pilsētas veikalu ielas, kur uzņēmīgi cilvēki ietvju malās bija nokrāvuši svētku kociņus un vainagus, divas kuplas egles. Mazāko noslēpu pagrabā pats sev, bet lielāko tūliņ uzstādīju taisnu kā sveci parādes durvju iekšpusē, kur pirmā stāva gaitenī pie lifta durvīm bija jāapstājas visiem tiem, kas brauca augšup.

Prieks par jauki smaržojošo, uz visām pusēm vienādi noaugušo egli man pašam bija tik liels, ka labu brīdi to ļoti apmierināts aplūkoju. Priecājās arī ērnieki, un laikam neviens man nebija pagājis garām, atzinīgi nepateicis: „Skaista egle! Ļoti skaistu egli esat nopircis."

Tik tikko nekļuvu iedomīgs un nesāku skaļi lielīties: pagaidiet, kad tā būs appušķota. Ko tad jūs teiksit?

Pacilātā steidzībā rikšoju uz savu dzīvokli, vairākas reizes turpu un atpakaļ, līdz bija atrastas un atnestas kārbas ar vizošajiem sudrabstikla bumbuļiem, eņģeļu matiem un elektrisko spuldzīšu kā allaž samurkšķītajiem vadu pinekļiem.

Pagāja krietns laiks, līdz tievās zaļās stieplītes atmurkšķīju un izstaipīju pa gaiteņa sarkano paklāju

tādā kārtībā, lai vienu spuldzīšu virkni pēc otras ērti varētu paņemt un apvīt eglītei. Bet tikai tad es atģidos, ka esmu aizmirsis virtuvē kāpnītes. Bez tām es koka galotni nespēju aizsniegt.

Pa galvu, pa kaklu steidzos tās atnest, lai manas projienes laikā kāds neuzmanīgs gājējs nesabradātu uz paklāja atstātās spuldzīšu virtenes. Tak man tik traki nemaz nebija vajadzējis skriet, jo kad aizelsies atgriezos ar kāpnēm, gaitenī joprojām nebija nevienas dzīvas dvēseles. Un visas spuldzītes atradu neaizkartas, kā biju atstājis.

Pāris virtenes kaklā uzkāris, rausos augšā pa kāpnēm, lai tiktu klāt egles galotnei. Bet tikko biju tur iekabinājis zaļo stieplīti, kad man par lielu nepatiku sāka vērties vaļā parādes durvis.

Tās vērās tik aizdomīgi lēni, kā vienmēr tanīs reizēs, kad vecā Šeldoniete ar savu taksi atgriezās no pastaigas. Tā arī šoreiz vispirms pa pavērto durvju spraugu iespraucās viņas līkkājainais draugs, tad tikai parādījās viņa pati — suņa pavadas otrā galā.

Ienākusi Šeldona kundze smaidīdama savilka vēl krokainākus jau tā krokainos vaigus, kas viņai bija tikpat koši sārti kā plastikas ķiršu čemurs pie melnās cepures, un sacīja sunim, bet tik skaļi, lai arī es dzirdētu: „Redzi, skaties, Švepsīt, mums būs Ziemsvētku kociņš, skaists Ziemsvētku kociņš."

Protams, Švepsis egli pats jau bija pamanījis (kā gan suns nepamanīs koku) un tuvojās tai tik enerģiski straujā gaitā, ka es no kāpņu augšas skatījos lejā uz viņu bez vismazākajām simpatijām un uzsaucu viņa saimniecei: „Šeldona kundze, es jums neieteiktu laist suni par tuvu klāt manām kāpnītēm. Pavada var aizķerties aiz atbalsta kājas, un tad..."

„Vai — jūs domājat — kāpnes varētu gāzties un uzkrist manam Švepsītim? Tad jau... tās viņu... Švepsīt, atpakaļ! Nāc atpakaļ!" un Šeldona kundze sabaidīta raustīja suņa pavadu abām rokām.

Vai es par to varēju ļaunoties, ka vientuļā, pensionētā vecīte vispirms domāja par savu četrkājaino mīluli, ne

mani? Manu brīdinājumu dzirdot, viņai nemaz nebija ienācis prātā, ka es varētu no kāpnēm nokrist un sasisties. Bet — man pašam arī vairs neatlika laika domāt par sevi... Lietas pēkšņi sāka ņemt tik ātri, ka tik tikko spēju tām izsekot.

No egles apakšas vairs rēgojās laukā tikai taksa tievā aste, turklāt man likās, ka dzirdu ļoti pazīstamu šņākšanu, apmēram tādu pašu, kādu biju jau dzirdējis savas virtuves logā starp puķu podiem...

Vai tiešām es būtu atstājis sava pagrabmitekļa durvis neaizvērtas?

Atbilde, nošvirkstot asu nagu skrāpētam egles stumbram, uzskrēja pie manis augšā. Caur zaļajām skujām no izpūruša melnsvītraina spalvu kamola manī izbiedētas skatījās apaļas dzeltēnas acis.

Tātad tomēr — es biju atstājis durvis vaļā. Tā ir, kad steidzas bez prāta, skrien bez galvas.

„Švepsīt, rimsties!"

Bet Švepsis rēja, ir nedomādams paklausīt savai saimniecei, kas sauca tikpat izbiedēta kā Kleopatra: „Švepsīt, nelēkā tik vieglprātīgi gar egli! Sadurstīsi ar asajām skujām vēderiņu. Būs atkal jāiet pie veterināra, tā nejaukā cilvēka, kas pagājušo reizi apgājās ar tevi tik brutāli — pacēla aiz kājām gaisā, ka biji spiests iekost viņam rokā."

Es tai pašā laikā kliedzu: „Kleopatra, palaidniece, kāp zemē no koka! Citādi jūs, abi trakie, apgāzīsit manu egli."

„Švepsīt ,lūdzu, nelēkā, nesatracinies..."

„Kāp zemē, Kleopatra!"

Tā viens caur otru saucām. Bet ne man, ne šeldona kundzei neizdevās novērst to, kam bija jānotiek.

Egle iešalcās kā lielā mežā cirtēja aizcirsts koks un gāzās. Suns rēja vēl sirdīgāk.

Taču mani par viņa aplam skaļo bļaustīšanos daudz vairāk satrauca kāds cits troksnis. Žvarkstēdama kā klaburčūska, pa gaiteni aizlocījās stieple ar spuldzītēm, ieķērusies astē pārbiedētajai Kleopatrai, kas kā neprātīga skrēja pretī...

Ak, svētā govs, vai taisni viņai tagad vajadzēja nākt ar savām aligātora ādas kurpītēm pa sarkano paklāju taisni šurp? Bet viņa nāca — pret kaķiem ālerģiskā Hillsaida kundze, kas mani jau bija saimniekam apsūdzējusi.

Ja nu vēl notiek, ka Kleopatras līdzi rautā spuldzīšu virtene apsviežas viņai ap kāju un viņa krīt, tad esmu galīgā postā. Nesen te kāda dāmiņa pakrita, aizķērusi kāju aiz atritušas paklāja vīles. Piecēlās, pasmējās un aizgāja gandrīz vai dejodama, it kā nekas nebūtu noticis (un nebija jau arī), bet nākamajā dienā ne no šā, ne no tā sāka klibot. Un saimnieku apciemoja viņas apdrošināšanas sabiedrības pārstāvis...

Es dabūju pamatīgu brāzienu par laikā nesalāpīto paklāju, un saimnieks mani bargi nobrīdināja, ka esmu atbildīgs par katru īrnieces kāju, kas izmežģīta mūsu gaiteņos. Ja tāda nelaime manas vainas dēļ kādreiz te vēl notikšot, tad pats no savas kabatas dabūšot maksāt cietušajai sāpju naudu.

Uztraucies ne pa jokam, es veikli nolēcu no kāpnēm, kur biju palicis stāvot, kopā ar egli nenogāzies, un arī skrēju pretī Hillsaida kundzei, jau pa gabalu viņu brīdinādams: „Lūdzu, nekrītiet! Palieciet stāvot un mēģiniet noturēties kājās, ja gadījumā kaķis..."

Hillsaida kundze tiešām iecirta savas stingrās kājas paklājā ar acīm redzamu ciešu apņemšanos — palikt stāvot, lai notiktu, kas notikdams. Tāpēc viņas stilbi pat neiedrebējās, kad tiem pa vidu izskrēja cauri satracinātā Kleopatra ar grabošo spuldzīšu stiepli astes galā. Nervoza tikai piedūra pirkstgalus pie deguna, samiedza acis un pavēra muti, gatavodamās šķaudīt.

„Gesundheit!" es pasteidzos pateikt skaistā vācu valodā, lai Hillsaida kundze zinātu, ka viņai darīšana ar Eiropas kultūrā augušu cilvēku, kas dažus vārdus un pat veselus teikumus prot pateikt vairākās valodās.

Taču laikam labi domāto novēlējumu biju izkliedzis drusku par ātru, apturēdams šķavu nākšanu, un Hillsaida kundze palika nenošķaudījusies. Tas viņu sa-

dusmoja vēl vairāk un viņa izspurca: „Vai jūs man nevarētu pateikt, kas īsti te notiek?“

„Varu.“

„Tad — lūdzu.“

„Es uzstādu Ziemsvētku eglīti,“ pazemīgi atbildēju.

„Kur? Zooloģiskajā dārzā?“

„Piedodiet, tas zvērs ar spuldzēm astes galā bija mans kaķēns, un viņš te bija ieklīdis pilnīgi nejauši...“

„Lai tādas nejaušības turpmāk nevarētu notikt un es no tām būtu pasargāta, lūgšu saimnieku, lai viņš jums aizliedz turēt kaķi. Vai arī — jums tas jāvadā saitītē, tāpat kā suņu turētājiem suņi.“

„Kundze, kā nu kaķi saitītē... Kā tas izskatīsies?“

„Ja jūs to tiešām gribat zināt, es varu pateikt — ērmīgi. Bet kā katrs ērmojas, tā viņa paša darīšana. Tātad es jums atstāju iespēju izšķirties: vai nu kaķis saitītē vai arī nemaz.“

Bezcerīgi noplātījis rokas, es jau grasījos dzīties pakaļ pazudušajai Kleopatrai, kad Hillsaida kundze promiedama vēl apstājās pie jandāliņa apgāztās egles: „Un es jums dodu apmēram nedēļu laika to izdomāt, jo apsūdzēšu jūs saimniekam tikai pēc Ziemsvētkiem, lai svētku gaidīšanas prieks jums paliktu nesamaitāts. Redzēšu jūs vēlāk!“

Man atlika tikai nopūsties: „Kaut Hillsaida kundze zinātu, ka arī es neesmu nekāds kaķu draugs. Labprāt Kleopatru kādam būtu uzdāvinājis, ja rastos ņēmējs. Bet — tā izsviest kaķi vienkārši uz ielas — to es nespēju.“

Palaidnieci atradu tumšā pagraba kaktā, un viņa, mani ieraudzījusi, ņaudēdama nāca pretī un sāka glausties man gar kājām. Grabošo spuldzīšu virteni, kas viņai kā neprātīgai bija likusi auļot pa gaiteņiem, viņa beidzot kaut kur bija pazaudējusi un tagad atkal uzvedās saprātīgi, cik nu kaķiem vispār tā prāta ir. Bet man pret Kleopatru patlaban nebija ne vismazāko drau-

dzības jūtu. Gaidi nu svētkus, domādams par jaunu nepatikamu skaidrošanos ar saimnieku.

Iežmiedzu palaidnieci azotē un aiznesu atpakaļ pie puķu podiem, kur viņai pieklājās būt. Un šoreiz pa divi lāgi pārbaudījis, vai durvis tiešām ir cieši aiztaisītas, atsāku savu tik nepatīkami pārtraukto darbošanos gar egli.

Visām nepatikšanām par spīti, bumbuļiem un eņģeļu matiem apkarināta, tā spiguļot spiguļoja, it īpaši koši vakarā, kad iededzu krāsainās spuldzītes. Uz ielas izgājis, lai apbrīnotu paša roku darbu caur parādes durvju slīpētajiem stikliem, es tik pacilātā garastāvoklī kāpos atpakaļ, ka būtu nogāzies no ietves, ja kāds garāmbraucējs motorists neiepūstu taurē, brīdinot ka varu pakļūt zem viņa mašīnas riteņiem.

Šai brīdī atcerējos dakteri, savu pirmo saimnieku Pensilvēnijas kalnā, kas tādā pašā bērnišķīgā priekā, atpakaļ kāpdamies, bija apbrīnojis savu košiem Ziemsvētku spiguļiem izgreznoto māju. Toreiz par viņu es smaidīju. Un tagad man bija jāsmejas — pašam par sevi.

„Priecājies gan, ko? Laikam pirmā eglīte, ko pušķo citiem, ne savai ģimenei?' man blakus piestājās kaimiņu namzinis un pārākuma apziņas labvēlībā vēl piemetināja: „Tīri glītu koku esat sataisījis."

Viņš tā varēja teikt bez mazākās skaudības pieskaņas balsī, jo viņa nams spīdēja nesalīdzināmi spožāks. Bez obligātās eglītes kāpņu priekštelpā, kuŗas zaros elektriskās svecītes iedegās un nodzisa kā zaļā jūŗā bāku ugunis, kollēga vēl bija apvijis parādes durvis ar krāsainu spuldzīšu vītni. Virs tās ar pienaini baltu bārdu un vaigiem kā mīlīgiem rožāboliem spīdēja Ziemsvētku veča galva, tik liela, ka tās īpašniekam būtu jābūt īstam milzim. Un visos pirmā stāva logos dega dzeltēnas plastikas sveces ar sarkanīgi sastingušām liesmām.

Skaidra lieta, ka man nu pieklājās paslavēt kollēgu: „Kas tad man te ir — viena pati eglīte. Jums jau viss nams spīd kā okeana izpriecu kuģis naktī."

„Man pagrabā noliktava pilna visādiem lietotiem svētku niekiem, es to varu atļauties. Gan ar gadiem arī jums tādi spiguļi sakrāsies. Tos bagātākie īrnieki, kad svētki pāri, vienmēr sviež laukā. Jātur tik acis vaļā un jāpievāc," pastāstīja kaimiņš un vedināja: „Iesim tagad paskatīties, kā citi mūsu kolēgas savas mājas sakopuši."

Tā kā līdz Ziemsvētkiem vairs bija palikusi nepilna nedēļa, tad mūsu ielā visi nami jau lepojās svētku rotā, gaiši liecinot, kāds katram bijis padoms un gaume.

Mēs, protams, neskopojāmies ar savām lietpratīgajām piezīmēm.

Gar kāda nama gotisko fasādi ejot, kur aiz platajām un augstajām stikla durvīm stāvēja majestātiski liela egle kā zila piramīda, kaimiņš nenocietās nepateicis: „Tur arī ir supers latvietis. Vēl jocīgāks putns par jums. Viņš raujas no agra rīta līdz vēlam vakaram, visu pulēdams un lakodams. Pat pagraba grīdas viņa mājā spīd kā balles zāles parkets. Un kāds no tā tiek Kārlim labums? Saimnieks lielāku algu tāpēc viņam nemaksās."

„Tādi mēs, latvieši, esam. Saviem saimniekiem uzticīgi kalpodami, laižam laukā kaut vai dvēseli. Tā mūs tēvi, vectēvi un vecvectēvi mācījuši, un citādi mēs nemākam."

„Dulli jūs esat un citiem sagādājat tikai nepatikšanas."

„Nepatikšanas?" es brīnījos. „Kādas nepatikšanas cilvēks ar savu centību citiem var sagādāt?"

„Ļoti lielas, kad es jums saku. Saimnieks katrā izdevīgā gadījumā bāž man Kārli degunā kā paraugu, kādam katram kārtīgam superam vajagot būt. Un visu viņš, tas jūsu tautietis, grib darīt savādāk nekā citi, arī spuldzes savam Ziemsvētku kokam liek tikai vienā — zilā krāsā."

Es būtu varējis kollēgam atzīties, ka zilā egle man ļoti patīk, bet tas, droši vien, būtu viņu saērcinājis vēl

vairāk. Tādēļ neteicu nekā un klusēdams vēroju svētkiem sapostos namus.

Izskatījās skaisti. Krāsainās ugunīs spīdēja ne tikai mūsu iela, bet visa pilsētiņa. Un man, no ielas ielā iegriežoties un gaŗāmgājēju sejas vērojot, godīgi vajadzēja atzīt, ka arī visnevaļīgākās dvēseles tas ieskaņoja svētku pacilātībā. Ja tikai vēl uzsnigtu sniegs, viss te izskatītos kā krāsainā pastkartē.

Bet sniega mākoņi kaut kur bija aizķērušies, un mūsu pilsētiņa Ziemsvētkos gluži pēc pastkartes neizskatījās, kaut es vēl svētku sestdienas pievakarē nebiju beidzis gaidīt sniegus un laiku pa laikam iebāzu galvu virtuves logā. Debesis bija un palika skaidras.

Beidzot sieva, pīrāgu pannu krāsnī šaudama, manu dīdīšanos vairs nespēja izturēt un sāka rāties: „Tu laikam esi aizmirsis, kas tev ir šovakar jāgaida? Īrnieki ar baltām aploksnēm un nevis sniegs. Cik vairs tālu līdz vakaram? Bet kāds tu izskaties? Kā no aizkrāsnes izlīdis."

„Jā, laikam gan būs jāsāk posties," acis pulkstenī iemetis, atzinu (ko parasti labprāt nemēdzu darīt), ka sievai šoreiz taisnība. Sniegus gaidīdams, biju pavisam piemirsis, ka man ir jāgaida arī īrnieki.

Tie sāka nākt, kad agrais ziemas vakars nemaz vēl īsti nebija satumsis. Un katram priecīgs devības smaidiņš šūpojās lūpu kaktiņos, bet rokā bija aploksne.

Mēs tās nesaņēmām tikai ar pliku pateicību vien, bet devām kaut ko pretī arī no savas puses — mana sieva visus priecīgu Ziemsvētku un laimīga Jaungada vēlētājus pacienāja ar nūle izceptiem pīrāgiem.

Šeldoniete, brūno silto pīrāgu pirkstos grozīdama, nedroši ieminējās: „Diez, vai arī mans švepsītis no tā kādu kumosiņu drīkstētu iebaudīt?"

„Droši," es teicu un ieliku viņas plānajā plaukstā vēl otru pīrāgu.

„I am sorry," viņa smaidīja tik samulsusi, it kā būtu īstā apdāvinātā, ne mēs, „ka toreiz mana Švepsīša dēļ jums iznāca tādas nepatikšanas ar egli."

„Ko nu par to. Esmu jau aizmirsis," mierināju veco dāmu. „Ja nebūtu tikai toreiz gadījusies manai Kleopatrai ceļā Hillsaida kundze..."

Bet tai pašā brīdī, kad izteicu ālerģiskās īrnieces vārdu, man gribot negribot bija jāatceras tautas teiciens: kā velnu piemin, tā velns klāt. Manām atvērtajām durvīm stingrā gaitā tuvojās Hillsaida kundze.

Viņu pamanījusi, šeldoniete steidzīgi atvadījās, un es par to nemaz nebrīnījos, jo zināju, ka abas dāmas nekādas lielās draudzenes nebija.

Pie durvju stenderes apstājusies, Hillsaida kundze vispirms aizdomīgi paskatījās apkārt, laikam, lai būtu droša, ka kaut kur tuvumā neslēpjas Kleopatra, un tikai tad, novēlēdama mums priecīgus svētkus, pasniedza savu aploksni. Tanī bija divdesmit dolaru, un kā vēlāk uzzinājām, neviens cits tik daudz mums aploksnē nebija licis. Bet — neviens cits mūs arī saimniekam vēl nebija apsūdzējis...

Tā mani īrnieki nāca viens pēc otra, priecīgi, smaidīgi un devīgi, tikai allaž omulīgi labsirdīgais Brauna kungs mani šovakar pārsteidza ar gaužām norūpējušos, gandrīz vai drūmu seju. Viņš pat nenāca iekšā, kā to darīja citām reizēm, bet, aiz svārku atloka satvēris, izvilka mani gaitenī.

„Kas noticis, Brauna kungs?" es brīnījos.

„Es esmu Ziemsvētku vecītis."

„Tas taču jauki, Brauna kungs."

„Nemaz nav jauki. Pavisam draņķīgi."

„Kā tad tā?"

„Par spīti visām dietām, esmu tik ļoti pieņēmies, ka netieku vairs iekšā savā Ziemsvētku vecīša amata tērpā, ko iegādājos un valkāju priekš pāris gadiem," Brauna kungs satraucies stāstīja. „Bet bērni bāreņu namā, kur esmu apsolījies būt, mani ar nepacietību

gaida. Es viņus nedrīkstu pievilt, citādi viņiem var vēl ienākt prātā tādas pašas aplamības kā dažiem pieaugušajiem, ka Ziemsvētku vecīša nemaz neesot, tas tikai esot tāds izgudrojums bērnu mānīšanai."

„Vai tad jūs — jūs pats ticat, ka viņš — tiešām ir?" es pārsteigts iejautājos, par vēlu apķerdamies, cik tāds jautājums patiesībā ir ģeķīgs.

„Protams! Kā jūs vispār varat tik muļķīgi jautāt?" un Brauna acīs iespīdējās dusmu uguntiņas. „Jūs taču negribēsit teikt, ka nav arī mīlestības, tāpēc vien, ka esat to redzējis tikai sava tēva vai mātes acīs, sajutis meitenes lūpās vai kautrīgā glāstā. Un vai kādreiz nav noticis pat tā, ka savai mīlestībai esat licis iemiesoties vienkāršā vijolīšu pušķītī, ko esat pasniedzis tai, ko mīlat? Visam, kas nemirstīgs, ir jāietērpjas mirstamos veidos, lai spētu ienākt mūsu maņām tveramajā pasaulē. Un ja kādreiz Ziemsvētku vecītis iemiesojas kādā no mums, būtu gaužām vientiesīgi domāt, ka reizē ar mums viņš arī mirs..."

„Nē, tā es nedomāju," jutu, ka man kaut kā jālūko izkulties no ķezas, kurā biju iepinies ar ģeķīgo jautājumu.

„Kā tad jūs domājat?"

„Klausoties, kā jūs izskaidrojāt..."

„Sākāt atzīt, ka man ir taisnība un Ziemsvētku vecītis ir tikpat nemirstīgs kā mīlestība? Tad esat uz pareiza ceļa, jo kā var nebūt tas, kas dzimis, lai nemirtu? Vai tas ir pietiekams iemesls apšaubīt Ziemsvētku vecīša esamību, ja viņš palaikam bērnu acīs mēdz parādīties ar tēva, krusttēva vai kāda cita mirstīga cilvēka vaibstiem? Bet — man vairs nemaz nav laika ar jums te skaidroties. Mums abiem ļoti jāsteidzas."

„Mums abiem?"

„Jā, jo ceru, ka jūs man palīdzēsit tikt iekšā vecīša tērpā. Laikam biksēm, lai dabūtu tās pāri manai sēžamvietai, mugurpusē būs jāatplēš vaļā vīle. Un kad bikses būs kājās, jūs atplēsto vīli kaut kā sadiegsit atkal ciet."

„Ar lielāko prieku lūkošu jums pakalpot."

Brauna kungam līdzi steigdamies, es tikai vēl uzsaucu sievai: „Ar īrniekiem runādama, neaizmirsti aizvērt durvis, kad pati pie tām nestāvi, lai kaķis neizskrien laukā." Bet sieva laikam nedzirdēja, jo priecīga klausījās, kā atkal kāda īrniece slavēja viņas pīrāgus...

Mums abiem — man un Brauna kungam — bija jāuzskrien tikai maza pustrepīte līdz dzīvoklim pirmajā stāvā. Brauns tanī iesteidzās tik trauksmaini, ka atgrūda līdz galam vaļā durvis, un tā tās palika. Jo es, tikpat steigonīgi viņam sekodams uz guļamistabu, nemaz neiedomājos, ka durvis vaļā nebūtu atstājamas.

Bet arī es gribēju ātrāk tikt atpakaļ savā pagrabā, kur īrnieki nāca ar naudas aploksnēm. Tādēļ ne mirkli neuzkavējos pat pie dzīvojamās istabas vidū noliktā vaļējā maisa, kas līdz pusei bija piestūķēts ar dažādu krāsu papīros ietītiem saiņiem un vīstokļiem.

Brauna kunga apaļīgie locekļi kustējās ar tādu žiglumu, kāds no tiem nemaz nebija sagaidāms. Es vēl nebiju elpu atvilcis, kad viņš jau stāvēja gaŗajās baltajās triko apakšbiksēs, kādas Amerikā valkāja tikai vecāki vīri, un iztina no zīdpapīra Ziemsvētku vecīša koši sarkano tērpu. „Tad nu, ar Dieva palīgu!"

Iekāpis vienā sarkano bikšu starā, Brauns lūdza, lai es viņu drusku pieturot, jo tikt galā ar otru kāju vienam pašam bija grūtāk. Un tad par abiem (viņš no priekšpuses, es no mugurpuses) vilkām bikses uz augšu. Bet tā tas tiešām bija, kā Brauna kungs jau bija teicis — bikses pāri sēžamvietai nespējām dabūt, kaut abi sēcām, šņācām, stenējām un elsām.

„Ārdiet pakaļu vaļā!" beidzot aizkusis un nosvīdis izdvesa Brauns. „Neko mēs citu nevaram darīt."

Viņam kā kārtīgam vecpuisim, kas pats sev radis piešūt iztrūkušās pogas un salāpīt zeķes, pie rokas bija kurvītis ar adatu spilventiņu, diegu kamoliņiem un spolītēm. No tā es izķēru dzirklītes un atārdīju vīli.

Nu bikses bez kādām grūtībām varēja uzvilkt līdz pašai pakrūtei.

„Tā. Un tagad sašujiet vīli ciet!" sauca Brauna kungs.

„Tas nav iespējams," es viņam paskaidroju.

„Kā nav iespējams? Tur kurvītī ir adatas un diegi."

„Gluži vienkārši tāpēc, ka abas atārdītās puses vairs nevaru savilkt kopā." Tik vienkāršu lietu Braunam pašam vajadzēja saprast.

„Tad dariet tā — piešujiet bikšu pakaļpusi man pie krekla. Sarkanie svārki ir tik gari, ka nāks tai vietai pāri."

Tas bija prātīgs padoms, un es jau steidzos ievērt adatā diegu, kad piepeši man likās, ka dzirdu blakus istabā čaukstam papīrus. Vienā mirklī atcerējos vaļā atstātās durvis un dāvanu maisu. Vai nevajadzētu iet paskatīties? Varbūt kāds veikalu izsūtāmais zēns, kas kūtrākajiem īrniekiem pienesa mājās gan pārtiku, gan dzērienus, gan zāles no aptiekas, durvis vaļā ieraudzījis, pielavījies pie maisa.

Bet par manām skaļi izteiktajām aizdomām Brauna kungs tikai pasmējās: „Jums, eiropiešiem, te visur spokojas zagļi. Esat pārāk daudz saskatījušies mūsu kriminālfilmas. Tur tos papīrus čaukstina vienkāršs caurvējš, jo, mājās pārnācis, atgrūdu vaļā visus logus. Es neciešu silti sakurinātus dzīvokļus. Tāpēc nerunājiet niekus, bet cik vien ātri varat, piešujiet man bikses pie krekla, lai es vēl laikus tieku bāriņu namā."

Kad tā, tad tā. Nav jau mans dāvanu maiss. Tikai, ja tas būs iztukšots, lai nevaino mani, ka neesmu nekā dzirdējis.

Piešuvu Brauna kungam bikses pie krekla, palīdzēju uzvilkt sarkanos svārkus un melnos gumijas stulmeņus, tad četrrocīgi pielīmējām pie viņa gludi noskūtajiem vaigiem balto bārdu. Un spoguļa priekšā nu varēja grozīties tik perfekts Ziemsvētku vecis, kādi redzami vienīgi vislepnāko veikalu skatlogos.

„Tagad tik maisu plecos un prom pie bērniem!" ar savu izskatu ļoti apmierināts, iesaucās Brauna kungs un aizdrāzās man garām uz dzīvojamo istabu.

Ja tikai tai maisā kaut kas vēl būs. Un aizdomīgo papīru čaukstēšanu atkal atcerējies, es sekoju viņam pa pēdām.

Bet tas tik tiešām izrādījās bijis caurvējš, jo maiss stāvēja, kur stāvējis, istabas vidū, un likās, ka dāvanu tanī būtu vairāk nekā biju ienākdams ievērojis.

Ziemsvētku vecītis uzcēla maisu uz saviem pleciem, pamāja man ar roku un pazuda gaitenī.

Es rūpīgi aizslēdzu (man bija visu dzīvokļu atslēgas) viņa dzīvokli un gāju uz savu pagraba mitekli.

Tur pie mūsu durvīm vēl labu laiku nāca klauvēt īrnieki, tā ka paši pie savas eglītes varējām apsēsties tikai stipri pavēlā stundā. Un reizē ar svecīšu izdzišanu, miegs tik ātri aizvēra mūsu plakstus, ka pat aizmirsām ieliet Kleopatrai tasītē pienu, kas pati sevi nepapūlējās šovakar atgādināt, laikam jau gulēdama papīrkurvī.

Ziemsvētku dienas rītā es vēl laiski staipījos pa gultu, kad kāds pie durvīm pieklauvēja.

Īgni nostenējies, sāku skaļi pukoties: „Ir gan tie īrnieki bezkauņas, pat svētkos tev neļaus ilgāk pavārtīties pa gultu. Necilvēki, vairāk nekas."

„Vakar tev viņi tādi nelikās, kad nāca ar aploksnēm..." sieva miegainā balsī noņurdēja un pagriezās uz otriem sāniem.

Jā, kas viņai nekaitēja. Viņa strādāja birojā un sestdienās un svētdienās varēja gulēt. Man bija jāceļas. Nikni segu aizsviedis, ar kailajām kāju pēdām sataustīju pagultē rīta kurpes.

Bet, pie durvīm piegājis un piesardzīgi tās tikai mazlietiņ pavēris, par spīti saīgumam sāku atcerēties mūsmāju Ziemsvētku vecīša vakardienas likstas. Kas viņam atkal lēcies?

Nē, nekas nelabs nevarēja būt, jo Brauna kungs savā parastajā omulībā novaikstīja vaigus un bāza pa durvju šķirbu iekšā aploksni: „Piedodiet, ka es tik agri jūs traucēju, bet man ir jābrauc uz Filadelfiju ciemos pie māsas un tikai nupat atcerējos, ka neesmu jums no-

vēlējis priecīgus svētkus. Priecīgus Ziemsvētkus un laimīgu Jaungadu, Tedi!"

„Paldies!" es ar mantkārīgiem pirkstiem satvēru aploksni un gribēju vērt ciet durvis, lai tiktu atpakaļ gultā.

Tas tomēr man neizdevās, jo Brauna kungs piespiedās vēl tuvāk šķirbai: „Vēlreiz lūdzu piedošanu, ka laikam būšu jūs izcēlis no gultas. Bet ja nu esat atmodināts, īsos pāris vārdos vēl pastāstīšu, kādu negaidītu pārsteiguma dāvanu izvilku pats no sava maisa. Biju pārliecināts, ka visas tanī esošās dāvanas zinu, jo biju pats tās pircis. Bet — es izvilku vienu tādu, ka labu brīdi nekā vairs nespēju saprast. Pārsteigts un izbrīnījies skatījos uz manā rokā gulošo spalvu kamolu, un manī brīnoties skatījās dzeltēnas acis. Es tiešām nebūtu zinājis, ko ar maisā ieklīdušo kaķi lai iesāk, ja piepeši man nepieskrietu klāt zilacains īru puisēns. Viņš priecīgi aizelsies pieķērās man pie rokas un jautāja, kā es to varējis zināt, ka viņš tik ļoti esot vēlējies kaķēnu. Un taisni to es viņam esot atnesis. Es vēl tagad nevaru saprast, kur un kā tas kaķēns ticis manā maisā. Bet vai visu par katru cenu jāpūlas saprast? Tādām stūrgalvīgām pierēm, kas visa saprašanu stāda par visu augstāk, varbūt patiesi ir grūti ticēt — pat Ziemsvētku vecītim... Bet kā lai es nu varētu neticēt, ja kādu mazu dvēselīti, pašam nezinot, esmu darījis laimīgu. Puisēns ne brīdi neizlaida kaķēnu no rokām, un abi pie egles laimīgi aizmiga. Priecīgus Ziemsvētkus, Tedi!"

„Priecīgus Ziemsvētkus, Brauna kungs!"

Jā, tagad es zināju skaidri un noteikti, ka tas nebija bijis caurvējš, kas dāvanu maisā čaukstināja papīrus, un es to būtu varējis Brauna kungam tagad pateikt. Bet es neteicu. Neteicu tāpēc, ka laikam arī pats biju sācis ticēt Ziemsvētku vecītim. Jo, par spīti visvienkāršākajam izskaidrojumam, bija noticis kaut kas brīnišķīgs — Kleopatra uzdāvinājusi sevi zēnam, kas viņu kā dāvanu tik ļoti bija vēlējies saņemt no Ziemsvētku

vecīša rokām. Vai viņa juta, ka mēs neviens te viņu īsti nemīlējām? Un pēkšņi man kļuva skumji, ka man vairs nebūs Kleopatras. Bet vai es par to drīkstēju skumt un gausties? Varbūt tik vienīgi ,ka biju viņu par maz mīlējis. Kleopatra Ziemsvētkos bija dāvinājusi vislielāko dāvanu, ko mēs viens otram spējam dot — pati sevi. Un tādas dāvanas mēs kādreiz saņemam taisni no tiem, kas paši vismazāk mīlēti.

ŠĶĪBĀ EGLĪTE

ŅUJORKĀ iebraucis, ko es palaikam atļaujos arī tad, kad man nekas te nav darāms, jo mīlu tāpat, bez kāda noteikta mērķa paklaiņot pa ļaužu burzmu, brīdi pie autoostas durvīm paliku stāvot, it kā nespēdams izšķirties, uz kuŗu pusi iet. Šoreiz es biju iebraucis ar īpašu nolūku.

Man vajadzēja sacerēt laikrakstam Ziemsvētku stāstu. Bet, lai iejustos Ziemsvētku noskaņā, kas tādu stāstu sacerēšanai gandrīz vai nepieciešama, man nebija nekādas vajadzības iet uz Džonija krodziņu, kā mājās to biju izlēmis. Tas tādam nolūkam gan ieteicams katrā citā gada laikā.

Pat viskarstākajās vasaras dienās, kad ņujorkiešu krekli mirkst sviedros ,Džonija krodziņā pie spodri baltas drānas apklātiem galdiņiem var baudīt patīkami vēsinātu gaisu, ne mazāk patīkami vēsu vīnu un neapolitāniešu gaumē sagatavotus ēdienus, skatoties nevīstošā, nekūstoša sniega apsnigušā eglītē ar tādām šķelmīgām svecītēm, kas brīdi iedegas, brīdi nodziest, it kā neapstādināmā laika sekundes skaitīdamas... Tādas pašas priecīgas spuldzītes mirkšķina gan zilas, gan sarkanas, gan dzeltēnas gaismas acis pie griestiem, ieslēpušās mākslīgos egļu zaros, ar kuŗiem apsprāustas arī sienas, lai viesi, kas parasti te sarunājas klusinātās balsīs, justos kā mūžīgos ārpuslaika Ziemsvētkos iemaldījušies. Un var jau būt, ka arī mūžībai nav smaržas, ka tā ir tikai īslaicīgās dzīvības daļa...

Bet decembrī visa Ņujorka kļūst par Ziemsvētku pilsētu. Vienalga ,ar kādu autobusu un no kurienes Manhetenā iebraucat, jūs jau auto ostā sagaida sar-

kanām lentēm apvīti zaļi vainagi, sudraba zvirgzdiem apkaisīti dižciekuraini egļu zari, apzeltītas papes zvani un neredzamu dziedātāju dziedāti korāļi.

Neesat paspējis aiziet ne līdz pirmajam ielu krustojumam, kad jūs, zvārguli vicinādams, sveicina Ziemsvētku vecītis, tik cilvēcīgi dzīvs, ka redzat — arī viņa degungalu aukstums saknaibījis sārti zilganu. Un kad vēl pamanāt, ka laiku pa laikam viņš tikpat cilvēcīgi sasit kopā kāju pēdas, sargādams diez no kāda jumta noceltā skurstenī iekārtu katlu, tiešām var notikt, ka atveŗat reizē sirdi un maku. Lai katls vārās! Pasaulē vēl nav uzcelta tik bagāta pilsēta, kuŗā nebūtu nabagu.

No bilžu grāmatām izkāpušie vecīši ir gudrāki par cilvēcisko amata brāli. Raibi izpuškotos veikalu skatlogos vates kupenās iesēdušies, kur ne kājas salst, ne deguns metas zilgans, pat aci nepamirkšķinādami, arī viņi aicina baltbārdainām smaidu mutēm: atveriet sirdis dāvināšanas priekam, nāciet un apskatiet mūsu mantu kalnus!

Bet jo vairāk mantu, jo grūtāk starp tām atrast īsto, kas apdāvināto darītu laimīgu, un steidzīgas dāvinātāju straumes tek pa pārpildītajām ietvēm no veikala uz veikalu, kur tāpat kā baznīcās skan zvani un Ziemsvētku dziesmas... Tiem, kas sākuši pagurt, par atpūtu priekšsvētku pacilātībai piemērotā gaisotnē nav jāraizējas. Vai katrā krogā mirdz spoža eglīte, vizuļo eņģeļu mati un dzērāju elpa šūpo pār piestākļiem diegos pakārtas apsudrabotas papīra zvaigznes.

Lūk, tāpēc uz Džonija krodziņu nemaz man nebija jāiet. Bet — pats nezinādams, kāpēc — tomēr gāju. Var jau būt, ka tikai ziņkārības vedināts, lai redzētu, vai arī tagad kāds tur iegriezās.

Viens bija, izskatīdamies pēc vientuļa pelēka punkta tikpat vientulīgo, spodri balto galdiņu bezgalībā, kas saposti gaidīja neatnākušus viesus. Tikpat bezcerīgām, miegainām sejām, krēslos pret sienu atzvēlušies, snauduļoja divi viesmīļi, tērpušies zeltpogaināS sarkanās

žaketēs, kas bija tik īsas, ka sniedzās tikai līdz jostas vietai un atstāja dibenus melnajās biksēs neapsegtus. Mani durvīs ieraudzījuši, abi sarkansvārči sagrozījās, bet palika nepiecēlušies un skatījās manī neticīgām acīm. Viņi laikam domāja, ka esmu te iegrūdies aiz pārskatīšanās un tūliņ raušos atpakaļ. Acīm redzot, šai vietai vairs nebija nekādas pievilcības, kad pa visām ielām, ar pušķotām eglēm un zvanus skandinot, pilsētā ienāca īstie gadskārtējie Ziemsvētki.

Es arī būtu varējis pārdomāt un iet projām, bet kaut kā nespēju atraut skatu no vientuļā pelēkā punkta. Kādreiz ar mani tā notika, ka daži uz ielas satikti sveši cilvēki vai nu ar savu īpato gaitu, apģērbu vai neparasto sejas izteiksmi tā piesaistīja manu uzmanību, ka es, tos vērodams, pagājos tiem pat gabaliņu līdz. Ar tādu pašu interesi parkos un stacijās vēroju savrupus kūkotājus, kas nekustīgām sejām skatījās kaut kur tālu projām, nepiegriezdami nekādas vērības tam, kas notika viņu vistuvākajā apkārtnē. Taču nekad nevienu svešnieku es nebiju uzrunājis. Un man ne prātā nenāca to darīt arī tagad.

Tomēr, par lielu pārsteigumu abiem viesmīļiem, es pagāju garām visiem tukšajiem, spodra baltuma apklātajiem galdiņiem, aizspraucos līdz stipri pakrēslainās telpas vistumšākajam kaktam, kur pelēkais kūkums kvernēja, un apsēdos pie balkus galdiņa.

Šķita, pa gaisu atlidojusi, man blakus jau grozījās sarkana žakete ar piedurknei pārmestu baltu servjeti.

Kad, tādā pašā neticamā ātrumā pasūtināto vīna pudeli atnesis, viesmīlis paklanījās un pazuda, svešais vīrs pie blakus galdiņa pagrieza galvu un abus plecus uz manu pusi .Man jau šķita, ka pamanīšu viņa sejā nepatikas izteiksmi, jo manu rīcību tiešām varēja iztulkot kā bezkaunīgu uzbāzību. Šodien krodziņā netrūka vietu, kur apsēsties, nebāžoties citiem virsū. Kādēļ es esmu pielīdis viņam tieši blakus? Tā vientuļnieka īgnajām acīm būtu pamatots iemesls jautāt.

Bet biju bažījies veltīgi. Tas bija itin laipnīgs smaids, ar ko viņš mani sveicināja: „Varbūt es maldos, bet liekas, ka būšu jūs kādreiz pie Džonija jau redzējis?"

Es tikpat laipni steidzos atsmaidīt pretī: „Tas tiešām tā var būt. Vasarā šad un tad esmu ienācis apbrīnot Ziemsvētku eglīti. Karstajās dienās, kad krekls līp pie miesas, te ir patīkami pasēdēt un domāt par sniegiem..."

Svešais paskatījās manī vēl draudzīgākām, gan reizē savādi nedrošām acīm, it kā negaidot būtu saticis kādu savu gara radinieku: „Saprotu. Ļoti labi jūs saprotu. Jums ar Ziemsvētkiem saistās kaut kas liktenīgs, ja mīlat par tiem visu gadu kavēties atmiņās. Laikam arī jūs domās vēlreiz visu par jaunu pārdzīvojat un lūkojat iztēloties, kā būtu, ja nebūtu noticis tā, kā toreiz notika, bet citādi, pavisam citādi. Kad vairs nekas nav grozāms, tas kādreiz sagādā vienīgo prieku..."

„Nē, ar Ziemsvētkiem mani nesaista kādi kaut cik liktenīgi dzīves pagriezieni. Es gluži vienkārši kopš bērnības mīlu eglītes, un man ar sievu allaž ir lielu lielais ķīviņš, kad viņa tūliņ pēc Jaungada liek kociņu izmest uz ielas. Tāpat kā mana draudzene Anniņa, arī es savu Ziemsvētku eglīti turētu istabā līdz Pūpolu svētdienai, kā vienu gadu viņai tas tiešām izdevās. Tad gan eglītē vairs bija palicis tik maz skuju, ka tā atgādināja milzu asaku." Es laikam iesmējos aplam ģeķīgi, bet pats to atskārtu tikai tad, kad no blakus galda manī vairs neskatījās laipnas acis, bet pelēka vienaldzīga mugura.

Lai glābtu, kas vēl glābjams, turpināju uzsvērti nopietnā balsī: „Piedodiet, kungs, ar to es nedomāju — negribēju teikt, ka citiem viņu dzīvēs nevarētu būt kādi ļoti liktenīgi — priecīgi vai bēdīgi — notikumi, kas saistās ar Ziemsvētkiem. Es jums pat varu vaļsirdīgi atzīties, ka reiz, kad kādā jūlija pēcpusdienā visi galdiņi te bija aizņemti, mani tirdīja ļoti nopietna vēlēšanās uzzināt, kādēļ še sanākušie cilvēki pašā vasaras vidū grib justies kā Ziemsvētkos. Katriem svētkiem galu galā ir savs īpašs laiks. Par ikdienu pārvērsti,

tie daudz ko zaudē. Es pats — kā jums jau teicu — te nācu vienīgi eglītes dēļ, jo manī laikam kaut kas vēl saglabājies no bērna dvēseles, bet citiem varēja būt citi, daudz nopietnāki un sarežģītāki iemesli.'

„Jūs tiešām to iedomājāties? Un gribējāt arī zināt?" Jautājums nebija izteikts diezko ticīgā balsī, bet pret mani pavērstā mugura tomēr atkal pagriezās sāņus.

Un es nu turpināju neticīgo pārliecināt par savu vārdu patiesību: „Ticiet man, es jau sen būtu sācis iztaujāt visus Džonija viesus. Bet man ir tāda nelādzīga daba, ka nespēju uzrunāt svešus cilvēkus. Vienīgi tad, ja kādreiz ir vajadzība paprasīt ceļu, kad esmu nomaldījies. Un tas man atgadās diezgan bieži."

„Tiešām?" brīnījās atsāktās sarunas biedrs. „Man turpretī kādreiz tīri labi patīk parunāties ar gluži svešiem cilvēkiem. Tādiem var pateikt kaut ko arī tādu, ko nedrīkst stāstīt paziņām, vēl mazāk radiem un sievai jau nu nemaz."

„Tad jau — es justos tikai glaimots, ja arī mani jūs atzītu par tādas uzticības cienīgu. Taisnību sakot, es šodien tikai tāpēc Ņujorkā esmu iebraucis, lai dzirdētu kādu Ziemsvētku stāstu, jo..."

Par laimi svešnieks paskatījās manī ar aizdomīgi taujātāju skatu, un es vēl laikus aprāvos, ar savu pļāpīgo dabu tik tikko neatzinies, ka esmu rakstnieks un meklēju vielu pasūtinātam stāstam. Tad es to stāstu nekad nebūtu dzirdējis. Tagad viņš tikai drusku neticīgs man jautāja: „Un jums patiesi būtu patika noklausīties stāstu par kādiem ne sevišķi priecīgiem Ziemsvētkiem, kas tomēr bija izšķirīgi visam manam mūžam?"

„Atļaujiet par to jau tagad kā avansveidīgu pateicību piedāvāt jums glāzi vīna." Es biju pamanījis, ka runīgais, citādi stipri pabiklais vīrs sēž pie izdzertas limonādes pudeles un tukšas glāzes.

„Es nezinu, es tiešām nezinu..." Vīrs ar iesirmajiem deniņiem un drusku lejup nošļukušajiem vaigiem, kas, kā likās, reizēm tikko manāmi notrīcēja, paskatījās manā vīna pudelē, pārlaida piesargāties radināta cilvēka skatienu tukšajai telpai, pablenza rokas pulkstenī,

tad sadūšojies teica jau stipri drošākā balsī: „Labi, lai notiek! Uzdzīvošu! Bet tad kā jūsu viesis es labāk pārsēdīšos pie jūsu galda."

„Lūdzu, esiet tik laipns! Man pašam to vajadzēja iedomāties — aicināt jūs pie sava galda." Un es kā labi audzināts cilvēks (kāds patiesībā neesmu) piecēlos, padevu viesim krēslu un pamāju viesmīlim, lai atnes otru glāzi un drošības pēc arī vēl otru pudeli.

Mans viesis apslapināja lūpas tumši sarkanajā sulā un pieliecās man vēl tuvāk: „Tā. Tagad man nebūs jārunā tik skaļā balsī, kā sēžot pie blakus galdiņa. Nav labi, ka tādas lietas, kas domātas viena cilvēka ausīm, dzird arī citi..."

Es klusēdams pamāju ar galvu, un viņš sāka stāstīt: „Šarlote... Tas gan bija viņas trešais vārds — pirmie divi bija: Judžīna un Eleonora — bet viņa pati gribēja saukties par Šarloti. Tad arī es tā viņu saucu, kaut man daudz labāk patika Eleonoras vārds. Tanī daudz vairāk mūzikas. Šarlote — mēs gan pazināmies tikai nepilnu mēnesi — bija nolēmusi, ka mūsu saderināšanos radiem un draugiem paziņosim Ziemsvētkos, viņas dzīvoklī pie eglītes.

Es nezinu, vai jūs to ievērojāt, ka es vis neteicu „mēs nolēmām," bet „Šarlote bija nolēmusi." Tādas izteiksmes nianses klausītāji kādreiz atstāj nepamanītas, bet tās ir svarīgi ievērot, lai saprastu, ko stāstītājs bez plašākiem izskaidrojumiem gribējis uzsvērt. Tas tomēr nenozīmē, ka es mūsu saderināšanās pasludināšanai būtu pretojies. Es tikai — vaļsirdīgi sakot, diezgan pavārgā balsī — iebildu, ka ar tādiem svarīgiem paziņojumiem nav diezko ieteicams steigties. Pēc mēneša vai diviem mēs viens otru pazītu labāk. Šarlote šādu vienkāršu lietišķu aizrādījumu atzina par smagu apvainojumu, jo tas, lūk, nozīmējot, ka es neticot nevienam vārdam, ko viņa par sevi man stāstījusi. Un viņa par sevi man esot pastāstījusi visu, kas man kā nākamajam vīram par savu sievu jāzinot, pat vēl vairāk. Nekādus tumšus traipus es viņas pagātnē lai ne-

cerot atklāt, jo tādu tur neesot. Bet ja nu tomēr es gribot šaubīties un negribot viņai ticēt, tad prātīgāk būšot pazīšanos izbeigt un staigāt katram uz savu pusi. Laulība bez pilnīgas, neapēnotas abpusējas uzticības neesot nekāda kopdzīve, kādai laulībai vajagot būt, bet tikai kopgulēšana, kur sievas vietu varot aizstāt kuŗa katra harlote. Pēc tik strauja pagrieziena — vai pareizāk: lūzuma — es mūsu attieksmēs netikoju, jo nebija tā, ka Šarlote man nepatiktu. Patika diezgan labi. Tāpēc bez kādiem tālākiem ieganstiem, drusku iebiedēts, pievienojos Šarlotes lēmumam, ka savu saderināšanos pasludināsim Ziemsvētkos.

Man nu bija jāgādā Ziemsvētku kociņš. Kas jādara, tas jādara. Gāju un meklēju pat ar lielu prieku, jo agrāk ne reizi vien eglīšu pircējos biju skatījies ar skaudību. Tie visi, kas pirka un nesa mājās eglītes, bija cilvēki ar ģimenēm, ar spulgacainu bērnu pulciņiem. Kur es lai nopircis egli liktu? Savā tukšajā vecpuiša istabā? Tur tā bez apkārt čalojošiem bērniem viena garlaikotos un liktu arī man justies vēl vientuļākam.

Tālab agrāk nekad es egli Ziemsvētkos nepirku. Bet nu arī man egle svētkos bija nepieciešama, tā bija izraudzīta par manas dzīves jauna posma spožu ievadītāju.

Ar līksmu pašapziņu pacilāts gāju no viena ielu stūŗa uz otru un jaucos eglīšu pircējiem pa vidu, pēkšņi juzdamies šai laimīgajai saimei piederīgs. Izcilāju koku pēc koka un, citus pircējus atdarinādams, grozīju galvu un kritiski vaibstījos. Es zināju — viņa man pati to bija pateikusi — ka Šarlote grib eglīti sevišķi skaistu: taisni noaugušu, vienādi kuplu uz visām pusēm, vienādām zaru atstarpēm un biezām skujām.

Kad beidzot man šķita, ka tādu egli, kas Šarloti varētu apmierināt, esmu atradis, piepeši mani satrauca un noskumdināja kāds neglīts skats. Liela auguma spēcīgiem locekļiem sieva varmācīgi izrāva vīram no rokām pašķību eglīti, kuŗu, kā varēja noprast, viņš bija izvēlējies pirkt, un aizsvieda viebdamās pa roku galam

prom, tā ka kociņš guleniski aizripoja līdz pašai eglīšu laukuma malai un palika tur gulam. Tās vietā sieva iespieda vīram rokā citu egli un, iegrūdusi dunku mugurā aizdzina pie pārdevēja.

Kaut kā man sametās nevarīgi paklausīgā vīra žēl, un domīgs es brīdi stāvēju, lūkodams kaut ko izdomāt. Tad noliku jau izraudzīto skaisto egli atpakaļ un piegāju pie nicīgi aizmestās. Tā bija neliela pašķība eglīte, ar vienā pusē stipri panīkušiem zariem. Acīm redzot, viņu nabadzīti augot bija nomācis, sašķiebis greizu kāds cits lielāks koks. Tā kādreiz notiek arī ar cilvēkiem. Es tādus sašķiebtus, nomāktus cilvēkus savā mūžā diezgan esmu redzējis, un ne reizi vien man par viņu likteni ir iesāpējusies sirds. Tāpēc šķībā eglīte man likās tik cilvēcīgi šķība un pažēlojama, ka es to nopirku un steidzos pie savas līgavas."

„Un Šarlote? Kā jūs ar šķību eglīti saņēma Šarlote?" es nevarēju nociesties neiejautājies, jo pēc tiem nedaudzajiem teikumiem, ar kuŗiem mans sarunu biedrs bija raksturojis savu Šarloti, es ļoti skaidri varēju iedomāties, kas viņa ir par tipu.

Stāstītājs, muti atvaldzinādams, pielika pie lūpām jau trešo uzpildīto glāzi. Es, to tukšu redzēdams, nekad nebiju vilcinājies ieliet jaunu vīna malku, jo manīju, ka stāstītājs, jo tālāk stāstīja, jo jutās vairāk izslāpis. Šoreiz glāzi tikai līdz pusei nodzēris, viņš to nolika uz galda, nedroši paskatījās uz durvju pusi, pie kuŗām patlaban stāvēja viens no sarkansvārkainajiem viesmīļiem un garlaikots skatījās ļaužu kustībā uz ielas, tad turpināja stāstīt:

„Mana Šarlote par šķību eglīti bija tik neganti sadusmota, kādu nekad vēl mūsu pazīšanās laikā — nepilnajās četrās nedēļās nebiju viņu redzējis. Galīgi samulsis un apstulbis skatījos savā līgavā kā pilnīgi svešā cilvēkā. Un diez cik ilgi, par nedzīvu stabu pārvērties, es tā būtu nostāvējis, ja Šarlote mani netriektu pēc citas egles — taisnas, nesašķiebtā slaidumā kupli noaugušas, ar vienādiem zariem uz visām pusēm. Un viņa ļoti stingrā, tikpat kā nazis asā balsī man pieko-

dināja, lai bez tādas viņas acīs nedomājot rādīties. Tad es no spēcīga grūdiena mugurā drusku sagrīļojos, paspēru pāris neapzinīgus soļus grūstajā virzienā, un man aiz muguras nepielūdzamas noklaudzēja Šarlotes dzīvokļa durvis.

Ar šķību eglīti padusē, bez domu, bez jūtu, ar tādu kā nejauki sadauzītu galvu es gāju pa tumšajām ielām — toziem Ņujorkai pirmais sniegs uzkrita tikai februārī — līdz manu prātu apgaismoja pēkšņa un spilgta apskaidrība. Kā filmu ekrāna tuvskatā vairākkārt palielināts attēls manu gara acu priekšā nostājās nevarīgi nožēlojamais vīrs eglīšu laukumā, kuŗu arī sieva — tāpat kā mani tagad Šarlote — bija sadunkājusi, likdama pirkt citu egli. Un viņa sejā es redzēju pamazām ieveidojamies manas sejas vaibstus. Jā, tas tīri labi varēju būt arī es. Nē — ne tikai varēju būt, es tas jau biju. Un piepešas izbailes mani pārņēma, iedomājoties, kas mani varētu sagaidīt vēlāk, jo es tak vēl nemaz nebiju precējies, kā tur tas sievas dunkātais vīrs. Ja Šarlote bija tik cietsirdīga pret atnesto šķību eglīti, nevainīgu kociņu, kā gan viņa izturēsies pret mani, ja kādreiz pamanīs, ka arī es esmu drusku pašķības. Mēs taču neviens neesam tik taisns kā baznīcas altāŗa lukturī iesprausta svece. Kaut arī tāds cilvēcisks cilvēka šķībums ne vienmēr no ārpuses pamanāms. Un tāpēc par taisnākajiem cilvēkiem palaikam lūko izlikties vislielākie blēži.

Piepeši es skaidri zināju, kas man ir jādara. Pati Providence, ietekmēdama manu zemapziņu — un laikam arī daļu apziņas — lai es izvēlos varmācīgās sievas projām aizmesto šķību eglīti, taču bija man devusi vienreizēju iespēju uzzināt vēl laikus, pirms notikušās saderināšanās, par Šarloti to, kas citādi atklātos tikai pēc kāzām. Ja tādu augstākas varas man slepus dotu mājienu es ignorētu, tad būtu nožēlojams ģeķis, vairāk nekas. Tādēļ atdevu šķību eglīti Pestīšanas armijas taurēs pūtējiem un dziedātājiem, kas uz ielu stūŗa skandināja korāļus, un pie Šarlotes nekad vairs neatgriezos."

Stāstītājs brīdi apklusa. Un es šo klusuma brīdi gribēju izmantot, lai izteiktu viņam savu atzinību, ka viņš ir rīkojies prātīgi un vīrišķīgi. Bet tālāk par pavērtu muti es netiku, jo viņš jau pats atkal turpināja:

„Nepagāja ne gads, kad Šarloti apprecēja kāds mans draugs. Un tad es gandarīts dabūju pārliecināties, ka esmu rīkojies pareizi, ka tieši tā man vajadzēja darīt un ne citādi. Mana Šarlote, kas, paldies Dievam, vairs nebija mana, jo laimīgā kārtā biju ticis no viņas vaļā, neticami īsā laikā pārvērta manu draugu no pašapzinīga, stalta, izdarīga, neatkarīga, izveicīga, veikla, asprātīga, uzņēmīga, bezbailīga un visu cienīta cilvēka par katram sievas niķim gļēvi paklausīgu bezrakstura nerru, kam pašam nav ne savu domu, nedz savas gribas. Mans draugs — es skaidri zinu, kaut sieva ar vecajiem draugiem viņam aizliegusi tikties — par to pats sevi klusībā nicina. Un tas ir vienīgais ,ko viņš bez sievas ziņas un atvēles atļaujas darīt. Jā, taisni tāds pats liktenis būtu piemeklējis arī mani, ja toreiz es nebūtu palicis uzticīgs šķībajai eglītei..."

Mans draugs — kāds viņš pēc vaļsirdīgā stāsta izstāstīšanas man tagad šķita — apklusa un pieskārās savai pusizdzertajai vīna glāzei. Un es nu pateicu to, ko biju jau gribējis teikt, tikai līdz šim netikdams pie vārda: „Jūs esat rīkojies prātīgi un vīrišķīgi."

„Tātad arī jūs domājat, ka esmu rīkojies pareizi un tieši tā, kā man vajadzēja darīt?"

„Taisni tā, lai pasargātu savu vīra cieņu. Un šis jūsu drosmīgais, izšķirīgais solis pelnījis tostu vīrišķībai," es no jauna piepildīju savu un arī viņa pusizdzerto glāzi.

„Es cerēju, ka jūs to sapratīsit, jo man kaut kā pret jums pašam nesaprotamā kārtā bija radusies uzticība, tāda uzticība, kas mudināja atvērt visslepenākos dvēseles stūrīšus," mans draugs smaidīja un izslējās taisnāks — laikam lai manās acīs izskatītos vīrišķīgāks — un pacēla pilno glāzi. Bet piepeši, uz durvīm paskatījies, sarāvās un tik satraucies atbrīvoja roku no glāzes, ka

uz spodri baltā galdauta parādījās neglīts sarkans plankums...

Es arī pagriezu galvu uz durvju pusi, gribēdams zināt, kas tik ļoti satraucis manu draugu, ka viņam sākušas trīcēt rokas.

Krodziņā bija ienākusi majestātiska dāma un skatījās uz mūsu pusi ar tik asu vanaga skatienu, ka arī es neviļus sarāvos.

„Šarlote, mīļā sieviņ, es nezināju, ka tu tik drīz būsi atpakaļ. Tu teicies iet uz modes skati, un tad nekad bez pāris stundām..." mans draugs pietvīcis izdvesa stostīgā, pavisam cita cilvēka balsī.

Nūle dzirdētais mani tik ļoti pārsteidza, ka es pat neattapos kā pieklājas piecelties, kad Šarlote valdonīgā gaitā pienāca un apstājās pie mūsu galdiņa.

„To es redzu, ļoti labi redzu, mīļais, ka esmu tevi pārsteigusi. Tu esi dzēris vīnu, turklāt ar gluži svešiem cilvēkiem, ko es tev stingri esmu aizliegusi, jo pats tu kādreiz neapjēdzies, kādas muļķības, man klāt neesot, no gaisa sagrābsti un sarunā."

Sievai kā nenovēršamam liktenim tuvojoties, mans draugs jau bija piecēlies un atkal ierāva galvu dziļāk plecos. Nekāda staltā izsliešanās viņam gan arī nebūtu līdzējusi — viņš bija par galvas tiesu īsāks par savu pielaulāto draudzeni, kas rādījās esam ļoti nelabā omā.

Es zināju un sapratu, ka man, kas biju nosaukts par svešu cilvēku, turklāt vēl daudzskaitlī, nu vajadzēja slieties kājās un dāmu ar sevi iepazīstināt. Bet viņas balss tonis mani tik ļoti kaitināja, ka nespēju tam sevi piespiest.

Kā īsts karavadonis, kas saprot, ka labi sākts uzbrukums nav pārtraucams un satriektais ienaidnieks jāpiespiež padoties, viņa turpināja: „Kaklsaite arī tev sagriezusies šķībi. Taisni kā kādam Boverijas klaidonim. Un kā tu stāvi? Viens plecs augstāks, otrs zemāks. Un kāpēc, manī klausoties, tev jāgriež sāņus galva? Tā to dara tikai puskurlie, kas ar otru ausi vairs lāga nedzird. Vai atkal esi aizmirsis, ko mūsu saderināšanās skaistajos Ziemsvētkos solījies, kad neglītās šķībās

eglītes vietā, kā es tev liku, atnesi taisnu un stalti no-augušu? Taisni tāpēc tev te patīkot nākt, kā pats man esi teicis un apgalvojis, ka Džonija eglīte šos tavas dzīves iztaisnošanas Ziemsvētkus, ko nekad tu nespēšot aizmirst, liekot vienmēr par jaunu pārdzīvot."

Bargi strostētais izmisis un gauži nelaimīgs — ar vārdos neizteiktu lūgumu acīs — paskatījās manī.

Es sapratu, ko viņa acis lūdza, un klusēju.

„Nu, vai mana kaklsaite ir tagad taisna? Lūkoju savilkt taisnāku," manas klusēšanas sadrošināts, vīrs sievai jautāja.

Bet viņa sagrāba viņu pie rokas un rāva projām.

Mans draugs pār plecu gan vēl atskatījās un mēģināja pasmaidīt, bet viņa smaids izskatījās tik bēdīgi samocīts, ka labāk būtu bijis, ja viņš ar to sevi nebūtu mocījis.

Arī es gāju, atstādams pudelē vēl neizdzertu vīna lāsi.

Pilsētā bija ienākuši Ziemsvētki. Te šur, te tur jau mirdzēja pa spožai eglītei. Bet visaugstāk, sacenzdamās ar debesskrāpjiem, apskaužami taisna un spoža slējās Rokefellera laukuma egle.

Es brīdi apstājos un apbrīnoju brīnišķīgo koku, tad gāju tālāk, iejukdams ļaužu burzmā, jo arī es esmu šķībo eglīšu mīlētājs. Tāpat kā šķībo cilvēku.

Tā būtu ļoti bēdīga pasaule, ja viņus neviens nemīlētu.

SATURS

Zvaigzne egles zarā 5

Slēpju smaids 21

Dzīvā bilde 33

Priecīgā procesija 51

Ziemsvētki iebrauc Rīgā 71

Neredzamie tilti 86

Jaunās pasaules kalngalā 107

Pārsteiguma dāvana 123

Šķībā eglīte 143

16.-
LATVIJAS NACIONALA BIBLIOTEKA
0306121439

ZVAIGZNE EGLES ZARĀ

Teodors Zeltiņš